

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
У Львові

ВЧЕННЯ

III
П 12.527

1931-1-4
Зпр.

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
імені
ШЕВЧЕНКА
У ЛЬВОВІ.

Ч. 50000 / 1931.

П № 12.527
1931-1-4 / 3 up.

Стор. 719. а. 98
всест. ~~всест.~~

08 № 1-4

(№№ 4)

ДОБРИЙ ПАСТИР

ЧАСОПИС ПРИСВЯЧЕНИЙ
ЦЕРКОВНИМ І БОГОСЛОВСЬКИМ
СПРАВАМ

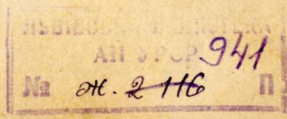
50000.

РІЧНИК I.

Роз. 274
27. II - 50.

СТАНИСЛАВІВ—ПЕРЕМИШЛЬ
1931

ЗМІСТ РІЧНИКА

I. Статті.

	стор.
Від Редакції	1
О. Т. Галущинський ЧСВВ.: „Добрий Пастир“	3, 81
о. Ізидор Луб ЧСВВ.: Перший вселенський собор в Ефезі 431 р.	10
о. С. Лукач: Парохіяльне посіщення вірних	19
о. О. Орський: Боротьба з неморальністю	28
о. Конон Полішко ЧСВВ.: Унійні змагання і перешкоди	42, 100
о. Юрій Кміт: Католицька Акція	50
о. О. Орський: Суспільне апостольство душпастиря	91, 172, 259
о. др. В. Василік: Основа й істота релігії	116, 186
о. Т. Галущинський ЧСВВ.: Апостольські покликання в Євангеліях	161, 249
о. С. Лукач: Приготування позашкільних дітей до першого св. Причастя	193
о. М. Каровець ЧСВВ.: Столітні роковини знесення василіянських монасти- рів на Україні	199
о. С. Лукач: Посіщення хорих	273
о. др. Василь Василік: Правдивість католицької Церкви	281

II. Церковний огляд.

Місійний день. — Місійний Чин „Божого Слова“ і торжество в Штайлю. — Наука східних обрядів в духов. семінаріях. — Зєдинення Якобітів. — Навчання релігії в середніх школах в Італії. — Новий катехизм. — Дипломатичне тіло при Апост. Столиці. — Конкордат в Румунії. — Переслідування католиків в Греції і Югославії	63
Промова св. Отця в Навечеріє Різдва. — Енцикліка про католицьке супружа, „Casti connubii“. — Перша промова св. Отця через радіо. — Нові декрети. — Два ювілейні обходи. — Зїзд католицьких російських священників у Римі. — Культурна боротьба з Церквою на Литві. — Недостача священників в Чехословаччині. З католицьких місій	66 122
Св. Отець на інавгурації Колерії Пропаганди. — Нові декрети римських Конгрегацій. — Енцикліка св. Отця Папи Пія XI. про питання суспільне й робітниче в сороклітті енцикліки „Regum Novarum“. — Тисячпятьсотліття Ефеського Вселенського Собору. — Праця над новим каталогом Ватиканської бібліотеки. — Нові папські монети. — Апостольський нунцій опустив Кавнас. — Радієві апарати для Нунціатур. — Конфлікт між Ватиканом а фашистами. — Полагодження спору між Ватиканом і фашистським урядом Італії — Апостольське послання св. Отця Пія XI. про економічну кризу, про безробіття та зростаючі зброєння. — Реформа богословських студій. — Апостольське послання св. Отця Пія XI про економічну кризу, про безробіття та зростаючі зброєння. — Прославлення св. Роберта Белярміна	205 211 295 302

III. З нашого церковного й релігійного життя.

Важкі переживання останніх днів. — Католицькі організації і діяльність УКО-ї. Кодифікація східного церковного права. — Декрет для Канади св. Конгрегації для Схід. Церкви. — Візитація в Бразилії і Аргентині	66 69
Іменування Апост. Візитатора Преосв. Николая Чарнецького Ч. С. Ізбавителя. — Архимандрит Чина Св. Василя Великого. — Душпастирська опіка над нашими робітниками у Франції. — Відзив Преосв. Кир Григорія Хомишина в справі національних установ „Рідна Школа“ і „Просвіта“. — Греко-католицькі Богослуження в Берні на Моравії	129 132
Два послання Преосв. Григорія Хомишина. — Сорокліття енцикліки папи Льва XIII. „Regum novarum“. — Обходи 1500-ліття Ефеського Собору. — Священічі покликання. — Вибір Архимандрита Чина св. Василя Вел.	212 215
Відозва Преосв. Епископського Ординаріату в Станиславові в справі преси. — Триденний курс Католицької Акції у Львові. — Архимандрит ЧСВВ. в Римі — II. Унійний Зїзд у Пінську. — Боротьба проти целібату в Сполучених Державах Америки. — Папський семінар для східно-слов'янського обряду в Дубні на Волині.	302 308

IV. Вісти з католицького світа.

Геройські парохі на передмісті Лондону. — Парижські учителі катехизму. — Католицький міжнародний конгрес проти большевизму. — Перші приготування до канонізації бувшого професора університету в Павії. — Перший міжнародний конгрес католицької преси в Брюсселі. — Релігійна статистика чехословацьких шкіл. — Політика у відношенню до християнської моралі. — Рим і Москва. — Екскомуніка французького священика Йосифа Турмель. — Голоси перестороги. — Три знаменні вискази князів Церкви.	54
3 Палестини. — Зі світової католицької преси. — Фільм на услугах католицької Акції. — Католики і Союз народів. — Грамофонові плити для Святого Вітця. — Повний занепад науки світської моралі в Франції. — Радіо на услугах проповіді. — Релігійний стан людскости по світовій війні. — Секретаріат священиків Риму вручив Святійшому Вітцеві меморіали. — Баварські єпископи проти національного соціалізму. — Зарядження ізза браку священиків в Франції. — Буддійська пропаганда в Європі. — Безбожницька пропаганда в західно-європейських краях. — Французький католицький часопис „Croix“ проти неморальної французької преси.	60 132
Сумний білянс еспанської революції. — Опіка над родинами у Відні. — Католицизм у Голандії. — Царгородський цатріарх Архипресвитером. — Боротьба з безбожниками в Англії. — Священики перед литовським воєнним судом. — В Мехіку все те саме. — Повний занепад англіканської церкви. — Значіння католицького університету в Міляно для італійського культурного життя. — Характеристичний виступ жидівського рабіна. — Відзначення католицького священика. — Положення духовенства в ССРР. — Доля дітей в совітькім „раю“. — Релігійний занепад і нове поганство в балтійських державах. — Непорозуміння між католиками й протестантами в Ірландії. — Душпастирський курс в Австрії. — Спорі серед польських сектарів. — Занепад протестантських сект в Америці.	138 215 312

V. На вибрані теми.

Тлінні останки „Ісуса сина Йосифа“	138
Як позискати для Церкви відчужені працюючі маси	139
Сучасна обрядова ідельогія	140
Вісти про католицьку акцію	144
Чи в церковних Службах належить поклонятися на спомин таїнства Вплочення? (о. І. Луцик)	223
Церква і пролетаріат (о. В. Я.)	225
Душпастирство сільських робітників (о. В. Я.)	313
Належне служення св. Літургії	316
Скинь свій обув, бо місце на якому стоїш, святе	317

VI. Посмертні спомини.

о. Т. Г. о. Леонард Фонк	69
о. Т. Г. Проф. Др. Степан Томашівський	146
о. Й. Ст. Смерть Горация Марукого, професора християнської археології	229
Петро Гебей, єпископ мукачівський	230

VII. Нові книжки й видання.

<i>P. Theophilus Spăcil S. J. Doctrina Theologiae Orientalis separati de SS. Eucharistia. (о. Інокентій Баран ЧСВВ.) — Ks. Dr. Y. Walter. Kapłan katolicki. (о. С. Лукач). — O. Klemens C. SS. R. O miłości ukrzyżowanego Zbawiciela (о. С. Лукач). — Ks. Dr. Józef Donat. Wolność nauki. Obraz nowoczesnego życia umysłowego. (о. др. Баран). — P. Erhard. Die Stellung der Religion in der modernen Seele. (о. др. Василік). — Das geistige Leben der Ukraine. — Ілюстрований Календар Сирітського Дому на рік 1931. — Otto Schilling. Christliche Gesellschaftslehre. — Anton Retzbach. Leitfaden für die Soziale Praxis. — Науковий Збірник географічної секції при Українській Студентській Громаді в Кракові. — Dr. J. Klug. Der gute Meister. (о. др. Василік). — о. Юліян Дзерович. Катехитика (Т. Г.) — Записки Чина св. Василя Великого. Записки Чина св. Василя Вел. (М. К.) — Я. Коциловський ЧСВВ. Місійний катехизм (В. В.) — St. Fink. Semina. T. I. i IV. (Д. Ш.) — Dr. W. Pohl.</i>	70 80 148
--	-----------------

Der Grundgedanke der Philosophie des hl. Augustinus. (B. K.) — *Archim von Arnim*. Christus und die Mönche. (о. др. Баран). — *Georg Schächtl*. Die Lebensschule Mariens. (H. K.) — *Dr. Heinrich Kaupel*. Die Dämonen im Alten Testament (о. др. Баран). — *Dr. Alexius Petrani*. De relatione iuridica inter diversos ritus in Ecclesia catholica. (о. др. Баран). — *Abbé Lusseau, Abbé Collomb*. Manuee D'Etudes Bibliques. (о. др. Василь Кушнір). — *P. Joh. Laurentius Jansen CSSR*. Das Bittgebet im Werke der Erlösung. (о. Д. Б.) — *Kard. Adolf Bertram*. Priester und Volk. (о. др. Баран). — *Dr. F. E. May*. Die glückliche Ehe. (M. K.) — *Dr. F. E. May*. Mehr Sonne. (M. K.) — *Вячеславъ Заикинъ*. Учасіє світського елемента въ церковномъ управленіи, выборное начало и „соборность“ въ Киевской митрополіи въ XVI. и XVII. вѣкахъ. (M. K.) — *Kodeks społeczny* (Codex social.). Tłumaczył J. hr. Tyszkiewicz. (O. O.) — O postępowaniu w doskonałości i cnotach chrześcijańskich przez ks. Alfonsa Rodrycjusza T. J. Przetożył z oryginału hiszpańskiego ks. Kazimierz Riedl T. J. (о. др. Василь К.)

156

233

Борці за Церкву. Життєписні оповідання. За І. Кірхом оповів А. Лотоцький й. (П.) — *Осип Назарук*. Галицька Делегація в Ризі 1920 р. Спомини учасника (М. П.) — Християнське виховання молоді. Провідні думки Енциліки св. Отця Пія XI. Подав Р. Г-к (П.) — *О. Н. Ідеологічні основи Української Католицької Народної Партії*. — о. др. *Ярослав Левицький*. Перші українські проповідники і їх твори. (о. Л. Б.) — *Dr. Dionizij Njaradi*. Presv. Bogorodica. — *Ks. Dr. Teodor Kubina*. Akcja katolicka a akcja społeczna. (O. O.) — *Ks. Dr. K. Kowalski*. O trzech czynnikach królestwa Bożego: o sprawiedliwości, o radości, o pokoju. (Д. Ш.) — *Dr. Ludwika Jelińska*. Sztuka wychowania. (о. Голинський). — *Leon Halban*. Eucharystja źródłem życia jednostki. — *Leon Halban*. Pakta laterańskie. (M. K.). — *Mgr. Michael d'Herbigny et A. Deubner*. Eveques Russee en exil. (B. B.). — *P. Dr. Wilhelm Schmidt*. Handbuch der vergleichenden Religionsgeschichte, Ursprung und Werden der Religionsgeschichte (Theorien und Tatsachen). (о. др. Василь К.). — *Mons. Franz Stingender*. Homiletischer Kommentar zum Evangelium des hl. Matthäus. (о. др. Баран). — *Dr. Josef Krones*. Die neuzeitlichen Anschauungsmittel und ihr didaktischer Wert für den Religionsunterricht. (о. Л. Б.) — *Dr. Elisabeth Schneider*. Handbuch der weiblichen Jugendpflege. (K. П.). — *B. Beda Nagele*. Tage mit Gott. (O. K.). — *Anton Huonder S. J.* Die Mission auf der Kanzel und im Verein. (B. Я.) — *Stephan Fink*. In terram bonam. Semina. T. V. (Д. Ш.) — *Viktor Kolb S. J.* Das Leben des heil. Ignatius von Loyola. (B. Я.) — Geschichte einer Seele. Selbstbiographie der heil. Theresia vom Kinde Jesu. (Д. Ш.) — Aufbauen — nicht verzweifeln. Zeitgemässe Broschüren. (Д. Ш.)

245

318

Проф. др. *Леопольд Коплер*. Релігія й політика. (B. Я.) — *Борис Колодій*. Галицька Соціалістична Радянська Республіка. (B. Я.) — *Kapitan F. R. Mac Cuillag*. Prześladowanie chrześcijaństwa przez bolszewizm. (о. Лев Бурнадз). — *Camelli Illemo*. Od socjalizmu do kapłaństwa. (B. B.). — *Eryk Wasman T. J.* Jedno w Bogu. (о. Іван Панчишин). — *Annice Herzog*. Dein Ringen um Reinheit. (P. Д.). — *Хрυσостомов Пападопоблов: Τό Πρωτεϊον του 'Επισκόπου 'Ρώμης*. — о. М. Каровець ЧСВВ. — *Dr. Auguste Vallet*. Guérisons de Lourdes en 1927-1928-1929. (B. П.). — R. P. Xavier Marchet. La merveilleuse vie de Bernadette la Voyante de Lourdes. (B. П.). — *F. Neyen S. C. J.* Notre Vie Spirituelle. (B. П.) — *Joseph Vernhes P. S. S.* Le Vrai Chemin du Paradis ou La Priere. (о. Д. Б.)

328

50000

ДОБРИЙ ПАСТИР

РІК I

1931

ЧИСЛО 1

СТАНИСЛАВІВ ПЕРЕМИШЛЬ

„ДОБРИЙ ПАСТИР“

ПРИСВЯЧЕНИЙ ДУШПАСТИРСЬКИМ І ЦЕРКОВНИМ СПРАВАМ

Річна передплата . . 10.— зл. За кордоном враз з пересилкою 2 ам. дол. на рік
Поодинокое число . . 2'50 зл.

АДРЕСА: Редакція і Адміністрація „Доброго Пастиря“ Станиславів (Stanisławów, ul. Lipowa 11).

З М І С Т:

	Стор.
Від Редакції	1
о. Т. Галущинський ЧСВВ. „Добрий Пастир“ (Йо. Х, 1-16) .	2
о. Ізидор Луб ЧСВВ. Третій вселенський собор в Ефезі 431 р. (З приводу 1500-літної річниці)	10
о. С. Лукач. Парохіяльне посіщення	19
о. О. Орський. Боротьба з неморальністю	28
о. Конон Полішко ЧСВВ. Унійні змагання і перешкоди . .	42
о. Юрій Кміт. Католицька акція	50
Вісти з католицького світу	54
I. Церковний огляд	63
II. Наші церковні справи	66
Посмертна згадка	69
Нові видання і книжки	70
<i>P. Theophilus Spăcil S. J. Doctrina Theologiae Orientis separati de SS. Eucharistia. (о. Інноцентій Баран ЧСВВ.) — Ks. Dr. Y. Walter Kapłan katolicki. (о. С. Лукач). — O. K. Klemens C. SS. R. O miłości, ukrzyżowanego Zbawiciela. (о. С. Лукач). — Ks. Dr. Józef Donat. Wolność nauki. Obraz nowoczesnego życia umysłowego. (о. Др. Баран). — P. Erhard. Die Stellung der Religion in der modernen Seele. (о. Др. Василик). — Das geistige Leben Der Ukraine. — Ілюстрований Календар Сирітського Дому на рік 1931, — Otto Schilling. Chrislliche Gesellschaftslehre. — Anton Retzbach. Leitfaden für die Soziale Praxis — Науковий Збірник географічної секції при Українській Студентській Громаді в Кракові. — Klug J. Dr. Der gute Meister. (о. Др. Василик). — О. Юліан Даєрович. Катихитика. (Т. Г.) — Записки Чина св. Висилія Великого.</i>	
	80

Редагують: о. др. А. Бойчук і о. Орест Орський.
Виходить за відомостю і дозволом церковної Власти.

Від редакції

Вже від довшого часу відчувалося у нас недостачу богословського практичного журналу, котрий головно займавсяб сучасними душпастирськими проблемами. Нинішні політичні, національні а передовсім суспільні відносини вимагають від душпастирів ясної орієнтації та співділання й висувають щораз нові обовязки й завдання. Тепер майже немислима успішна душпастирська праця без знання соціального питання бодай в його основах. Світова війна та революція спричинили великі зміни в суспільних відносинах, особливо на релігійному та етичному полі. Сі зміни вимагають від душпастиря напруження всіх сил і крім чисто релігійних праць також творення суспільних організацій, щоб тим чином улічити розбиту душу народу. Священикови в душпастирській праці треба основного вишколення не лише в богословії й апольогетиці, але також в морально-філософічних питаннях, щоб серед крутих доріг всякого рода на матеріалістичних основах побудованих суспільних теорій міг найти ясну дорогу й нею повести повірені собі душі. Щоденні душпастирські праці й брак матеріяльних середників не дають священикови ні часу ні спромоги запізнатися з тими всіма проблемами з першого жерела, себ-то зі строго наукових католицьких журналів і книжок. Тому так велика потреба часопису, котрий у відповідній научній формі подавби освітлення таких проблемів з точки погляду католицької науки.

Та се не одинокє завдання душпастирського журналу. Наша гр.-кат. Церква се маленька частина вселенської католицької Церкви, того великого Христового царства на землі. Тому ми священики повинні живо інтересуватися всіми важнішими проявами життя і ділання св. Церкви. Отже всякі важніші зарядження чи енуціяції Ап. Столиці, місійна та суспільна акція Церкви, все те має найти відповідний відгомін у нашім священничім житті та апостольській праці. Таксамо поодинокі обяви життя нашої гр.-кат. Церкви, особливо уніоністичні змагання,

треба нам оцінювати не зі становища вузького націоналізму чи церковного партикуляризму, але згідно з духом та поглядами вселенської католицької Церкви. Се тз. „sentire cum Ecclesia“ нехай стане основою наших поглядів та переконань.

Надто священик хотай як зайнятий в душпастирстві не може занедбувати дальше свого образування. Передовсім треба йому пізнавати новіші здобутки так богословської як загалом католицької науки. Тому треба зазнайомитися з новішими виданнями та творами, щоб міг поглиблювати та поширювати знання передовсім на тім полі, на яким церковна влада поставила його до праці.

З тих причин порішено оснувати практичний душпастирський кварталник „Добрий Пастир“. — Редакція свідомо того, що видавання такого журналу вимагає великого накладу праці та що в початках годі буде поставити його на тій висоті, на якій бачимо подібні видавництва у інших католицьких народів. Всеж таки хочемо дати те, що серед наших тяжких та невідрадних обставин можемо дати. На всякий випадок зробимо початок на тім так залишенім у нас полі.

Заявляємо, що у всіх наших поглядах піддаємося осудови нашої Єрархії та учительського Уряду Церкви. Маємо також повну надію, що у братів-священиків найдемо не лиш повне зрозуміння для нашого діла, але також всяку поміч.

Благословений Бог, котрий у всяких часах покликуює тих, що Йому подобаються... Поступай мужно, кріпися і провадь нарід, котрий поручив твоїй десниці Всевишній. І як досвідний керманич, висший духом понад бурю викликану вітрами ересей, хорони човен перед соленими й гіркими філями ложної науки. Поки настане тишина, котру дасть Господь, коли прийде слушний час, щоб заказати морю і бурі... (141. Лист св. Вас. Вел. до єпископа Амфільоха).

о. Т. Галущинський ЧСВВ.

„Добрий Пастир“

Йо X, 1-16

БІБЛІОГРАФІЯ: Ios. Knabenbauer S. J. Com. in IV Evang. sec. Ioannem² (1906) ст. 335—345. — Dr. Fritz Tielmann, Das Johannesévangeliem (1921) ст. 157—161. — Dr. Fr. X. Pözl, Kurzgefaßt. Kom. zum Ev. d. h. Johannes³ (1914) ст. 269—277. — Dr. J. Grimm, Das Leben Jesu³. IV Bd (1914) ст. 441—466. — Dr. Jakob Schäfer, Die Parabeln d. Herrn in Homilien erklärt² (1911) ст. 29—61. — Dr. L. Fonck S. J., Die Parabeln d. Herrn³ (1909) ст. 854—888. — A. Huonder S. J., Zu Füßen d. Meisters I Bd 11—12 (1922) ст. 212—218. K. Haggenev S. J., Der Gottessohn II Bd. (1921) ст. 206—242.

Назва сего душпастирського журналу „Добрий Пастир“ взята з прегарної притчі Спасителя про доброго пастиря в євангелію Йоана (10, 1-16). Тим зазначено zarazom ідеальну мету і напрямну сего часопису. Проте вважали ми вказаним у першій статті подати егзегетично-аскетичну розвідку сеї притчі на основі євангельського тексту, доповняючи її другою притчою про „заблудшу вівцю“ (Мт. 18, 12-14; Лк. 15, 3-8).

1. Серед яких обставин і при якій нагоді Христос висказав сю притчу?

Вже третій раз за час своєї месіянської вселюдної діяльності прибув Ісус Христос до Єрусалиму. Сим разом на празник наметів (Йо. 7, 14-52). Підчас першого месіянського виступу в єрусалимській святині Спаситель прогнав з притвору перекупнів і міняйлів. Тим стягнув він на себе обурення і ненависть священиків, котрі з тої незаконної і так понижаючої Божий дім торгівлі тягнули великі зиски (Йо 2, 13-22). В часі другого побуту прийшло вже до отвертого конфлікту між Христом а членами Сангедрину. Христос уздоровив тоді 38 літ розслабленого при Ветезді й казав нести йому постіль. А що того дня була субота, жиди оскаржили Спасителя за нарушення суботнього спочинку. Коли одначе Христос, пояснюючи своє поступовання, заявив, що Він, Божий Син і Месія, тим не лише не переконав противників, но навпаки, стягнув на себе закид богохульства (Йо. 5, 1-47). За третім побутом Ісус виразно намагався оминати всякий конфлікт зі Сангедрином. Тому прийшов до Єрусалиму неспостережено й обмежився до наук і розговорів у притворах та колюмнадах святині. Помимо того жиди таки хотіли увязнити Спасителя, що їм не повелось. Тоді то в часі празника наметів Ісус уздоровив сліпорожденного. Се велике чудо зробило незвичайне вражіння між паломниками й мешканцями міста. Фарисеї і члени Сангедрину хотіли спершу

просто запереченням затерти сильне вражіння чуда. Коли ж се оказалось неможливе, знов оскаржили Спасителя о порушення суботи, покликуючись на те, що Христос того дня болотом помазав очи сліпому й казав йому умитися в сілуамській криниці. А коли чудесно уздоровлений сліпець помимо намов і натиску зі сторони Сангедрину таки визнав Ісуса пророком і Месією, вони за кару викинули його зі сонмища; по нашому кажучи, кинули на нього клятву. Євангелист так кінчить той уступ: „Почув Ісус, що викинули його геть і знайшовши його, сказав: Чи ти віриш в Божого Сина? Він відповів: А хто він Господи, щоб я увірив у нього? Ісус сказав: І бачив ти його і хто говорить з тобою, се він. А він відповів: Вірую, Господи! І поклонився йому. Ісус сказав: На суд я прийшов у сей світ, щоб невидючі побачили, а видючі стали сліпими. Почули се деякі з фарисеїв, що з ним були і спитали: Чи й ми сліпі? Сказав їм Ісус: Колиб ви були сліпі, не малиби гріха; тепер же говорите: Бачимо. Ваш гріх остається“ (Йо. 9, 35-41).

Виключення зі синагоги чудесно уздоровленого сліпорозденого за те, що Ісуса узнав Месією й увірив у нього, було великою кривдою і злочином. Се тим більше, що фарисеї, законоучителі й особливо члени Сангедрину, тої найвисшої релігійної установи в Старім Завіті, уважала себе провідниками і пастирями народа. Ось се дало Ісусови нагоду сказати притчу про доброго пастиря, котра zarazом була осудженням самозванчих провідників ізраїльського народу.

2. Пастир і отара в старозавітних пророцтвах і життю народу

Попри рільництво, плекання виноградників і оливних садів, головним заняттям населення, особливо в північно-східних областях Палестини, був в давнині і є тепер випас скоту, передовсім овець. Тому старозавітні пророки унагляднювали відношення Ізраїля до Бога й до Богом поставлених провідників під образом отари й пастиря. Пастир Ізраїля, се великий Ягве, а нарід, се Його отара. Ось як читаємо в псалмах: „Він Бог наш, а ми нарід Його пасовиска й стадо Його руки (94, 7); Миж Твої люде і стадо Твого пасовиска (78, 13); Господь, пастир мій, не матиму недостатку (23, 1); Знайте, що Він Господь Бог! Він, не ми, сотворив нас, — нарід Його й отару паші Його“ (99, 3); У пророків обіцяний Месія часто називається пастирем вибраного народу: І по-

ставлю над вами єдиного пастиря, що пастиме їх, слугу мого з Давидового роду; він буде їх пасти, він буде пастирем над ними“ (Єзек. 34, 33). — Ісаїя каже: „Як пастир, пастиме він і носити їх на грудях у себе...“ (40, 11). А пророк Міхея так відзивається до Месії: „Паси твій нарід же-злом твоїм — вівці насліддя твого, що в самітнім лісі блукають; паси їх на горі Кармелю...“ (7, 14.) Вкінці славні патріярхи вибраного народу як Авраам, Ісаак і Яків та його найбільший пророк-провідник Мойсей і великий цар-пророк Давид, сеж пастирі по званню і прообрази Месії. Тому й притча Ісуса Христа про пастиря зовсім відповідала поняттям слухачів.

Крім того Спаситель в поодиноких образах і нарисах притчи узгляднив палестинські пастирські звичаї та відносини. Почавши від перших днів весни аж до дощевої пори (жовтень — падолист), отари овець перебувають на широких степах Палестини. Святої ночі Ангел звіщає пастирям, „що сторожили та тримали нічну сторожу коло свого стада“ (Лк. 2, 8). За дня вівці, ведені пастирем, розходяться по просторах посовисках. На ніч заганняють їх до загород. Загорода — се чотирикутна обемиста площа без даху, обведена довкола муром, високим на чоловіка, або тернистим плотом. (Порів. Чис. 32, 16; Суд. 5, 16; Соф. 2, 6). Дверник один або два сторожать цілу ніч, щоб до отари не дісталась яка хижа звірюка або злодій. Прочі пастирі відходять ночувати до поблизьких осель або хат. Досвідком приходять назад до загороди. Дверник пускає їх без труда й кождий викликає по імені свої вівці та веде на пашу. Нераз бувало й таке, що під ослоною темної ночі вдирався через огорожу до отари злодій або розбійник. Неспостережений входив між вівці, заколював і викидав поза огорожу, щоб потім забрати свою добичу. На тих отже чертах пастирського життя Палестини, Христос малює притчу про пастиря і подає два образи: правдивого пастиря в противенстві до розбишаки й злодія (Йо. 10, 1-10); доброго пастиря в противенстві до наємника (Йо. 10, 11-16). Доповненням сего образу є друга притча, сказана серед інших обставин, а саме: притча про „заблудшу вівцю“ (Мт. 18, 12-14; Лк. 15, 3-7).

3. Правдивий пастир — а розбишака й злодій. Йо. 10, 1-10

Головна ознака правдивого пастиря та, що він входить до отари дверми загороди, а дверник радо пускає його до овець. Навпаки розбишака або злодій. Він старається неспостережено під ослоною ночі перелізти через огорожу. Пастир вишукує

і викликає свої вівці по імені. Той звичай до нині задержався в Палестині. Відтак іде перед ними і веде на пашу, а вівці, знаючи його голос, охочо йдуть за ним. Розбишака або злодій, коли вдирається до отари, не в іншій цілі, лиш убивати або красти.

Фарисеї так були засліплені в собі, що не порозуміли ні значіння притчи ні не спостерегли, що се сказане було до них і про них. Тому Христос сам пояснює притчу: „Істинно, істинно говорю вам: я двер до овець. Всі, що прийшли переді мною, се злодії і розбійники...” (Йо. 10, 7-8). Христос, Бог і чоловік, найвисший пророк і учитель, первосвященик і цар, се той, від котрого всі людські пастирі мають одержати посланництво. Тим то всі, що вдерлися перед ним, т. є фарисеї і їх сторонники, се не правдиві пастирі. Бо вони без огляду на Боже посланництво й повновласть, захопили в свої руки провід вибраного народу для своїх низьких чисто самолюбних і земських користей. Коли взяти під увагу звязь з попередними подіями, а саме, що фарисеї виключили зі сонмища чудесно уздоровленого сліпого за те, що увірив в Ісуса Христа, тоді не тяжко зрозуміти найблизший змісл Христових слів. Во істину показалося, що фарисеї, се розбійники й злодії, котрі прийшли лиш красти й розбивати. Де тільки запримітили, що в народі тліє іскорка віри до Ісуса Месії, сейчас намагаються придушити її та в корени знищити зародок віри. Тим вони не лише затратили всяке пастирське право до народу, але стали для Христового стада небезпечними розбійниками й злочинцями. Тому Христос так нераз милосердувався над народом, „що були покинені і полишені як вівці без пастиря“ (Мт. 9, 36). Тому так сильно напаятував Христос лихі наміри і злочини фарисеїв та законоучителів: „Бо вьжуть важкі тягарі і кладуть їх людям на плечі, а самі і пальцем не хотять рушити.“ І „горе вам книжники й фарисеї лицеміри, що зачиняєте небесне царство перед людьми; бо й ви не входите, ані тих, що входять, не допускаєте ввійти“ (Мт. 23, 4...13). „Горе вам законоучителі, бо ви взяли ключ розуміння; самі не ввійшли й иншим заборонили“ (Лк. 11, 52).

Длятого на їх місце вибирає Спаситель нових пастирів, а вони Ним покликані мають повне право входити до Його отари. Тими то дверми ввійшли вперед апостоли, безпосередно призвані й вибрані Спасителем. Тими дверми увійшли перші єпископи, а через них знова непроглядні ряди католицьких Єпископів-пастирів по нинішний день. Дальше тут належуть також вибрані за посередництвом єпископів і правно поставлені свя-

щеники католицької Церкви. Словом, душпастирський уряд в Церкві становлять лиш ті, що призвані Христом і від Нього безпосередно або посередно через Його Заступника на землі одержали пастирську власть. Де та злука з найвисшим Христовим пастирем булаб зірвана, там вже не існує Христове післанництво. Тоді такий вже не пастир, бо не входить дверми, але злодій і розбійник. Він не приходить пасти вівці, а вбивати й рабувати.

Тому таким важним моментом в життю священика є правдиве, надприродне покликання. Нема священства без Божого покликання. Про конечність призначення так досадно говорить св. Ап. Павло: „І ніхто не бере собі чести (священства), але хто покликаний Богом, як Арон. Так і Христос не сам себе прославив, стати первосвященником, але той, що сказав до нього: Ти мій Син, сьогодні я зродив тебе. А на іншому місці: Ти священик по віки по чину Мелхіседекову“ (Евр. 5, 4-6). Вдиратися до священства без призначення і надто з низьких мотивів, се значить: не входить дверми до Христового стада, але перелазити кудиінде. Те саме відноситься до тих, котрі до становища й уряду, який займають в церкві, доходять неправною, крутою часом злочинною дорогою. Се самозванці без покликання, без післанництва; вони приходять лиш, щоби красти. Се люде зі знаком Каїна, котрі симонією вдираються не раз на найвисші достоїнства. Для них найсвятіші річі, се лиш інтерес. Вони не питають, що дати вівцям, але що вдасться від них видерти за хрест, за похорони, шлюби, часом навіть за сповідь і елеопомазання. Вони входять, щоб убивати. Се ті, що лихим, злочинним життям убивають душі й затроюють ложною наукою. Інший рід лихих пастирів, се ті зимні, сказатиб урядничі, характери, котрі своє священниче покликання і душпастирство не трактують інакше як шефи бюр або директори фабрик. Все держаться в зимній резерві і ніколи не наближаться до своїх вірних. Тому й може не знають їх, тікають від них; а приходять хіба тоді, коли мусять.

Спаситель подає відтак дальші прикмети правдивого пастиря.

„Свої вівці кличе по імені“ (Йо. 10, 3). Для правдивого душпастиря його вірні се щось більше, як числа. Він їх любить та знає з добрих і менше добрих сторін. Інтересується кожним з осібна. Знає їх переживання і сам ділить з ними так щасливі й радісні хвили, як і недолю та терпіння. Його вяже з паствою звязь любови й взаємної пошани.

З того видно, який важний обов'язок душпастиря пізнати докладно своїх вірних; чи се будуть парохіяне в парохії, чи діти в школі. До сего не тяжко дійти, коли ревно пильнувати буде сповідальницю, відвідувати і навідуватися до хорих, правильно й успішно відбувати парохіяльне посіщення, вміло проводити церковні брацтва й католицькі організації й користати буде зі всіх тих метод, які подає модерне душпастирство. Іде перед ними й вівці за ним ідуть, бо знають його голос" (Йо. 10, 4). Правдивий пастир веде свою духовну паству словом, голошенням з проповідниці, вказуючи їм ясну дорогу до спасення, а напимненням і заохотою помагає перебороти трудності й перепони, котрі нераз копичаться на дорозі до освячення і спасення. Надто у сповідальниці поучує кожду овечку з осібна; напоминає, заохочує, потішає і покріплює їх у життєвій боротьбі. Іде дійсно перед ними приміром правдивого священничого життя. Його щира, не лицемірна побожність, безінтересовність, лагідність, милосердя і передовсім повна посвяти любов потягає всіх. І тоді во істину „вівці за ним ідуть, бо знають його голос.“ Діти люблять свого щирого приятеля-священника. Хорі вичікують його приходу, неначе спрагнений каплі води. Коли входить до них, на твари пробивається радість неначе соняшний промінь. Убогі знають його, як свого добродія; опущені мають в нім свого покровителя, робітники, свого опікуна й заступника. Тоді і слова такого пастиря находять відгомін в серцях вірних, коли йдуть за ним, бо відчувають, що він їх отець, їх приятель, їх провідник.

Лиш той і такий пастир, що ввійшов дверми до Христової отари, „спасеться, ввійде й вийде й найде пашу“ (Йо. 10, 9). Лиш правдивий душпастир т. з. Христом призваний і той, що правною дорогою поставлений в своїм уряді, буде міг спасти свою душу. Сей висказ „спасеться“ не відноситься до ратування душ загалом, лиш до вічного спасення самого священника-душпастиря. Він осягне своє спасення, коли провадити й виховувати буде вірних та ревно сповняти душпастирські обов'язки. На се бо покликаний від Спасителя, щоби працювати над спасенням душ. Се його одинокі і найважніші завдання. Тим то і св. Павло пише до Тимотея: „Бережи самого себе й науки, сього держися. Бо роблячи се і себе спасеш і слушаючих тебе“ (I Тим. 4, 16). Одначе се не осягнеться інакше, як лиш наукою Ісуса Христа, „бо иншої підвалини ніхто не може положити, крім тої, що положена, а нею є Христос Ісус“ (I Кор. 3, 11).

Правдивий пастир може з цілим і непохитним упованням

віддати себе Божому провидінню. Тоді серед всяких обставин буде міг належно сповняти свій уряд. Помимо трудностей, помимо перепон і навіть переслідувань „увійде і вийде і пашу найде“ т. з. таки Бог дасть йому спромогу опікуватися і хоронити своїх вірних. Церковна історія дає багато таких примірів. От хоч згадатиб на св. Василя Вел., св. Івана Золотоустого, св. свящ. Йосафата. Сам Христос тоді піддержує своїх пастирів і кличе до них: „бодріться, я побідив світ“ (Йо. 16, 33) і „се я з вами по всі дні, до кінця віків“ (Мат. 28, 20). Такі пастирі, віддані зовсім своєму Архипастиреві й Спасителеві, завсігди найдуть для вірних богату й поживну пашу. Христос передає їм свою науку, св. Тайни, св. жертву і інші середники ласки; що більше, всі свої заслуги віддає їм до розпорядження. І так вони в силі провадити людей, заохочувати їх, покріпляти на дорозі досконалости, освячувати й запевнити їм вічне спасення. Коли священик-душпастир, в злуці любови зі своїм Спасителем, тоді він ревний провідник, повний посвяти в сповідальниці. Він готовий кожної хвили до услуг для людських душ. Будучи сам близько Евхаристійного Ісуса, потрафить також потягнути до Його Серця своїх вірних, тимсамим отвирає їм найобильніше жерело ласк і запевнює їм хліб життя вічного. Тим чином освячує себе й віддані собі душі. Се одначе вимагає від священика духа жертви й самовиречення. В порозумінню величи тої саможертви так пише знаний пастораліст о. Ів. Шульте¹⁾, Чина менших Братів: Бажавби я пізнати священика, котрий перенятий нинішнюю душпастирською працею, ішовби життям самопевно й пустим серцем. У виді так тяжкого післанництва хочеться противити, як се робили великі старозавітні пророки... Що дотичить моєї особи, всегда підношу зір до неба й благаю о світло, поміч і силу. „Господи, покажи мені твої дороги, твої стежки, щоб я ходив дорогами Спасителя, стежками милосердного Самарянина, Відкупителя світа!“

(Конець буде)

¹⁾ Priesterleben und Priesterwirken, ст. 294.

О. Ізидор Луб ЧСВВ.

Третій вселенський собор в Ефезі 431 р.

(З приводу 1500 літньої його річниці).

ВАЖНІША ЛІТЕРАТУРА: Hefele, Conciliengeschichte II, cm. 131-285; I. Schwane, Dogmengeschichte II, ed. Herder, 1895; Hergenröther, Kirchengeschichte I. cm. 447-492; Idem, Photius I. cm. 49-55; Н. Глубоковский, Блаженный Теодорит (2 томи, Москва 1890). ЗМІСТ: Христологічні ереси на сході. — Теодор з Монсвеїї. — Несторій і його ересь. — Св. Кирил Олександрійський. — Римський собор 430 р. — Собор в Олександрії. — Папські листи й зарядження дотично вселенського Собору в Ефезі. — Цісарські заступники. — Прибуття Єпископів до Ефезу. Антіохійський патріярх Іван. — Перше торжественне зсідання. — Ефеське соборище. — Насильство над Вітцями Собору. — „Соломонове“ рішення цісаря. — Св. Кирил і Мемнон в тюрмі. — Остання перемога.

Історія виказує, що Церкві не так завдають удари її зовнішні вороги як її власні діти, ложні християни, а головню лихі пастирі. Питома черта такий людей, се в першій мірі брак послуху церковній Єрархії і занадто велике перецінювання свого розуму. Дальше низький еґоїзм, ставлення вище земських справ від справ Божих.

В Божім обявленню чимало таких правд, котрі перевищують силу поняття людського розуму. Називаємо їх таїнствами віри як приміром: науки про пресв. Тройцю, таїнство Вовплочення Божого Сина, Найсв. Тайна Евхаристії і інші. Правдиво віруючий чоловік не розуміє тут багато; він покійно схиляє свою голову перед непомильною повагою відвічної Правди і вірить так, як Бог обявив і як св. кат. Церква подає до вірування. Інакше поступають горді й зарозумілі. Вони хотять зглибити все своїм власним розумом, а чого не можуть зрозуміти, то або зовсім відкидають або перевертають на свій лад. Ставляючи вище свій розум від Божого обявлення, противляться непомильному учительському Урядови Церкви. Так звичайно повстають ереси і бунти не лише против науки, яку голосить Церква, але також послідовно против церковної карности.

I.

Тайна Вовплочення, се вісь, довкруги якої обертається ціла християнська реліґія. „Бог став чоловіком і умер для нашого спасіння,“ се справді щось величне, непонятне! Люди ніколи не в силі зглибити се Таїнство. Бо найти розвязку того се значить, зглибити безмежну Божу Мудрість і Боже Єство; подати людську розвязку, се значить змінити істоту християнської реліґії. Аж дивно стає, що люди безустанно шукали такої розвязки і очевидно, блудили. І так Докети перечили правдивість людської природи в Христі, Ебіоніти, Аріяне і другі еретики

перечили Божество Христа. Церква осудила ті блуди доказуючи, що Христос правдивий Бог і правдивий чоловік, що в нім існує і Божа й людська природа. Але в який спосіб? Несторіане вчили, що друга Особа Божа (Слово) замешкала в людській природі Христа, як у святині. Тим чином се лиш злука зовнішня, моральна Божої особи і людської особи; Монофізити знова казали, що в Христі Божа й людська природа злилися в одно, в Боголюдську природу; Аполінарій перечив, що Христос має розумну людську душу, бо її місце займає Слово; а Монотеліти заперечували Йому людську волю. Всі ті ереси Церква осудила. А правдиву науку проголосила головно на IV. всел. соборі в Халькедоні (451 р.): *Consonanter omnes docemus (Christum) perfectum in deitate, perfectum in humanitate, Deum verum et hominem verum... in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter... salva proprietate utriusque naturae, et in unam personam atque subsistentiam concurrente..., alteram fidem nulli licere proferre...* (Denzinger-Bannwart, *Enchiridion Symbolorum*, ed. 16. et 17. pag. 66-67 nr. 148).

Ересь Аполінарія († 390) спонукала богословів т. зв. антиохійської школи (кінець IV. поч. V. ст.) шукати нових шляхів в розв'язці, яким способом існує в Христі злука Божої й людської природи. Діодор з Тарсу, а ще більше його ученик Теодор, єпископ Мопсбетії в Килікії, обстоювали ненарушимість обох природ. Однак Теодор посунувся так далеко, що прийняв не лише дві природи, але дві особи в Христі: Слово замешкало в Ісусі як у святині, злука між Словом і Ісусом чисто моральна а не іпостатична, як вчить кат. Церква. Послідовно заперечив в Христі т. зв. *communicatio idiomatum*: учив, що деякі діла творило лише Слово, деякі лише чоловік Ісус, а не особа Богочоловіка. Тому Марія се лише матір чоловіка Ісуса а не Бога. Отже належить називати Її не Богородиця, але Христородиця. Зовсім природно, що Церква осудила таку науку і кинула клятву на Теодора на V. всел. соборі 553 р. в Царгороді.

Учеником Теодора був Несторій. Походив з Германії в Сирії. З Теодором зацізнався в Антиохії. Якийсь час був Несторій монахом, відтак діяконом і пресвітером антиохійської Церкви. Висшої богословської освіти не мав. Але слава великого бесідника й аскета, яку зумів виробити собі в Антиохії, промостила йому шлях на царгородський патріарший престіл (428 р.). Мешканці столиці надіялися побачити в ньому другого св. Івана Золотоустого. В дійсності був він дуже гордий і зарозумілий та шукав лише власної слави, притім загонистий, умово обмежений. Удавав велику ревність про чистоту віри.

Вже в своїй першій бесіді, так висказався до цісаря Теодозія II (408-450): „Дай мені, цісарю, землю очищену з еретиків, а я дам Тобі за то небо; допоможи мені побороти ложновірців а я допоможу Тобі в боротьбі з Персами.“ І дійсно в нелюдський спосіб накинувся на всіх, що блудили в вірі. Одні лише Пелягїяни знайшли в нього ласку й опіку.

З Антіохії привів зі собою Несторій свящ. Анастасія, котрий в проповідях сильно накидувався на слово „Богородиця“ (теотокос). Анастасія опрокидував між іншими св. Прокль, недопущений на владикий престіл в Кизику і багато інших духовних, особливо монахів. Зате Анастасія боронив сам Несторій, а опірних люто переслідував.

Сам Несторій нічо нового не учив; він лише повторяв, не раз дуже плястично й досадно, науку свого учителя, Теодора з Мопсвєтїї. Тільки що тут виступав не якийсь малозначний єпископ з провінції, але сам патріярх столиці! Зовсім отже природно, що ересь Несторія почала скоро ширитися по цілім східнім цісарстві; з другої знова сторони його ложна наука мусіла натрафити на опір у правовірних. Між іншими ересь Несторія радо повитали товпи неосвічених єгипетських монахів. Тому 429 р. олександрійський патріярх св. Кирил (412-444 р.) виступив у великодній проповіді против нових ложних наук не згадуючи нічого про самого Несторія. Крім того написав до монахів лист. Сей лист Кирила дістався по якімсь часі до Царгороду й до рук Несторія. Несторій сильно обурився на св. Кирила; а сей довідавшись про се, пробував чемним письмом привести царгородського патріярха до опам'ятання. На се Несторій вислав до Олександрії обиджаючу відповідь і почав підбурювати против Кирила цісарський двір, а рівночасно підступним листом намагався оманути папу Келестина I. Разом з деякими збігцями-священиками з Олександрії почав Несторій очернювати Кирила перед мешканцями Царгорода. На новий лист Кирила відповідає зухвало закидаючи йому м. и. незнання і ересь. В другім листі до папи закидає Кирилови аполінаризм і аріянізм. Св. Кирил не міг довше мовчати. В листах до цісаря, цісарєвої Евдокії і сестри цісаря, св. Пульхерії, викладає кат. віру про Воплочення, про особу Несторія не згадує. А папі представляє цілу справу так, як вона в дійсности була. Також і до інших знатних осіб, особливо східних єпископів, післав св. Кирил відповідні письма.

Папа скликав в справі Несторія собор, на котрім одобрено назву: „Богородиця,“ св. Кирила узнано правовірним а Несторія єретиком. В острім листі до Несторія грозить йому папа зло-

женням з патріяршого престолу і вилученням з Церкви, коли до 10 днів не відкличе своїх блудів. Кирилови поручив папа виконати в своїм імені рішення собору, пересилаючи йому ухвали собору й листи до Несторія та східних єпископів.

Тоді св. Кирил скликав собор до Олександрії, де уложено символ, котрий мав підписати Несторій. До символу долучив Кирил свої знані 12 анатематисмати. В обширнім листі виложив св. Кирил кат. науку про тайну Воплочення. Собор рішив, що Несторій має відкликати свої блуди письменно і під присягою.

До Царгорода вислав Кирил двох єпископів і двох священників, котрі в одну з неділь в часі богослуження торжественно вручили Несторієви постанови римського й олександрійського собору. На другий день Несторій оголосив против Кирила свої 12 протианатематизми, а сам відкликався до вселенського собору.

II

Такого собору домагався впрочім не лише Несторій. Ще більше домагалися його католики, передовсім духовенство й монахи з Царгорода, котрих Несторій тяжко переслідував. Тому то й цісар Теодозій II порозумівся з папою і заповів вселенський собор, котрий мав зібратися по Зелених святах 431 р. в Ефезі. Чим був в IV. ст. св. Атаназій в боротьбі з Аріянами, тим в V. ст. св. Кирил в боротьбі з Несторіянами. В IV. ст. ціла вісь боротьби оберталася довкруги слова „гомоузїос“ (consubstantialis), в V. ст. довкруги слова „теотоκος“ (Богородиця). Як колись св. Атаназій поборював аріянізм рішучо аж до посліднього віддиху не змінюючи ніколи своєї гадки, так св. Кирил. Віра у нього понад всьо. Віри боронив св. Кирил як незломний борець, аж до загину.

Хоч цісар Теодозій II „Малий“ в противенстві до Теодозія I, котрого названо „Великим“, стояв під впливом Несторія і тому ворожо відносився до св. Кирила, всеж таки рішив: „Всі мусять піддатися рішенням собору.“ Заходило ще питання чи Несторій має взяти участь в тім соборі як член собору і то в характері патріярха столиці, чи має явитися як оскаржений. Св. Кирил віднісся в тій справі до папи. Папа відписав лагідно, що Бог не хоче смерті грішника лише, щоб навернувся і жив. Тому нехай Кирил зробить, що можливе, щоб лише привернути в Церкві мир і зеднати Несторія для правди. Коли Несторій буде опиратися при своїх блудах, тоді нехай жне, що сам посіяв при допомозі діавола.

В особнім листі до цісаря пригадує папа цісареві, що не повинен допустити, щоб нові ереси роздирали Церкву. Справи віри належить ставити вище як справи держави й спокій Церкви вище, як спокій країв. — На собор вислав Келестин легатів, єпископів Аркадія й Проекта та свящ. Филипа. Вони прибули до Ефезу доперва на друге засідання. Легатам поручив папа у всіх справах держатися Кирила й уважати на престиж Ап. Престола, до диспут не вмішуватися, лише давати напрям на радам і судити чи всьо відбувається правильно. Коли собор осягне свою ціль, мають удатися з Кирилом до цісаря. Колиж собор розібеться, мають порадитися з Кирилом, що дальше чинити.

В листі до Вітців собора каже папа, що легати мають на соборі виконати те, що вже рішив папа відносно Несторія і не сумнівається, що зібрані на соборі єпископи на то згодяться.

Теодозій II вислав від себе на собор comes-а Кандидіяна, сотника своєї прибічної сторожі й дав йому таку інструкцію: Одиноке його завдання, пильнувати ладу в місті й на самім соборі так, щоб собор відбувся спокійно і щоб кожний його учасник міг свobodно висказати свою думку. Вирішування справ, порядок засідань, не належить до нього, лише до єпископів. Пізнійше показалося, що Кандидіян, приятель Несторія, поступив зовсім інакше; він став не оборонцем але гнобителем собору і зібраних на нім Вітців.

Перший на собор прибув Несторій в товаристві другого цісарського comes-а Іринейя під охороною сильного відділу добірного війська. Уповаючи на цісаря, на Кандидіяна й Іринейя та прихильних собі єпископів, головно антіохійського патріярха Івана, приятеля від молодих літ і шкільного товариша, Несторій був певний побіди. З Царгорода привів 16 своїх єпископів. По нім прибули: св. Кирил олександрійський з 50 єпископами, Ювенал з Єрусалиму і Флявіян зі Солуня зі своїми єпископами. Ефеський архієп. Мемнон привів 40 своїх і 12 памфілійських єпископів. Св. Кирил в довшій бесіді виказав еретичну науку Несторія. По кількох днях нарад Несторій розлючений так сказав до Кирила: „Я ніколи дво- чи тримісячної дитини не назву Богом і від тепер не хочу мати з Вами нічо спільного.“ Наглядно показалося, що він еретик.

Хоч Іван, антіохійський патріярх, був також учеником Теодора, еретиком одначе не був. Він вже передтим радив Несторієви піддатися рішенню папи, заки збереться вселенський собор. Сам одначе не зрозумівши належно 12 анатематизматів Кирила добачив в його науці „ересь.“ З Іваном окликала Ки-

рила єретиком ціла антіохійська школа м. і. звісний Теодорет, єпископ Киру. Через се Антіохійці запалали великою ненавистю до Кирила. Їм здавалося, що Кирил переслідує Несторія так, як колись Теофіль переслідував св. Івана Золотоустого; та що Кирило розпочав боротьбу задля чисто особистих цілей. Зате Несторія не уважали єретиком бо наука Несторія була наукою Теодора, а Теодора ніхто до того часу не осудив. Тим то можемо зрозуміти, з якими поглядами вибрався Іван на собор. Він властиво удавав, що їде. З дороги висилав безустанно післанців, чому годі йому прибути на час, а зібрані єпископи чекали більше як два тижні на його приїзд. Нарешті прибули два єпископи й переказали від Івана, що Вітці собору можуть продовжати своє діло не чекаючи на нього. Всі зрозуміли, що Іван не хоче бути приявним при осудженню свого друга Несторія. Для того й рішено отворити собор.

Тимчасом 68 єпископів з партії Івана запротестували письменно против собору без участі їх патріярха. Кандидіян остерігав також. Та годі було довше чекати.

III.

Перше торжественне засідання відбулося в церкві Пр. Богородиці дня 22. червня 431 р. Несторій мимо кількох візвань на собор не прибув, а післанників собору на приказ Іриней побито до крови. Предсідником собору був св. Кирил як заступник Папи. Єпископів було 160. Віру католицької Церкви в спірнім питанню виказано на основі св. Письма й передання, головнo східних св. Вітців, а письма Несторія осуджено як єретичні. Деякі єпископи, дотеперішні приятелі Несторія, ствердили під присягою, що Несторій уперто стоїть при своїх блудах і нема найменшої надії, щоби він поправився. Тоді собор рішив осудити Несторія. „Відповідно до листа нашого найсвятішого Вітця й співслужителя Келестина, римської Церкви єпископа“, Несторія осуджено, зложено з престолу й виключено з Церкви.

Засідання тревало від рана до пізної ночі. Населення Єфезу цілий день нетерпеливо чекало на вислід. Коли проголосили рішення і осудження Несторія, велика радість запанувала в Єфезі. Майже ціле місто освічено. Серед радісних окликів люди зі смолоскипами з кадильницями в руках відпровадили Вітців собора до їх помешкань. Кирила величали попід небеса. Про ухвали собору повідомлено цілий майже християнський Схід. День 22. червня 431 р., се не лише найкрасший день в історії третого вселенського собору, день світлої по-

біди правди над ложею, але се також чи не найкрасший день в життю св. Кирила. По тім дни наступили часи переслідувань і боротьби. Нічого дивного, що по такім рішенню противники попали в лют, Кандидіян запротестував і почав репресію. На Кирила й Мемнона посипалися важкі наклепи. В 4 дні опісля вже був в Єфезі антіохійський патріярх Іван. Він скликав соборище (43 єпископів), на котрім зложив Мемнона й Кирила з престола „тому, що спричинили нелад, поступили против волі цісаря та в своїх анатематизматах показалися еретиками“. Прочим єпископам, оскільки не злучаться з ним, загрозив клятвою. Єфесяни віднеслися до соборища ворожо і не дозволили висвятити для себе нового єпископа. Цісар вислав до Єфезу на слідство комісаря Паллядія.

Дальші засідання собору відбувалися головнo в палаті Мемнона. На другім засіданню були також присутні папські легати, котрі іменем Ап. Столиці потвердили рішення першого засідання. Предметом нарад були переважно безуспішні переговори з партією Івана антіохійського. Вкінці Собор примушений був кинути на нього клятву.

Рішення третого всел. собору були такі: Собор осудив ересь Несторія і Пелягіянів, котрих осудили вже передтим на Заході деякі частні собори. Крім того єфеський собор проголосив незалежність митрополита на Кипрі від антіох. патріярха і уложив 6 дисциплінарних канонів. Єфеський собор потвердили торжественно папи: Келестин I і Сикст III.

Одначе противники рішили пімститися. Кандидіян wraz з Несторіянами й „Антіохійцями“ (партія Івана) обставив своїми людьми всі шляхи Єфезу до Царгороду, щоб не допустити листів собору до цісаря. Єпископів морив голодом. Єфез виглядав кілька місяців як окружена ворожими військами кріпость. Одні лише противники Кирила мали свободу. Наклепам на Кирила не було кінця.

Помимо тих перепон, одному жебракови довелося у вижолбленій палиці занести лист Кирила до вірних в Царгороді. Монахи й нарід під проводом св. Дальмата, котрий 48 літ не виходив з келії, серед співу побожних пісень пішли перед цісарську палату, домагаючися справедливости й оборони zagrożеної віри. Цісар обіцяв, що покличе делегатів собору й соборища до себе. В церкві св. Мокія, Дальмат виголосив бесіду про події в Єфезі. Нарід однодушно закричав „анатема Несторієви!“

По якімсь часі прибули послы собору і вияснили справу. Та й вороги не спали. З Єфезу приїхав „comes“ Іриней і майже

всіх дворян перетягнув на сторону „Антіохійців“. Положення ставало важке. Остаточо дворяни поділилися на три партії: одні радили цісареві potwierдити зложення з престола Несторія і Кирила та Мемнона; тоді, мовляв, прочі єпископи погодяться. Другі радили покликати послів обох сторін з Єфезу до Царгороду й тут розібрати цілу справу. Треті: вислати комісарів до Єфезу і там на місці завести лад. Цісар злучив першу гадку з третьою: potwierдив зложення з престола Несторія і вислав до Єфезу скарбника Івана, щоб коштом тамтих поєднав розеднаних.

„Антіохійці“ втішилися таким рішенням цісаря. Несторія відреклися. Його відіслано до монастиря в Антіохії; 435 р. заслано його до Петри в Арабії, відтак до Великої оази в Єгипті. Звідтам одначе мусів втікати до Тебаїди. Серед знущань за-проторено його на остров на ріці Ніля, Єлефантіне, вкінці до Панополіс. Де й коли помер, не знати. Його твори казав цісар спалити, а Несторіян згіржливо називати Симонійцями, від чародія Симона.

Також св. Кирила й Мемнона замкнув Іван насильно до тяжкої вязниці, кожного з осібна. У вязниці писав св. Кирило листи в обороні віри і точно вияснив свої 12 анатематизмати.

В Царгороді знов повстав крик. Тоді цісар зарядив публичну диспуту делегатів обох сторін в своїй присутности в Халькедоні. Антіохійці не зуміли поконати послів собору і почали тратити ґрунт під ногами. Населення засипувало їх градом каміння. На свячення нового патріярха Максиміяна покликав цісар правовірних єпископів з Халькедону, а антіохійським заборонив вступу до Царгороду. Католикам стало лекше. Вкінці розв'язав цісар собор в Єфезі, а Кирилови й Мемнови привернув їх престולי. Витали вірні Кирила в Олександрії (31. 10. 431) з великою радістю й одушевленням, як колись витали там св. Атаназія. Антіохійці зате вертали з Єфезу побіджені. Християнський Схід поділився на три часті: упертих Несторіян, Антіохійців і прихильників Кирила.

Несторіанізм з часом занепав у візантійській державі зовсім. Останки Несторіян перенеслися на схід до Персії та Індії. Ще тепер можна подибати Несторіян в недоступних горах Курдистану. Деякі вернули з часом до єдности з кат. Церквою, як Халдейці і Малябарці.

Єфеський собор повалив вправді єресь Несторія, але став причиною схизми. Тому папа й цісар доложили всіх старань, щоб помирити Кирила з Антіохійцями. По довгих переговорах прийшло вкінці до згоди. Патріярх Іван сам став апостолом згоди між своїми. Так зчасом запанував на Сході загальний

мир. Вістре боротьби звернулося против творів Теодора з Моп-свєтїї, а опісля против нового грізного ворога: монофізитів.

* * *

Та одна картина з історії св. Церкви кидає світло на деякі відевні обяви в східній Церкві, котрі були джерелом блудів, замішань, спорів і вкінці довели до відлучення від правдивої Христової Церкви й вслід за тим до повного занепаду й руїни.

Особенно впадають в очі два стремління: за слаба злука з Ап. Престолом в Римі; зате як найтісніша звязь просто зляття з царським двором в Царгороді. Наслідок того був такий, що в 11 ст. наступив повний розлом з катол. римською Церквою, а в 12 ст. за Компенів Східна Церква стала рабинею необмеженої царської власти, а патріярхи й єпископи трактовані були як царські урядовці. Вправді в добі Єфеського собору ще не видко виразно тих наслідків, але поодинокі обяви не дадуться заперечити. Святі й віруючі пастирі в хвилях небезпеки, передовсім коли ходило о ненарушимість віри, постійно відкликувалися до Папа римського. Але поза тим у всіх справах, кождий східний патріярх уважав себе необмеженим. Становиско Івана, аптіохійського патріярха, в справі Несторія показує, що й в річах віри уважав себе самовласним і не хотів піддатися відразу рішенням вселенського собору. А трафився на патріяршім престолі чоловік гордий, світовий, жадний власти, тоді повставали замішання, неспокої, тертя і спори без кінця. — Таксамо необмежений майже вплив царгородського цісаря на церковні справи відбивався дуже уємно на цілім церковнім та релігійнім житті. Становиско Теодозія II. вказує, як цісар „лагодив“ спори між патріярхами. Міродайними були не церковно-релігійні, лиш політичні згляди. Ще добре, коли цісар мав бодай добру волю боронити віру й Церкву. Але й тоді впливові особи на царським дворі всякого рода інтригами шкодили Церкві. Колиж цісар дався оманити єретикам або, коли тз. державна рація стану вимагала піддержування єретиків, тоді звичайно наставляли переслідування і нищення Церкви. Нічо дивного, що такі нездорові відносини мусіли довести вкінці до повного розлому й схизми. — Длятого лиш тісна злука з Апостольським Престолом та послух і пошана для церковних законів може дати трівку основу до скріплення, зросту й розквіту церковного й відтак релігійного життя. Нема християнства без Церкви, як нема правдивої релігії без християнства.

о. С. Лукач

Парохіяльне посіщення вірних

(Бібліографія: Krieg: Die Wissenschaft der speciellen Seelenführung¹. Freiburg 1919, том I., стор. 465-468; Пелеш: Пастирске богословіє. Відень 1885, стор. 875, 931-933; Walter-Kubicki: Kaplan katolicki. Sandomierz 1930, том II., стор. 6-9 і 18-32).

Необхідна передумова вмілого і доцільного душпастирювання: пізнати основно своїх вірних, пізнати їх духові і матеріальні потреби та домагання, рівнож дати себе їм пізнати, щоб тим способом обудити в них більше довіря до себе, осмілити їх, зблизити і притягнути. Через взаємне пізнання себе легше прийдеться душпастиреви неоднo зло направити, неодну недостачу усунути, неодній небезпеці на будуче зарадити і запобічи. Про обов'язок пізнання своїх вірних говорить виразно церковне право (кан. 467. § 1): „Парох є обов'язаний... пізнати свої вівці“. Душпастир, як другий Христос, повинен про себе сказати: „Я добрий пастир і знаю моїх і мої знають мене“. (Іван 10, 14).

Яким способом дійде душпастир до всестороннього і об'єктивного пізнання своїх парохіян? Не вичікуванням, щоб парохіяни приходили до нього і в коротшій, чи довшій розмові давалися йому пізнавати. В принагідних розмовах нема можности виробити собі повний і об'єктивний осуд про їх релігійно-моральний і економічний стан, а тим менше їх родин. Нерідко також інформації засягнені з такого жерела бувають незгідні з правдою. Впрочім лиш якесь число вірних приходить до душпастира, головнo з приводу заспокоїння духовних послуг або інших урядових справ.

Молодь і багато старших віком парохіян обох полів цілими роками не стрічаються зі своїм парохом. Таке відчуження тепер не лиш маліє, но противно, зростає з дня на день під впливом нестримної агітації і пропаганди сектарів, комуністів, соціалістів і радикалів. Немов темні духи увихаються всюда платні агенти й ведуть свою підпольну роботу проти віри і Церкви живим і друкованим словом, розкидуваним безплатно в тисячних примірниках шкідливих брошур і часописів. Тому до душпастирів нинішніх часів більше, чим колинебудь відноситься приказ Христа, даний колись Апостолам: „Ідіть до овець, що загинули з дому Ізраїлевого“. (Мат. 10, 6). Значить: душпастир повинен відвідувати своїх парохіян в їх домах, щоби наочно і зблизька приглянутися і пізнати всі умовини їх життя і то не лиш під оглядом релігійно-моральним, але також еко-

номічним, по можности наміченому злу на місци зарадити; притягнути наново до Церкви тих, що від неї відчужилися і усунулися від спільного душпастирського проводу та від припинання св. Тайн. Під нинішню пору много таких не лиш по містах в робітничих і освічених верствах, але також по селах в масах простолюдя. Як колись з Серця Ісуса, так нині з серця душпастира мусить вирватися голос: „Жаль мені народу!“ (Мк. 8, 2) і побудити його до скріплення індивідуального душпастирювання, через відвідування вірних по домах, в ціли навязання і затіснення звязи любови і єдності між парохіянами а душпастирем. Тут розходиться про найвисші духові цінности, а з огляду на многих вірних се одинокий середник, щоб їх наново потягнути до Церкви, до життя з віри і так реалізувати заповіт Христа: „І буде одно стадо і один пастир.“ (Йо. 10, 16).

При відвідуванні парохіян замітить бистре око душпастира неодно моральне і дочасне лихо. Маючи тоді ясний погляд на стан своєї парохії поосібно й в цілости, може душпастир уложити плян душпастирської праці: як проповідник, катехит, сповідник, провідник і дорадник різних установ релігійних, просвітних і економічних. Треба сказати, що душпастир рішучо не поведе успішно своєї всесторонньої душпастирської праці, коли стоїть немов чужинець супроти родин і одиниць.

Душпастирське відвідування парохіян взяла Церква під свою особлившу опіку і надала йому літургійний характер; під назвою. „Чин молитвенного ерея посіщающаго своїх парохіян перед Богоявленням Господним поученія ради духовнаго“, котрий знаходиться в кождім більшім Требнику. Се виразна воля Церкви, щоб душпастир при посіщенню парохіян шукав найперше Божого царства (Мт. 6, 33), а не робив з нього жерело своїх доходів. Вірні не повинні ніяк відчути, що матерьяльна сторона моглаби бути мотивом посіщень душпастира. З відбутих посіщень вони мають винести сильне пересвідчення, що душпастир руководився головно й одиноко добром та спасеннем їх душ. Тоді певно окажуть йому своє признание не лиш великим довірям, але також по своїй спроможности й датками. Тоді справдиться обітниця Христова: „...а проче все доложиться вам“. (Мт. 6, 33).

Тепер насувається практичне питання: в який спосіб належить відправити парохіяльне посіщення, щоб воно увінчалось благодатними успіхами?

Тут треба узгляднити: приготування до посіщення, саме посіщення і дійства по довершенню посіщення.

Приготування до посіщення відноситься так до парохіян, як і до самого душпастира.

Парохіян належить приготувати так: в празник Богоявлення повідомити їх з проповідниці, що з завтрішнім днем розпочинається молитовний обхід в парохії з свяченою водою і духовною наукою; вказати на ціль і користи, що їх вірні можуть доступити, тому нехай вічливо приймуть в домах свого отця духовного: треба також повчити, щоб в часі посіщення всі домівники: а саме, діти та слуги, зібралися в хаті, нехай стіл буде накритий чистим обрусом, а на столі дві горіючі свічки. Щоб вірні могли знати, коли мають очікувати приходу душпастира, належить оголосити їм програму посіщень на цілий тиждень, або особним післанцем повідомити кожду родину в передодень посіщення. Безпосередно перед приходом душпастира паламар дає знак дзвінком, голова родини повинен вийти з помешкання на зустріч і впровадити гостя до свого дому, а по довершенню посіщення в подібний спосіб випроводити з свого обійстя.

Приготування душпастира повинно обнімати такі акти: а) Уклад картотеки зі станом душ: взяти стільки чверток паперу, скільки є родин в парохії, означити їх числами дому (по містах улицю), виписати з книги „Стан душ“ імена родичів і дітей з датами їх уродин і вінчання. Так виповнити генераліями одну сторону картки, а відворотну призначити на записки й поміччє в часі посіщення. б) Мати зі собою більшу скількість образців (кілька сот), медаликів і хрестиків для роздачі дітям в часі посіщення¹⁾. Призначені до роздачі хрестики і медалики треба поблагословити й наділити відпустами, якщо душпастир є до сего управнєний. в) Запросити дяка і паламара до співучасті в посіщенню. Дяк нехай возьме требник, картотеку зі станом душ, а паламар кропильницю з свяченою водою, кропило і ручний дзвінок, котрим дає знак зближаючися до наміченого дому. З великим хісном буде також запросити до товариства одного, старшого й поважаного господара з даної дільниці парохії, котрий інформувавби в дорозі про особи і родини, про їх чесноти і пороки, та як представитель дільниці товаришивби достойному гостеві. г) Безпосередно перед розпочаттям посіщення в короткій молитві взиває душпастир горячо Божої помочи, просячи Ісуса о благословення і успіх. Бере на себе епітрахиль, колпак, в руки хрест і требник, в ки-

¹⁾ Образки і медалики можна набути по невеликій ціні пр. в Станиславові в фірмі „Церковна Штука“ (вул. Липова 1.), або в Кооперативі „Священіча Поміч“ (пасаж Гартенбергів). Крім того є там також всякого рода молитвенники й стінні образи.

шені вкладає девоціоналія і олівець, та виходить на духовне жниво.

Війшовши до хати священник говорить: „Мир дому сему!“, а всі присутні відповідають разом: „І живущим в нем“. Тим християнським привитанням душпастир приносить Божий мир, отже найбільше добро і щастя для домівників. Приступаючи до стола священник кладе ручний хрест між горіючими свічками і відправляє з требника в цілости „Чин молитвенний“ так як приписує требник: покропить свяченою водою ціле мешкання (всі кімнати). Підчас того дяк співає стихиру „Глас Господень на водах...“, а по повороті на первісне місце відмовить священник молитву „Боже і Господи істини“... По возгласі подасть домівникам цілувати чесний хрест. Треба зазначити, що практиковане подекуди скорочування „молитвенного чина“ до самого окроплення дому свяченою водою при співі кондака „Явился еси днесь вселенній...“ є пародією літургичного дійства, приписаного Церквою. Добрий душпастир не позбавляє своїх вірних Божого благословення, котре приносить молитва Церкви.

Літургичною відправою кінчиться перша часть посіщення. Друга часть обнимає поосібне душпастирювання в родині.

Священник в кількох словах вискаже домівникам желання, щоби Боже благословення все спливало на них; заявить свою радість і задоволення з їх побожного й примірного життя (коли так є), зглядно надію поправи з блудів (коли передтим вже довідався) і заохотить до витревання в добрім. Коли є діти й слуги, коротко пригадає обовязки дітей і родичів, слуг і господарів. По сім роздасть дітям образочки, хрестики і медалики; а коли домівники мають власні девоціоналія ще не благословлені, поблагословить по формі з требника. При сій нагоді можна рівнож поблагословити в домі нові стінні образи, хрести і статуї Святих, оскільки не були благословені.

Потім священник зложить колпак і епітрахиль, сяде при столі й зачне розмову:

1) Осміливши попередно дітей дарованими їм девоціоналіями питає про імя кожного, чи вміють робити знак св. хреста, чи знають молитви й головні правди віри. Коли завважить незнання тих правд, вложить на совість родичам, чи старшим письменним з рідні, щоб навчили молодших. Зробить відповідну записку в картотеці для провірення в слідуючій році. Спитає родичів, чи діти послухні і пильні в науці; неслухняних напімне і спонукає до обітниць поправи.

2) Розвідає, чи родина відмовляє спільно молитви ранні і вечірні перед образом Христового Серця, пригадуючи обіт-

ницю Ісуса, дану св. Маргареті, що буде благословити ті дома, де виставлений і почитаний образ Серця Ісуса. Вразі потреби зазначити, що на спільній молитві спочиває велике Боже благословення. Спільна молитва скріплює взаїмну любов, вірність і послух. З тої причини також св. Церква особливо поручає спільну молитву. Про се писали всі наші Владики в пастирських листах, а також виразно заохочує Святійший Отень Папа Римський. (Гл. в „Місіонарі“ за жовтень 1930. р. місячне намірення Апостольства Молитви: Спільна молитва в родинях). Одна особа з рідні нехай відмовляє голосно молитви з молитвенника, а інші в голос враз з нею повторюють.

3) Чи члени родин, а особливо ті, що належуть до „Апостольства Молитви“, відмовляють щоденно акт пожертвування всіх своїх молитов, справ і терпінь Найсв. Серцю Христовому; чи виконують другий і третій степень „Ап. Молитви“ (одна десятка на вервици; помирне св. Причастія в першу п'ятницю, або неділю місяця).

4) Чи в родині переведено вже Інтронізацію (доси тільки в Станисл. дієцезії), та чи родинне життя провадять в тім дусі¹⁾.

5) Чи всі члени родини і слуги висше 7. літ беруть участь в відправі Служби Божої в неділі і свята; коли ні — чому? як можна сему зарадити?

6) Чи всі домівники відправили пасхальну сповідь в біжучім році і прийняли пасхальне св. Причастіє? Котрі члени родини частійше приступають до св. Тайн і як часто? Оспалих спонукати до довершення занедбаного обов'язку, ревних заохотити до витревалости і поробити з того відповідні завваги в картотечі.

7) Чи в родині перестерігається установлені Церквою пости і чи забороненими роботами не порушують святочних днів?

8) Чи слуги ревно і вірно сповняють свої обов'язки; чи перетяжені працею; чи отримують справедливую заплату?

9) Чи всі діти в шкільнім віці ходять до школи? Коли ні, нехай рідня учить їх катехізму. Таких належить окремо записати, по святах великодних збирати разом і в ряді наук приготувати до Сповіді і до св. Причастія.

10) Чи пожиття з сусідами згідливе? В разі гніву треба терпеливо вислухати причини незгод й непорозумінь, вивідатися, чи сам оскаржуючий не винний, а тоді лагідно але отверто виказати безосновність його зажалень. При нагоді посіщення старатися конечно поєднати противників, вложити їм на серце

¹⁾ Гляди: Молитвенник „Да прийде царствіє Твоє“ ст. 170.

заповідь любови та довести, щоб взаємно простили собі урази. Коли конечно хочуть удатися на судову дорогу, пр. в справах нарушення посідання ітп. напімнути, щоб і тоді памятали про заховання справедливости й любови ближнього. — В подібний спосіб треба полагоджувати спори між супругами: візвати їх до взаємної виrozumілости й терпеливости, до відкинення безпідставних підозрінь, до збереження вірности і супружого послуху. При дітях не годиться полагоджувати спорів між їх родичами.

11) Вивідається від свого мужа довіря і справдить на місці, чи в родині нема забобонів, ворожбицтв, проклонів, крадіжей, розпусти, картярства, п'янства, грішних забав ітп. В таких випадках належить розважно напімнути, скартати, загрозити, остеречи й поучити.

12) Чи молодіж обох полів не спить разом на одній постілі ітп.?

13) Чи нема в домі нескромних образів, видівок, альбомів ітп.? Рішучо наставати на їх знищення.

14) Звернути увагу в селянських домах на образи Святих, бо часто можна подибати невідповідні богомази, набуті по ярмарках.

15) Які читають книжки і часописи? Коли злі (безвірні, нескромні, комуністичні, соціялістичні, радикальні, протестантські ітп.) належить заявити рішучо, що б. церковна заповідь заборонює під тяжким гріхом читати і переховувати в себе такі книжки й часописи. Де заходить потреба, пригадати на цензуру екскомуніки. Свої лихі книжки нехай сплять, позичені сейчас звернуть власникові і більше не позичають, передплату лихих часописів нехай застановлять безпроволочно. Вглянути рівнож, звідки доходять до родини ложні науки, хто підкопує в ній віру і псує обичаї. Рівночасно належить поручити передплату католицьких часописів і журналів¹⁾.

Добре мати з собою оказові числа катол. видавництв (найновіші) й заохотити до передплати хоч одного часопису і одного журналу. Найлучше самому прийняти передплату на замовлення враз з грішми. Про лектуру книжок і часописів поробити в картотеці як найдокладніші записки.

16) Чи всі члени родини мають відповідні для себе молитвенники?²⁾ — Крім молитвенників повинна бути в кожній родині біблія і катехизм³⁾.

¹⁾ Поручається, „Правда“ (тижневник, річно 10. зол.); б) „Нова Зоря“ (2. рази тижнево, річно 24. зол.); в) „Бескид“ (раз на два тижні, річно 8 зол.); г) „Місіонар“ (місячник, річно 2. зол.); г) „Наш Приятель“ (місячник, річно 2'50 зол.). Всі ті часописи

17) До яких церковних брацтв і організацій, належать члени родини, до яких товариств і установ (просвітних, економічних, руханкових ітп.) місцевих і поза місцевих? Чи зачисляються до котрої з політичних партій. Вразі потреби звернути увагу, що католик не сміє належати до соціалістичної, радикальної або іншої партії, котра в своїй програмі не годиться з катол. вірою і моралю. Католик з переконання, а не з імени, повинен належати до католицької політичної партії, оскільки така є і котрої програма оперта на католицьким світогляді.

18) Чи помешкання відповідає хоч примітивним вимогам гігієни? Буває, що бідаки не мають вапна на вибілення хати, котра через се стається гніздом і розсадником всяких заразливих хоріб і насікомих. Тут причина так жахливої у нас смертності дітей по селах. Пожертвувати таким бідакам 2-3 кг. вапна, наклонити заможнішого сусіда, щоби дав вязку свіжої соломи до постелі і загалом помочи в потребі є обов'язком душпастира.

19) Чи не знаходиться родина в крайній матеріальній нужді? Тоді треба дати хоч малу грошеву підмогу, поратувати власними матеріальними засобами і поручити милосердю ближших і дальших сусідів.

20) Хорих належить потішити і покріпити на душі і доложити всіх зусиль, щоби привести їх до побожного прийняття св. Тайн.

21) По залагодженню сих і інших помічень, перевірить душпастир в картотеці стан душ і справить всякі зміни, щоб по обході цілої парохії знати дійсне число душ своїх вірних — і так подавати до епархіяльного шематизму.

З сего бачимо, що посіщення повинно тревати в кожній родині около пів години або й довше. Добрий душпастир ніколи не пожалує часу й труду, бо тут розходиться о дійсне душпастирування. За тої пів години часу можна часто досягнути більші успіхи, чим за цілий рік загального духовного проводу. Тут дадуться примінити слова св. Павла (1. Кор. 9, 22): „Для всіх став я всім, щоб бодай деяких спасти“.

виходять у Львові, ул. Кльоновича 8/II. „Місіонар“ видають ОО. Василіяни в Жовкві, а „Наш Приятель“ у Львові, почт. скритка 108.

2) Поручити і прийняти замовлення на: а) Молитвенник христ. родини (4 зол.); б) Господу душі (4. зл. для членів Ап. Мол.); в) Молитвенник для укр. народа (270 для шкільних дітей); г) Да прийде царство Твоє (2. зол. з чотирма молебнами і різними набоженствами); г) Памятка з св. Місії (4. зол.). Перші три вийшли накладом ОО. Василіян в Жовкві, четвертий накладом Епп. Ординаріату в Станиславові, а пятий накладом ОО. Редемптористів в Станиславові ул. Голуховського ч. 61.

3) Вистарчить видання „Священничої Помочи“ в Станиславові: Малий Катехизм за 80 ст. а Коротка біблійна історія 150.

По посіщенню священик встає, вбирає на себе епітрахиль і колпак, ще раз жєлає родині Божого благословення і з християнським привітом „Слава Ісусу Христу“ опускає дїм. При відході голова родини звичайно складає якусь жертву в грошах або в натурі. Не годиться гордити навіть найменшою жертвою, але й ніколи не вимагати більшого датку. Дякови прислугує право збирати окремо роковини від всіх парохіян.

При посіщенню не можна оминати жадної греко-католицької родини.

Що до латинників, можна вступати там, де просять, особливо коли провадять релігійне й примірне життя.

До публичних грішників, недовіроків, жиючих в конкубінаті і самовільних розводах (без згоди другої сторони) можна вступити лиш тоді, коли виразно о се просять і прирікають по праву. Виїмково й без просьби з їх сторони, коли є надія, що доведеться їх до поправи життя, а вірні тим не гіршаться. Впрочім належить їх оминати.

В часі посіщень можна також приймати угощення, одначе треба уважати, чи дана родина достойна прийняти душпастира і тоді заховати повну повздержність від алькогольних напитків.

Посіщення відбуває з правила сам парох, також инший священик на правах пароха. Виручуватися сотрудником лиш вразі недуги, або неприсутности в парохії. Коли сотрудник заступає в посіщенню пароха, тоді цілий дохід є власністю сотрудника.

З огляду на шкільних дітей не належить відбувати посіщень перед полуднем але в пообідній порі.

Одноразове річне посіщення цілої парохії вистарчає для загального душпастирського проводу. Поодинокі родини можна, а деколи і конечно відвідувати більше разів у році, одначе по можности в товаристві новажного парохіянина. Треба дуже вважати, щоб часті відвідини не будили яких підозрінь у парохіян.

З приводу посіщень дасться також зреалізувати неодна хосенна гадка: оснування парохіяльної читальні, бібліотеки, кооперативи, віднова церкви, будова парохіяльного дому ітп.

По довершенню посіщення душпастир в горячій молитві поручить Богови своїх парохіян, вимолить, щоби Бог своєю ласкою утвердив їх в добрім і так спасенним овочем винагородив його труди. По скінченню посіщень в цілій парохії в найблизшу неділю вискаже з проповідниці своє задоволення, що особисто відвідав всіх своїх духовних дітей, пізнав їх

особисті і родинні чесноти, та подасть загальні поучення і напiмнення. Булоб дуже нерозважно так говорити про блуди й пороки в парохiї, що слухачі моглиб пiзнати, до кого се вiдноситься. Та на сiм праця не скiнчена: на основi багатого обсервацiйного матерiалу добрий свiященик розвине плянову, доцiльну й ревну душпастирську працю над усуненням зла, а скрiпленням i поширенням Христового царства в людських душах.

Говорячи про парохiяльне посiщення вiрних, брали ми пiд увагу головню наші сiльські й маломiсточковi парохiї, в яких працює загал нашого духовенства.

Цiлком iнакше представляється справа, коли ходить о пiзнання та вiдвiдування вiрних у великомiйських парохiях понад 10.000 вiрних або в промислових осередках, де мається до дiла з напливовим i несталим робiтничим елементом. Та душпастирська проблема вимагає цiлком осiбного оброблення.

Тут подамо лиш книжки й статтi, де душпастирi великих мiст i промислових осередкiв моглиб найти вiдповiднi вказiвки та поучення:

L. Engelhardt, Neue Wege der Seelsorge im Ringen um die Grosstadt 1928. Tyrolia-Verlag. Innsbruck-Wien.

Dr. H. Swoboda, Grosstadtseelsorge² 1911, Regensburg-Pustet.

Ks. A. Ciepliński, Pasterzowanie w wielkich miastach (Ate-neum Kapłańskie 1914).

Ks. Prof. Dr. Fajęcki, Znajomość parafji w mieście. Dusz-pasterstwo miejskie (Pamiętnik Kursu Duszpasterskiego w War-szawie 4-8 listopada 1929 r.)

Боротьба з неморальністю

Живемо в переломових часах. На наших очах dokonуються великі зміни. Повстають відмінні обставини: суспільні, економічні, релігійні й моральні. Нарід жие тепер вже иншим життям, иншим духом. Душпастир стоїть перед новими людьми й новими обставинами. Тепер так відмінні проблеми душпастирування, що вже можна говорити про новочасне душпастирство ¹⁾. Душпастирування, се не теорія, яка далеко стоїть від людей і людських вимог, але практика, примінена до актуальних потреб людськості. Коли отже душпастир хоче мати вплив на нарід, не може легковажити нові проблеми душпастирування. В нинішніх часах треба тверезо дивитися на положення і з нього витягати обовязки й програму доцільної та послідовної душпастирської праці, бо якраз на нинішньому душпастирі тяжить велика відповідальність. Якже представляються нині відносини релігійно-церковного життя? Спостерігаємо деякі відрадні, потішаючі прояви, але бачимо також багато вельми сумних. І так католицька Церква вийшла в нову добу творчої, але й утяжливой праці. Дух св. Церкви слідно росте. Католицька Церква розбудовує свою діяльність у внутрішньому житті, через що воно сильно поглиблюється, чого доказом часті св. Причастя, культ Пресв. Евхаристії, почитання Божої Матери, Пресв. Серця Христового, слідний розвій церковних брацтв і т. п. Католицька Церков розширяє надто ділання у зовнішньому житті на всіх його ділянках, науковій, виховавчій, суспільній, економічній і харитативній. Удосконалюється виховання молодих священиків (5-7 літ студій). Світський апостолят в тісній злуці з церковною ерархією займається живо справами церкви і переходить до католицького чину (католицька Акція). Се відрадні прояви і потішаючі. На жаль одначе, бачимо також сильно скріплений, доцільний і зорганізований рух, але рух протирелігійний, протіцерковний. Могучою і широкою струєю пливе по цілому світі грізна, ворожа церкві філя, а її імя: ляїцизація народнього, суспільного, економічного й політичного життя. Она намагається усунути Христа і Його панування з усіх ділянок людського життя: з родини, школи й держави й загал спровадити на лоно цілковитого натуралізму. Дійсно наступає царство сатани! Ворог

¹⁾ Пор. Ks. Dr. Gerstmann „Duszpasterstwo doby obecnej“ в книжці „Sprawy duszpasterskie,“ Lwów 1929, стр. 11-12; Ks. Rankowski: „Typ współczesnego duszpasterza“ в кн. „Organizacja parafji w Polsce,“ Poznań 1928, стр. 34-42.

звертає свої удари вправді на всі ділянки людського життя, опертого дотепер на сильних традиційних основах християнства, а передовсім одначе вдаряє на давні християнські обичаї, на християнську мораль. Маємо до діла з свідомим, доцільним і зорганізованим ширенням неморальности. Якраз боротьба з тою неморальністю, се один з тих многих проблемів модерного душпастикування, на що кождий душпастир повинен, поки ще час, звернути свою увагу в душпастирській праці. Та отже проблема, а саме, боротьба з неморальністю, се предмет ось сеї статті. Бажаємо подати: 1) моральний занепад нинішньої доби; 2) його причини; 3) які середники може примінити душпастир в боротьбі з неморальністю.

I

Змалювати повний образ морального занепаду нинішньої людськості взагалі, а нашого українського народу зокрема, подати бодай в приближенню опис відстрашаючої моральної гнилі, просто неможливо. Бракує слів, щоби віддати належно сумний моральний стан нинішнього світа. Великий апостол народів, св. Павло в листі до Римлян¹⁾ так представляє моральний упадок поган в своєму часі: „Бо гнів Божий виявляється з неба на всяку безбожність і неправедність тих людей, що правду Божу держать в неправді, бо те, що відоме про Бога, явно їм. Бо Бог їм об'явив. Бо не видиме його із сотворіння світа розважуванням творів стає видимим його вічна сила і божество так, що годі їм оправдуватися. Бо пізнавши Бога, не як Бога прославляли, або дякували, але знікчемніли в своїх думках і затьмилося їх нерозумне серце. Бо запевняючи, що вони мудрі, сталися дурними. І заміняли славу нетлінного Бога на подобу образу тлінного чоловіка і птиць і четвероногих і повзунів. Длятого передав їх Бог похотям їх серця, нечистоті, щоби сквернили між собою свої тіла, котрі заміняли правду Божу в лож і поклонялися і служили сотворінню більш як Творцєви, котрий є благословений по віки. Амінь. Длятого передав їх Бог соромним пристрастям. Бо їх жінки змінили природне уживане проти природи. А так само мушчини, закинувши природне уживане жінки, розгорілися в своїх похотях один до одного, мушчини на мушинах ділаючи сором і приймаючи на себе заплату, котра належиться

¹⁾ Рим. 1. 18-31.

за їх блуд. А як не уважали відповідним мати пізнання Бога, передав їх Бог ледачому умови, щоби робили те, що не годиться, наповнених всякою несправедливістю, злобою, лакімством, лукавством, повних зависти, душегубства, сварні, зради, лихих обичаїв, ропотників, клеветників, ненавистних Богу, зухвальців, гордих, хвальків, винахідників злочинів, неслухняних родичам, нерозумних, непомірних, немилостивих, немилосердних.“ А на іншому місці¹⁾ той самий апостол говорить про Коринтіяців: „Взагалі чути між вами про розпусту, та таку розпусту, якої нема й між поганями, так, що один має жінку свого батька.“ Якби так давні римські і грецькі місцевости та особи змінити на сьогоднішні, здається, що св. Павло говорить про сучасних людей і про теперішні часи. Як під оглядом моральним виглядають наші великі міста! Згадати тільки про численні дома розпусти, про ріжного рода нічні кабаре́ти й дансінґи, про театри й кіна. Крім того сильно поширений і знаменито зорґанізований промисл і торгівля живим товаром, котрої жертвою падають не рідко й наші молоді дівчата. Paul Bugeau, знаток суспільних відносин і професор високих шкіл в Парижі (*1865 †1923) в одній своїй книжці²⁾ каже, що експортів дома живого товару мають головні осідки в Нью-Йорку, Ріо де Жанейро і Буенос-Айрес. Уладжені вони по взорам найбільших промислових підприємств. Кождий дім має свогого предсідника, заступника, секретаря, — люде, котрі по загальній, хоч і фальшивій опінії, походять з високих кругів. На випадок конфлікту зі судом мають своїх оборонців. Для взаїмного порозуміння мають они тайні телеграфічні шифри. Ось оден з многих примірів показує, як сильно поширена торгівля живим товаром: Предсідник Ліґи іміґрантів в Чікаґо протягом 15 місяців одержав адреси 7.200 молодих дівчат, котрі приїзджали до Злучених Держав. По перепровадженню слідства стверджено, що тільки 1.700 найшли працю і посади, а 5.500 пропали без сліду. Та торгівля живим товаром так сильно розпаношилася, що задля боротьби з нею проголошено з рани Ліґи Народів міжнародний конґрес. Такий конґрес відбувся в жовтни цр. у Варшаві, в котрім взяв участь і наш Впреосв. А. Шептицький. Статистика подає, що найбільше число живого товару достарчає Польща³⁾).

¹⁾ I Кор. 5. 1-4.

²⁾ P. Bugeau: Rozprzeżenie obyczajów, Kraków 1929, стр. 6.

³⁾ Пор. Ks. Dr. Antoni Szymański: »Zagadnienie społeczne«, Lublin 1929, стр. 427-429.

А наші села. Хоч прикра се річ, але треба ствердити, що широка струя зіпсуття заливає і по селах нашу молодь та наші родини. І серед сільської молоді та родини сильно розпаношилась неморальність. Серед мужеської молоді видно неограничену свободу зміслових зловживань. У дівчат знова, два великі й каригідні злочини: уживання середників і зігнанне плоду¹⁾. Не дасться ніяк заперечити, щораз більше обниження морального стану сьогодношньої молоді, котра з конечности в найближшій будучности потягне за собою обниження моральности цілої суспільности. Не ліпше мається річ з моральним станом родин. Вороги Церкви якраз усі свої удари спрямовують проти християнського родинного життя, певні того, що розбиваючи родину, ту основу суспільности, розібють і цілу суспільність²⁾. А що підвалини родини є християнське подружжа, нічого дивного, що головний наступ вдарає в християнське подружжа. Ходить головно обдерти подружжа з характеру св. Тайни, а звести до звичайного світського контракту, котрий можна легко зірвати чито за обопільною згодою, чи з приводу недодержання умовин з одної сторони проти волі другої. Тимсамим побороють єдність і нерозривність подружжа, також першу і найважливішу його ціль, родження і виховування дітей. Сі ворожі напрями, котрі по части зреалізовано по інших краях (головно у Франції) доходять і до нас. Вже видно овочі сеї трійливої науки. І так можна запримітити дуже сумне явище а саме, зменшення числа уродин. Нераз чується голоси, що „вистарчить мати одно, двоє дітей;“ „більше непотрібно, бо нема за що вигодувати.“ По думці лікарів й соціологів³⁾ подружжа заклучене в нормальному віці, значить між 20-30 роком, повинно мати 8-10-12 дітей. Тимчасом подруги мають по 1-2 дітей, мимо того, що живуть в подружі 10-25 літ. Коли по свідоцтві лікарів бездітні подружжа належать до виїмків, виходить, що подруги просто уживають способів, щоб не довести до уродин⁴⁾. Ще більше злочинний

¹⁾ Пор. Р. Вугеау, *op. cit.* стор. 36 і далші. Гляди також знані анонси в „Ділі.“

²⁾ Пор. „Лист Польського Епископату“ в кн. „*Małżeństwo w świetle nauki katolickiej*“, Lublin 1928, стор. 5.

³⁾ Пор. Р. Вугеау *op. cit.* стор. 63.

⁴⁾ Славний економіст Роберт Тома Мальтус, аналізуючи звязь межи приростом середників живности а приростом людности, дійшов до переконання, що приріст людности значно перевищує приріст середників поживи. В наслідок того люди повинні по його думці здержати зріст прокреації, коли хочуть оминати нужду, голод, війни, тощо. Для того люди повинні наложити моральну таму „moral restraint“ в подвійній формі: чистоту в безженнім стані і добровільне опізнювання подружжа. Мальтус отже не поручав ясно незаконних і грішних способів. Доперва його ученики, опираючись на двозначних і не-договорених словах свого учителя, поручають вже отверто грішні середники. Властивим творцем теорії т. зв. неомальтузіанізму в такому виді, як нині спостерігаємо, є Dr. G. Drysdale.

спосіб, се вбивання дитини в лоні матери. Сей страшний злочин переходить від інтелігенції і на простий нарід¹⁾).

Дальше до злочинів проти християнської моралі належить щораз частійші випадки розпусти між свояками чи кривними. Вислід таких злочинів се звироднілі і уполіжені діти. А що сказати про так численні нині не тільки по містах, але й по селах конкубінати. Тут справді можна примінити слова св. Павла: „А явні є діла тіла, котрими є чужолоство, нечистота, розпуста“²⁾). В наслідок злочинів проти моральності поширюються також хвороби³⁾), котрі не чужі й серед нашого сільського населення. Ось се слабенький образ того всего, що в дійсности вже діється по наших селах.

II.

Щоби душпастир в своїй праці міг ужити відповідні средства в боротьбі з сьогоднішньою неморальністю, мусить вперед розслідити причини тих жахливих об'явів. Головну причину сьогоднішньої прилюдної неморальности належить шукати в заломанню культури нашої доби. Щораз частіше відзиваються вельми поважні голоси, що сьогоднішня людська культура котиться з великою скоростю у пропасть цілковитого занепаду й руїни. Переживаємо великий суспільний і морально-культурний переворот. Говорять навіть про сумерк нинішньої західно-європейської культури. (*Untergang des Abendlandes*). Сучасну культуру створили й піднесли до найвисшого розквіту дві сили: жажда багатства і техніка. Та жажда золота спрямувала всі сили людскости до продукції виключно матеріяльних дібр. Та жажда багатства заразила широкі маси пролетаріяту. Пролетаріят з одної сторони опанований матеріялістичними кличами не маючи спромоги прийти сейчас до посідання великих матеріяльних дібр, вже переступив границі закону й справедливости, щоб лиш здобути собі уживання. Рівнож техніка, котра в нашій добі осягнула визначний степень розвою, приносить вправді деяким людям великі маєтки, але zarazом спричинює деморалізацію. Чому? Техніка спрямована виключно на набутте матеріяльних дібр. Чоловік зайнятий лиш матеріяльною працею рівночасно

¹⁾ У Франції випадає на рік 275 - 325.000 штучних зігнань плоду. Воно нищить $\frac{1}{3}$ уродин. Пор. Р. Bugeau op. cit. стор. 34. Тепер під тим оглядом бере рекорд большевія. Тут тільки в одному більшому місті зареєстровано 1922 р. 10.000 таких операцій в шпитали, а 10.667 поза шпиталем. Пор. о. Т. Галушинський: „Царство сатани наступає,“ Львів 1930, стор. 12.

²⁾ Гал. 5. 19.

³⁾ Статистика виказує хорих на венер. недуги у Франції около 4 міліон., в Німеччині 6 міл., в Польщі понад 1 міл. Пор. Ks. Dr. St. Szurek: „Walka z niemoralnością“ в кн. *Sprawy duszpasterskie*, Lwów 1929, стор. 99.

занедбує внутрішню культуру. Техніка образує зовнішнього чоловіка, а занедбує внутрішнього. Чоловік здобуває перевагу над природою з рівночасним занедбанням культури власного характеру. Чоловік опановує природу, а рівночасно розбурхує власні пристрасти. Матеріальна культура проквітає, а моральна культура упадає. Вже видно виразно дефіцит моральної культури. Втім криється причина упадку нинішньої культури. Ті сили, котрі створили нинішню культуру, ті самі розкладають її. Бо в сучасній культурі переважає протихристиянський світогляд. Беруть перевагу доктрини скрайного матеріалізму, що лиш те має вартість, що підпадає під змисли; скрайного індивідуалізму, котрий учить тільки дбати про себе; фальшивого оптимізму, що лиш тоді буде добре, коли буде можна жити кожному після власного уподобання¹⁾. Натомість у нинішній культурі нема місця для Бога, релігії, Церкви, а така культура мусить спричинити повний занепад моральності. На всегда лишиться правда: без Бога, релігії й Церкви нема й не буде моральності. На доказ сего принципу наведемо авторитативні слова Христових намісників Льва XIII., Пія X. і Венедикта XV. І так вже великий Папа Лев XIII в енцикліці²⁾ „*Sapientiae christianae*“ з 10.I. 1890 так пише: „Коли тепер більше чим колинебудь закрався нелад до життя суспільности й одиниці, то й причина того виразна: моральний порядок заломався під наступом людських пристрастей, котрі в своєму розпасанню, доходять до заперечення прав Бога над суспільністю, висшости душі над тілом, обовязку чинної любови ближнього, над самолюбством. Дух безкарности, котрий дотепер був у нечисленних збочених одиницях, заволодів масами і викликав рівнож з їх уст той болючий крик бунту: „*Non serviam*“ — „не буду служити“. Теперішня люючість, жадна уживання, спрагнена багатств, неприятеља праці, в своєму заблудженню і загальній несвідомости не встидається кидатися у вир розкошів помимо тільки сліз й жатоби і не жахається надуживати дібр сего світа. Тепер не тільки між ріжними народами але навіть й між співгромадянами шаліє непримирима боротьба, боротьба зависти й сліпої ненависти, боротьба, котра посунулася до поборювання любови ближнього, добробуту населення, де рівночасно впроваджується замішання. Як з одної сторони одиниці повстають проти одиниць, так з другої сторони суспільність повстає проти Бога. Зі свободи повсталала фалшива толеранція; фалшива толеранція викликала партії; партійний

¹⁾ Пор. St. Szurek: „Walka z niemoralnością“ в цит. книжці стор. 101.

²⁾ Цит. за: Ks. Bross „Akcja katolicka według orzeczeń Stolicy Apostolskiej“ Г. I. стор. 88-89.

дух знову спричинив спори; стори переродились в острацизм. В наслідок того намагаються виключити Бога з життя. Суспільність хоче бути самовистарчаючою, а розум присвоює собі право стати одиноким чинником людського поступу. Кудиж доведе та омана натуралізму? В індивідуальному порядку нехтування надприродного елементу провадить до егоїзму і закове всіх в кайдани його невілля. В суспільному порядку провадить до революції, анархії і руїни¹. На іншому місці так відзиваєсь той сам Папа до італійського Єпископату: „Всім відомо, якою силою і як численними середниками релігія довершує свій спасенний вплив на суспільність. Нема сумніву, що добре ім'я і сила народів залежить від здорової моральності так публичної як і приватної. Також певним є, що без релігії нема моральності ані прилюдної ані приватної²“. А Папа Пій X в листі „Per la prima“ з 20 I. 1907 так говорить: „Релігія, се одинокий сторож етичного права, тої основи суспільного порядку, щоб отже в люцькій суспільності повернути лад, треба конечно забезпечити належне становище релігійним засадам³“. Щоби виказати, що головна причина упадку моральності лежить в тім, що люде щораз більше віддаляються від Бога й ся характеристична ціха нинішньої культури, вистарчить навести слова Папи Венедикта XV. В листі до американського Єпископату: „Communes litteras“ з 10. IV. 1919 так пише: „Застановляючись над обичайністю зарівно публичною як і приватною, як також над суспільним ладом, стверджуємо, що з дня на день зростає легковаженне і занедбанне надприродних правд³“. Нароком присвятили ми більше уваги сучасній матеріялістичній культурі, бо в ній бачимо головну причину упадку моральності. А піддвинути її з того занепаду може свідоме протиставлення матеріялістичній культурі духової культури в християнському дусі і під тим оглядом належить много працювати над освідомлюванням християнської суспільності.

Поза тою головною причиною сьогоднішнього прилюдного занепаду моралі є ще много інших. Їх одначе можна вважати впливом названої головної причини. Вкажемо тут тільки деякі, а саме: сильна пропаганда безсоромних письм і всякого рода видань; нескромні строї і танці; та нездорові економічно-суспільні відносини. Вискажемо бодай кілька слів про кожду з тих причин зокрема. В ширенню неморальності велику ролю відіграє сьогоднішня сильно зорганізована і до-

¹) Цит. за: Ks. Bross: op. cit. стор. 119-120.

²) Цит. за Ks. Bross. op. cit. стор. 122-123.

³) Цит. за Ks. Bross. op. cit. стор. 89.

цільна пропаганда. Апостоли нової етики, котра має на цілі підривати і нищити християнську мораль, запрягла до своїх услуг всі здобутки сьогоднішньої техніки. На услугах ширення неморальности стоїть днесь радіо, телефон, театри, кіна, література, мистецтво, денники з анонсами, брошури, рисунки, фотографії, і т. п. Тими засобами провадять апостоли неморальности доцільну боротьбу з християнською моральністю. Они лучаться в особливі організації і провадять пропаганду з надзвичайною скритістю і підступом, а рівночасно з найбільшою пляновістю й енергією. Тій пропаганді улягає по найбільшій частині молодь, котра вже зі своєї природи, ізза браку вироблення сильної волі й характеру, не має сили опертися її. До поширення деморалізації в немалій мірі причиняються сьгодні танці-забави та новомодні строї. На все остане правдою, що танці-забави, се жерело і близька нагода для ріжного рода проступків і злочинів. До якого степення танці й забави деправують людей і доводять їх до страшних злочинів показує історія на кровожадному Нероні, котрий якраз при танцях уложив плян убійства власної матери й жінки; на Іроді, котрому танець Сальомеї, доньки Іродіяди, придусив голос совісти так, що не завагався видати приказ, відрубати голову св. Івана Хрестителя. І днесь великий відсоток моральних упадків, самогубств, убійств має своє жерело в танцях-забавах. Танці-забави розпалюють пристрасти, затемнюють розум, ослаблюють волю, тому й не диво, що якраз танці спричинюють так багато морального й матеріяльного лиха. Що сказано о танцях-забавах, те відноситься і до новомодних строїв. З історії розвою моди можна поставити засаду: з упадком культури й обичаїв поширюється також безстидна мода. Мода все була зовнішнім мірилом степення культури. А сьогоднішня мода без сумніву, се найвимовніший знак великого занепаду культури і моральности, бо ще ніколи мода не була так безстидна, як власне сьгодні. Днесь не тільки по містах але й по селах безсоромний культ наготи здобуває горожанське право. Необичайність моди можна ствердити: в родині, на улиці, в товариствах, при спорті, купелях, навіть в Божих домах при св. Причастю. Так отже і танці і новомодні строї, се великі розсадники сьогоднішньої неморальности.

До поширення необичайности причиняються в немалій мірі незавидні сьогоднішні економічно-супільні відносини. Матеріяльна нужда має великий уємний вплив на моральність чоловіка. Много людей, передовсім молодих проступників, визнає, що нужда й біда привели їх до тяжких упадків. Статистика

з передвоєнних ще часів виказала, що в Берліні 28% дівчат віддалось проституції ізза голоду і браку праці. А кілька тепер маємо випадків по селах, де живуть люди „на віру“, бо не мають з чого удержатись. А що сказати про робітників по різних фабриках, про служниці по містах. Дуже часто якраз невідрадли економічно-суспільні обставини, серед яких мусять жити, се найблизша причина й нагода неморального життя. Так отже характер сьогоднішньої матеріялістичної культури, пропаганда неморальности, танці і забави, нові безстыдні строї, нездоровий економічно-суспільний устрій, се головні причини сьогоднішнього занепаду моральности.

III

Подавши в головних нарисах дійсний стан сьогоднішньої моральности та розваживши головні її причини, лишається ще обговорити, яких засобів має ужити душпастир в боротьбі з неморальністю. Сама особа, становиско й уряд душпастира, се могутній орудник, головно тим сильним впливом, який він має на других людей. Ту маємо на приміті те, що в душпастирській праці наймогутніше а саме, добрий примір. Інші многі засоби, якими душпастир розпоряджує в боротьбі з неморальністю, для яснішого перегляду, поділимо на дві групи: церковно-душпастирські і суспільні. Основне обговорення всіх тих засобів вимагає більше місця, тому сим разом обмежуємося тільки до двох: добрий примір священика й церковно-душпастирські ередники. Про суспільну апостольську діяльність душпастира: його працю над вихованням і зорганізуванням молоді передовсім позашкільної, його харитативну діяльність, його працю над зорганізуванням робітників та на освітнім полі, подамо пізніше в осібній статті. Наразі вернемо до висше названих. Перше, що передовсім має душпастир уживати в боротьбі з неморальністю, се добрий примір. Без нього всі інші засоби остануть без успіху. Вже напочатку ми зазначили, що сьогоднішнє душпастирування під певним оглядом нове, модерне. Сьогоднішній душпастир працює серед людей, котрі шукають нових ідей, нових доріг. Теперішній світ змінється, перетворюється. Не диво, що той світ хотівби рівнож піддати такого рода метаморфозі і тип сьогоднішнього душпастира. Підносяться голоси, що нинішні часи вимагають перетворення „старого“ типу душпастира в душпастира „нового“ типу, — душпастира модерного, котрий шукавби нових доріг в душпастирській праці. Навіть віруюча частина громадянства бажала би бачити в душпастирі радше суспільного діяча, як апостола

й священника. Се правда, що сьогоднішнє душпастирування повинно бути модерне-нове, бо й теперішні часи ставляють нові вимоги, а душпастирська праця повинна примінятися до актуальних обставин і умовин. Одначе виразно підчеркуємо, що те нове-модерне, то не в тому значінню, що душпастир має шукати нових ідей і нових доріг, наче нинішньому зіпсуютому світові малиби принести ратунок і спасення лиш нові засоби й нові методи. Сьогоднішнє душпастирування може бути модерне тільки в тому значінню, що воно вимагає конечно більшого, сильнішого, основнішого поглиблення духовного життя і знання. Властиво змінюються лиш умовини душпастирської праці, а дух і праця священника є і будуть всегда ті самі. Ідеал священника відвічний. Він вийшов з намірів відвічного Бога і він вже перетрєвав в церкві 20 століть і до кінця світа остане той сам. По всі часи священник має бути мужом молитви, апостольства й жертви. Се три основні ціхи священника; вони становлять ідеал душпастиря, від якого жадному священникови ніколи не можна відступити. Сьогоднішній священник має орієнтуватися серед нових обставин і умовин, до них має примінити свою працю, але його дух має остати всегда той сам, хіба що треба його поглибити і в ньому укріпитися. Може як раз причина занепаду моральности в деякій парохії в тому, що душпастир покинув той „старий тип“ священника. Поборювати неморальність належить молитвою, збільшеною ревністю апостольської праці і жертвою. Молитвою у всіх єї видах і формах, до якої ми обовязані і канонічним правом і обовязанням нашої власної совісти отже: щоденним побожним відмовлюванням часослова, щоденним приношенням Безкровної Жертви, особливим культот Прєсв. Евхаристії (поціщення), Прєсвятого Серця Ісусового, почитання Божої Матєри, св. Йосифа. Се перший могучий середник, яким розпоряджає душпастир і яким може здєржати струю зіпсуття. Також у нинішних зіпсутих часах повинен душпастир збільшити ревність в апостольській праці та з більшою любовю ту працю виконувати. Добро повірених його проводови й опіці душ ставити висше чим власне добро й у винаходженню засобів, у використуванню хвилі бути принайменше так ревним, як ревними його вороги. Днесь має душпастир давати добрий примір і пожертвоуванням. Нєхай памятає, що він „homo Dei“. Свого серця не може ділити між Бога й світ. Треба нести жертву з вигоди, слави й маєтку. Часи вигідного й достатного життя священника минули безповоротно. Се позитивні вимоги доброго приміру, якими душпастир буде міг поборювати моральне зіпсуття і занепад нинішньої доби. Нєгативно знова, душпастир повинен дуже на

се вважати, щоб під моральним оглядом не кинув на себе навіть тіни якогось підозріння. Проте душпастир має звернути, особлившу увагу на своє відношення до женщин. Бо найменше підозріння на священика стає могучим оружжам в руках ворогів церкви. Поминувши тут приписи аскетичної й моральної теології, звернім тільки увагу на норми, які під тим оглядом приписує канонічне право. Львівський синод з 1891 р. говорячи о праведности священика¹⁾, сильний натиск кладе на примірне відношення до женщин. „Передовсім — каже синод — нехай уникають фаміліярного пожиття з чужими женщинами, яке, як учить досвід, до зіпсуття обичаїв як найбільше приводить...” „Священикам безженним і вдівцям в особенності накладає Синод, щоби до провадження домового господарства старалися „мати таку жінчину, котра належалаб або до близшої родини, а коли такої не можуть мати, вільно прийняти чужу, но віком старшу і відзначаючуся чесністю обичаїв“. Новий кодекс канонічного права, котрого норми під тим оглядом *ex ipsa rei natura* і нас обов'язують, виразно забороняє священикови держати у себе або відвідувати такі жінчини, на яких падалаби й тінь підозріння. Дотичний канон звучить: „*Caveant clerici ne mulieres, de quibus suspicio esse possit, apud se retineant aut quoquo modo frequentent*”²⁾. Ціль тих канонічних норм ясна: Захоронити чистоту священика й усунути всякий вид згіршення. Добрий примір душпастира, се перший і наймогутіший середник в боротьбі з сьогоднішною неморальністю. Другий середник, се його церковне душпастирування. Тут належить: проповідь, св. сповідь, і ведення церковних брацтв. Вже висше було сказано, що головна причина сьогоднішньої неморальности, се загальний характер теперішньої матеріялістичної культури й ляїцизація сьогоднішнього світа. Головний проте обов'язок священика буде, якраз тій матеріялістичній культурі протиставити позитивну культуру в християнському дусі. А се доконати можна тільки позитивним католицьким усвідомленням народу. Засадниче під тим оглядом правило таке: Кожда реформа чи то суспільна чи економічна буде даремна, коли її не буде товаришити основна реформа обичаїв і етичних переконань. Направа неморальних відносин можлива тільки через поворот людськості до Бога. Одиноким ліком на суспільне зло взагалі а на неморальність зокрема можуть бути тільки позитивні принципи св. Євангелія. Справді дивне явище дасться запримітити в нашій народі. На загальний осуд, наш

¹⁾ Гляди Тит. IX. гл. III.

²⁾ с. 133.

нарід уходить за дуже побожний і релігійний. На жаль треба отверто признати, що між вірою і т. н. релігійністю нашого народу, а його життям лежить велика, дуже велика прогалина. Безбожні кличі, що їх нашому „побожному, релігійному“ народови голосять апостоли ложі, легкс і скоро приймаються. Що за причина того дивного явища? Коли дійсно наш нарід глибоко релігійний, всякого рода безбожні кличі не мали би приступу до нього. Одинока причина сего явища тільки та, що наш нарід в справах віри й обичаїв не цілком освідомлений. Віра у нашого народу не сягає глибоко до розуму і волі. Недостача в нього розумної віри, недостача належитого позитивного освідомлення. Нашому народови бракує ясного, тверезого, католицького погляду на життя. Ціла релігійність і побожність полягає тільки на чуттєвих настроях. Нині кождий католик мусить належито знати свої релігійні обовязки, мусить добре знати зміст своєї віри, мусить орієнтуватися, що з тою вірою годиться, а що їй противиться, що помагає, а що шкодить. Ясний і належний погляд на те все може дати тільки позитивне католицьке освідомлення. Проте одним з середників в боротьбі з неморальністю має бути позитивне освідомлення нашого народу в справах віри й обичаїв. А середниками, якими душпастир може то позитивне католицьке освідомлення ширити, се в першій мірі проповідь і св. сповідь. Тому часто треба говорити о VI. і IX. заповіді Божій. Треба підносити красу св. чистоти і подати способи, як її заховувати. Діти й молодь належить від вчасних літ скріпляти й виховувати в св. невинности. Треба виложити в обдуманих і совісно приготованих проповідях позитивну науку про християнське подружжа.

Під тим оглядом надавалисяб ось такі теми: А. Приготування до родинного життя: 1. Заручини й осторожність у виборі; права й обовязки наречених; обережність в приставанню; память на святість будучого подружжя; потреба Божого благословення і уникання гріхів противних св. чистоті. 2. Відносини родичів до синів взг. доньок, котрі наміряють вступити, в стан супружій; уважати на характер тих, що стараються о її доньки; не висувати на перше місце маєткових зглядів; чувати над нареченими. 3. Святість подружжя. Передовсім класти натиск на надприродний характер подружжя. Пригадувати, що подружжа, се св. Тайна, установлена І. Христом. В нинішніх часах вибуялого індивідуалізму і сваволі треба передовсім підносити значіння авторитету, на першій місци Божого. 4. Умовини доброго родинного пожиття, котрого так часто недостає супругам. Б. Небезпеки подружжя. 1. По-

дружба цивільні. 2. Розводи. 3. Неомальтузіанізм.) До того циклю проповідей про подружжя треба, відповідно до обставин, додати кілька проповідей в цілі поборювання нескромних стрій. Тут подамо тільки загальні вказівки, яких належить держатися в того рода проповідях:¹⁾ Не іронізувати ані не виставляти на сміх тих, що уживають модних стрій. Таке поступовання може досягнути зовсім противну ціль. Боротьба має бути вимірена не проти самої моди як такої, бо і католики не мусять убиратись по старомодньому. Також виминати все те, що давало б притоку, наче душпастир в справах моди єдино компетентний. Боротьба має іти проти самої нескромности в одягах і проти стрій понад стан. Обовязок проповідника, по взору старозавітних пророків, представляти грозу нинішнього часу і заохочувати людей примінюватись до свого стану, одержі справляти зі свого матеріалу, держатися давної, сільської ноші. А далше, пятнувати головно нескромні безстидні одержі, які свідомим обнажуванням тіла подражняють змислові похоти. Одну проповідь повинен душпастир посвятити науці католицької церкви про танці-забави, котрі майже без виїмку дають близшу нагоду до гріха або спричиняють згіршення. Рівнож в проповідях належить звернути увагу і на порнографічну літературу, особливо по містах між молодю, котру скрито-підступно ширять вороги церкви серед нашого народу.

Крім проповіді має душпастир ще один могучий середник в боротьбі з неморальністю, а се св. Сповідь. По думці визначних знатоків моральної і пасторальної теології,²⁾ св. сповідь то „серце душпастирства“. Ревність і витревалість, з якою душпастир справує судейський уряд у св. сповіди, се певне мірило якости душпастира. Як могучий середник в боротьбі з неморальністю св. сповідь, вистарчить навести хочби ті велими важні слова, які приписують папі Пієви V.: „*Dentur idonei confessarii esse omnium christianorum plena reformatio*“³⁾. І дійсно, св. сповідю можна доконати великої направи невідрадного стану нинішньої моральности. Якраз у св. сповіди має душпастир найлучшу нагоду, потрясти і направити людину, котра попала в пропасть зіпсуття. Щоб одначе той могучий

¹⁾ Для помочи подаємо важніші підручники, де проповідник може найти відповідний матеріал до таких проповідей. „*Małżeństwo w świetle nauki katolickiej*,“ Lublin 1929; Ks. Czesław Małyniak: „*W sprawie małżeńskiej*:“ *głosy katolickie*. Річн. XXXI. ч. 441, Kraków 1929. Ks. M. Klepacz: „*Kazania o rozwodach*,“ Kielce 1927; „*Pamiętnik kursu duszpasterskiego w Krakowie*“ Kr. 1929, Paweł Bureau: „*Rozprężenie obyczajów*“ Kraków 1929.

²⁾ Поп P. Schulte: „*Pastorales und Aszetisches für Seelsorger unserer Tage*“ Stuttgart 1929, стр. 131-147.

³⁾ Поп.: P. Schulte, *op. cit.* стр. 71.

середник в руках душпастиря приніс бажані успіхи, мусить душпастир перенятися своєю великою гідністю і тяжким обов'язком, який на нього накладає уряд сповідника. Тут потрібно основного й докладного знання моральної теології а zarazом повного зрозуміння і свідомости великої відповідальности за сповнювання того уряду.¹⁾

Крім проповіді і св. сповіді має душпастир еще одно могуче оружжя в боротьбі з неморальністю, а се оживлення церковних брацтв, як Апостольство молитви, Марійські Дружини і інші. В нинішніх часах брацтва, се дуже важний чинник в душпастирській праці. Они приносять великі користи не тільки для самих членів але і для цілої парохії. Брацтва, се практична школа теоретичних катехизмових наук і неоцінена школа практичного життя по правилам Христової віри. Брацтва розпалюють в людських душах ревність о Божу славу і спасіння людських душ. Вже Папа Пій IX. сказав, що брацтва ведені по думці Церкви, се ряди активних борців за переведення в діло засад Христової віри і моралі. До брацтв треба приймати не тільки дівчат, як се у нас робиться майже традиційно, але ще важніше хлопців. Якраз серед мужеської молоді має душпастир виробляти сильні характери, наклонювати їх до частого прийняття св. Тайн, заціплювати любов і почитання Прсв. Серця Ісуса і Непорочного Серця Матери Божої і св. Обручника Йосифа, бо ті почитання мають в собі Божу силу, утверджувати в невинности й чистоті обичаїв. Крім того членів брацтв може душпастир ужити до помочі в боротьбі з неморальністю поза церквою. В тій боротьбі з неморальністю поза церквою треба нераз душпастиреві, так сказати, стояти в тіні, а висувати членів брацтв. Вони світські люди, часто мають легший досуп там, де священникови неможливо або й не годиться.

Так то примірне й святе життя священника, проповідь, св. сповідь і оживлення церковних брацтв, се чисто церковні засоби, якими розпоряджає душпастир в боротьбі з неморальністю. Великий се обов'язок у нашій душпастирській праці, звернути увагу на боротьбу з неморальністю, котра чим раз більше заливає наш нарід. Нехай кличем в душпастирській праці буде: Ратуймо наш нарід перед неморальністю."

¹⁾ Idem, стор. 72

²⁾ Практичні вказівки у скомплікованих случаях і вельми трудних до вирішення в квестіях сексуальних подав о. д-р Віхер: „Konfesjonał w stosunku do nadużyć małżeńskich“.

о. Конон Полішко ЧСВВ.

Унійні змагання й перешкоди

(Присвячую незабутній пам'яті О. Плятонідови Філясови ЧСВВ.)

Перша половина ХХ. ст. зазначилася в історії людства як доба найбільших у світі катаклізмів — доба невиданих ніколи воєн і революцій. Всесвітня борня народів і революційні потрясення майже у всіх державах кинула на шлях новочасної культури понуру тінь дикого варварства. Що придбали працею віків природа, людський промисл й геній, все те роздавив залізною п'ятою воєнно-революційний молох, поглочуючи притім не сотки й тисячі, але мільйони людських жертв.

Наслідки воєнного лихоліття — фізичні й моральні злидні, тривають по нинішній день. І стрепенулось людське сумління. Начальники держав, політики, соціологи, філософи, а передовсім представники релігій шукають способів, як перестроїти й налагодити життя, аби оминати ще гірші катастрофи.

Питання не нове. Його вже поставили верховодячі чинники Європи на переломі ХІХ. ст., отже напередодні тих катастроф, яких ми були свідками й учасниками. Тоді Європа шукала світла у Зоратустри і Будди, в тайних містичних доктринах Індій і Хін. Найякніше відбилися ті течії на настроях російсько-української суспільності. На галицьку почву перещіплював западний буддизм М. Лозинський. Зіставлявання ним і порівнювання Христа з Буддою викликало було гостру реакцію, переважно серед духовенства станисл. епархії. Духове життя Росії насичується культурою протестантських країв у таких представниках як: Шопенгауер, старик Карло Маркс, Нітше, Гавптман, Ібзен, Бернсен. Культура католицько-романська незначний мала у тім часі вплив на російську душу, бо „католицизм і все католицьке для слов'ян небезпечне і руйнуючо впливає на слов'янську натуру“ — як се згідно виводить слов'янофіл Аксаков і западник Герцен¹⁾. Зате ідеї Нітшого мали багато поклонників, а буддизм, конфуціонізм і демонізм далекого Сходу витискає глибокий вплив на філософію, мистецтво й мораль громадянства.

Реакцією на се блудження російського духа являються три мистці пера: Достоевський, Толстой і Володимир Соловйов.

Достоевський сей „жорстокий талант... Нерон й Іван Грозний“²⁾ з катонською суворістю обнажує всі „язви“ російського

¹⁾ Іван Аксаков вожд слав'янофілів з доби рос.-турецької війни, а Герцен представник западників 1860-тих років.

²⁾ Н. Михайловський, Жерстокий талант 1882.

життя і відкриває з недостижним через нікого дотепер реалізмом — непроглядну бездну соціальної нужди й упадку суспільності. Ідеалом, до якого прямує Достоевський, се вселюдська гуманність. Про його відношення до православ'я свідчать слова судового вироку, котрий присуджує його на кару смерті, а в дорозі ласки на доживотну каторгу: „За участь в преступних замислах... за покушення к разпространенію сочиненій против православной церкви и верховной власти“...

Знову Толстой, насяклий раціоналізмом Руссо, подає як лік й ратунок на російські злидні свій раціоналістичний христіянїзм, який є запереченням Христової віри. Христос після нього — се звичайний, смертний чоловік, який тільки повчає людей „не ділати глупостей“, а іменно „не присягати“, „не воювати“, „не противитися злу“, „не судити й не судитися“, „не розводитися з жінками“. До Христових заповідей додає Толстой ще такі заповіді: „Не курити“, „не пити спиртного“, „не їсти убоїни (вбитих звірят)“. Толстоїзм з погордою відкидає всі форми цивілізації, науку, мистецтво, державний устрій, церкву.

Якжеж чудово блистить поруч таких моралістів геніяльність Соловйова! Він ціле своє життя обстоював за наукою Богочоловіка в тім її досконалім вираженню, як його приймало чисте серце великого руського племені на досвітку свого історичного буття в прекрасних формах і образах східної віри, котра тоді творила єдність з центром христіянства — Римом. Дивна річ, Соловйов і Нітше вмирають одночасно, так як одночасно і рівнобіжно лягли на рос.-українську суспільність їх ідеї і стремління: христіанізація людства Соловйова й антихристіанська „переоцінена“ моральність Нітшого. Про Соловйова так виражається рос. критик Енгельгардт: „Історія видвигнула сю геніяльну людину з хрустально-чистим серцем, як захитника і товмача авторитетів христіянства, Церкви й государства“. Соловйов — знаменитий публіцист, поет і філософ, се символ тих духовних провідників Росії, що змагали втягнути свій народ у сферу благодатних впливів католицької культури заходу, а що можна було досягнути об'єднанням обох Церков. У листі до хорватського єпископа-патріота Стросмаєра писав Соловйов р. 1885 отсі пророчі все правдиві слова: „Від того зєдинення залежить судьба Росії, славянства і цілого світа. Ми, Росіяне, православні і цілий схід не можемо нічого довершити, доки не згладимо гріха церковного роздору, доки власти Найвишого Пастиря не віддамо те, що йому належиться“¹⁾. Знову в трактаті „Наці-

¹⁾ Письма В. С. Соловьёва, т. I. С.-Петербург 1908.

ональний Вопрос" домагається він від Росії самовідречення. Таким самовідреченням було колись призначення Варягів на Русь, а потому реформа Петра В. Трете національне відречення полягає в духовій реформі, в єдиненню Церков, у відреченню церковної ексклюзивності і замкнення, в свободних і явних зносинах з западною Церквою, а се може здійснити призначення головства римського Папи. „Сповненню того морального довгу — писав він — стоїть на перешкоді лиш нерозумний псевдо-патріотизм“.

Великим відгомоном пронеслась та ідеологія по Росії і Європі тай знайшла багато учнів і наслідників, але загал рос. суспільности віднісся до неї зі скептицизмом і вичікуванням, вираженим у словах одного рос. письменника: „Пусть папа і запад начнет, а ми подождем“.

У такій формі виявилась на сході туга за об'єдиненням християнства. А Рим? Історія дає свідокство, що не було ні одного Христового Намісника, котрий не болів над роздором у Церкві, а премногі з них відносились у різних часах до відлучених братів з щирими закликами і запрошеннями до Унії мимо переконання, що їх голос трафить у порожню. З останніх Папів Пій IX. творить в унійних цілях віддільну установу для східних Церков при Конгрегації для Розширення Віри¹⁾. Знову Лев XIII віднісся безпосередно до представників православ'я в справі Унії²⁾. Але даром. Царгородський патріарх не пішов назустріч Папі, а в своїм *Εγκύκλιος*-і відкинув папські пропозиції. Те саме зробила і синодальна рос. Церква письмом проф. моск. акад. Алексія Біляєва. Оба вони відразу зійшли на площу давних спорів про догматично-обрядові різниці: як епіклеза, квашений хліб, зливання при хрещенні ітд.

Нині ми свідками великих змагань кат. Церкви на полі єдинення Церков. Товчком для зможення місійної праці на Сході, се сучасне положення Росії, а саме: 1) почуття християнського обов'язку у католиків — нести релігійну потіху мільонам мас пригнобленим воєнним лихоліттям; 2) уступлення зі світової арени все непримиримого ворога Унії — царської бюрократії; 3) велика трагедія православ'я, яка знайшла свій вираз у капітуляції перед большевизмом патріарха Тихона, а ще більше його наслідників; 4) загроза христ. культури зі сторони большевицьких доктрин. „Католицька Церква — писав „Оссерваторе Романо“ у вересні ср. — завдяки божеському походженню своєї науки та с'яйву своєї апостольської служби, —

¹⁾ Булля „*Romani Pontificis*“ 1862.

²⁾ Енцикліка „*Praeclara*“ 1892.

се єдина сила в культурних державах і в найдальших країнах світа, що може покласти непереможену гать поширенню сил безладдя.“ Ініціатор совітської революції Ленін, червоний бациль, котрого 1917 р. Німці ввезли до Росії в запльомбованому вагоні, виразно предбачував неминучість конфлікту, коли писав: „Лише кат. Церква може спинити нас на шляху успіху, се єдина сила, гідна бою з нами“... Католицизм — се велика сила і вона врятує культурні нації від комунізму і революції, не вважаючи на великі розміри небезпеки і на її нагальність...

Унійні праці в нинішню пору прибирають чимраз реальніші форми. Св. Отець Пій XI. усамостійнює комісію „pro Russia“, котра від 1925 р. єствує при Конгрегації для Сх. Церкви і творить її „*sui iuris*“ залежною від себе під проводом еп. d' Herbigny. Комісія займається всіми справами, що дотичать усіх націй Росії (*frequentissimos Russiarum populos*) і еміграції. Для католиків у Совітськім Союзі творить А. Столиця власну єрархію; d' Herbigny висвячує у Росії потайки чотирох єпископів: свщ. Neven (Француза), Zehr-a (Німця), Слоскана (Латиша) і Абрантовича (Білорусина). Конвертити поза границями Росії дістають еп. Бучиса, якого висвятив у східнім обряді болгарський еп. Куртев.

Католицький світ з вдовolenням прийняв факт поставлення сих єрархів для зєдинення. Лиш частина польської суспільности виразила жаль і негодування, що між іменуваними єпископами нема ні одного польської нації. Один з краківських часописів писав з сего приводу: „Ми, поляки, як безпосередні сусіди Росії, що знають мову, характер і психологію рос. народу, найлучше надаємося до сеї праці і нам історією і правом та місія повірена наче через самого Бога“. Але Ватикан, осідок найдавнішої і найдоскональшої у світі дипломатії добре памятає психіку царської Росії, котра все реведувала на польонізаційні тенденції польського єпископату, а рівночасно противилась іменуванню москалів єпископами, щоби причепити кат. Церкві перед своїми підданими чуженицьке пятно, — тому надає місійній праці в Росії не національний, а загально католицький характер.

Ап. Престіл віднісся також до головних монаших згромаджень (між ними і до нашого василіянського Чина) з порученням, виховувати своїх членів до великої місії на Сході.

В яким же напрямі має йти вишкіл місійних сил? Майбутнім працівникам поручається стати на твердий ґрунт неупередженої науки, а місійну акцію переводити в атмосфері широкого виrozumлення і братолюбія. Тільки любов правди

й добра воля можуть приспішити радісну хвилю зближення розєднених Церков і народів. Преважний се клич! Хто сумлінно віддасться студіям старини, той мусить попасти на щире, не-сфальшоване свідоцтво о Церкві, а відтак трафить на жерела свідомого чи несвідомого фальшування перше історичних, відтак догматичних пам'ятників.

З признанням треба піднести, що й російські письменники вже перед війною вступили були на сей шлях історичної ретроспекції. Але дивна та теологічно-релігійна Немезіс, що тоді коли духовенство вислугувалось політ.-релігійному візантинізму, світські люди перебирають на себе труд усталення церковної науки і оборону свободи Церкви. Згаданий вже Соловйов, професори академій: Лебедев, Голубовський, Суворов, Байков з другими, як також анонімні автори (пр. кн. Волконська) кладуть великі заслуги в царині церковних дослідів.

Бо чиж се не вартісна й потішаюча річ для кожного прихильника Унії пр. ось такий вислід праці Суворова: „Коли в XI. ст. боротьба (релігійна) віджила і допровадила до остаточного церковного роздору, то не цісар і папа винуваті у схизмі; ні-одному з них не прийшло до голови виступати до боротьби на релігійному полі й викликувати через се політичні замішання“¹⁾. Хтож довершив схизму? Після автора вся відповідальність за схизму паде на царгородського патріярха Керулярія, того астрольога і альхемика, котрий мало визнавався в історії Церкви і канонах і не мав найменшого поняття про різниці між догмою а обрядом. Його одинока амбіція була, стати дійсним візантійським папою. Хоч згинув на вигнання, не згинув його ока-янне діло.

Наведім ще два характеристичні історичні моменти. — Коли на VII вселенськім Соборі, де переважали східні єрархи, при відчитуванню папського письма, проголошено отсі слова: „Ми отримали лист його Святости Адріяна папи, того, що немов око в тілі кермує цілу Церкву на дорогу правди“... тоді всі Отці Собору встали з місць для вшанування римського єпископа.

А як багатомовною є велика трагедія найбільшого з московських патріярхів, Нікона. Він зреформував православну Церкву і по дев'ятьлітніх важких трудах очистив літургічні книги з блудів: маніхеїзму, юдаїзму, астрології, забобонів, котрі буйно захвастили церковну літературу в монгольській добі. За се 1666 р. темне духовенство, забобонний народ і два грецькі патріярхи зложили суд над Ніконом як єретиком, що „испор-

¹⁾ Византійській папа. Из истории церковно-государственных отношений в Византии. Н. Суворова проф. церковного права в Московском университете. Москва 1902.

щаєт боговдохновенніи книги“. Патріярх закинув некомпетенцію судіям, кажучи, що не можуть його судити власні овечки, як також підкуплені, чужинецькі патріярхи і заапелював до — римського Папи... Се припечатало його долю. Єпископи кинулись на Нікона, здерли мантию, били по лиці, відсудили від патріяршого престолу і кинули в тюрму...¹⁾ Чи ж такі і подібні, безсумнівні автентичні факти не промовляють більше до переконання чим пр. млава, теоретично-філософська софістика?

Suaviter in modo — без пристрасти, ярости, недовіря радить Ап. Столиця пересправляти в святих річах зєдинення, бо полеміка з доби роздору дає безліч доказів, як лихим дорадником розуму бувають пристрасти. Історія учить, що число „догматичних“ різниць між Сходом і Заходом зростало або маліло в міру сего, як у полемістів підносилося й спадала горячка пристастий. Батько схизми Фотій нарахував десять догматичних ересей кат. Церкви, а Керулярій збільшив їх такими „ересями“ як голення борода, споживання душенини, пости в суботу ітд. У дальшому розгарі боротьби нараховувано 60, 90, різниць, а відтак стільки їх, скільки зір на небі й піску у морі. Нинішня грецька Церква підносить сім суших (*σποῦδαίαι καὶ ὁδοιόδοις*) різниць. Але й ті труднощі розвіються мракою, коли полемісти обох сторін посвять свої труди одній тільки правді в атмосфері взаємної любови. Годиться тут піднести погляд знаменитого рос. письменника свщ. Мальцева. Він каже, що всі різниці між обома Церквами можна звести до одного *Filioque*. А Микола Голубовський, проф. дух. акад. в Петрограді висловився: „...церковні труднощі, викликані людською пристрастю будуть вирівнані неупередженими студіями“²⁾. Лебедев, проф. церк. історії, автор історії всел. Соборів, таке закидає Грекам: „Теологічна боротьба грецької церкви проти латинян, знаменна своєю неплідністю. Її теологічні розправи губляться у пустім формалізмі і безужиточній балаканині. Нажаль се ще не все! Деколи грецька полеміка сходить в обороні ортодоксії до абсурдів і змушує нас православних стидатися Греків“. Також острій критиці передає Лебедев грецький „Підаліон“ (*Πηδαλίων*, кормча книга), де нема й одної згадки про латинян без їдкості“. Атонський монах Нікодим, котрий у XVIII. ст. справив не конче бистроумно згаданий „Підаліон“, застановляючись над невігідними для епиклезистів словами в Літургії Св. Василя В.: „Преложив Духом Твоим Святим,“ так говорить: Се приставка якогось неук а й загорільця, що вставив її озлоблений, як зда-

¹⁾ Geschichte der Union d. ruth. Kirche mit Rom. D-r Julian Pelesz T. II. Wien 1880.

²⁾ Странник, — С. Петербург 1904.

ється, на латинян¹⁾“... Так отже і з грецької сторони маємо признання сумного факту, що злоба й неграмотність доторкали й таких святощів, як літургія.

Знову булоб несправедливо, примикати очі на подібні прояви нетолеранції й у латинян. І їм має історія багато дещо сказати. Греки ніколи не забудуть латинянам підпалу Візантії в часі хрестоносних походів. В пожежі, котра шаліла через вісім днів, згоріли безцінні скарби візантійської культури, а серед них багато пам'яників про церковну єдність, котрі нині віддалиби велику прислугу Унії. Каригідною треба назвати і роботу тих латинських ревнителів, що відплачуючись грецьким поємістам і собі висмівали форми східного культу. Але пощо пошукувати за далекими примірами! Мартірольоґія нашої (не православної!) Церкви протягом трох століть виказує стільки болючих, об'єктивно не квестіованих кривд, вираджених Унії латинським духовенством, що треба подивляти героїство і незрушимий католицький світогляд уніятських владик, що не уягли різнородним спокусам Москви тай не вступили на відворотний шлях — апостазії. Переслідування і понижування зі сторони чисельних представників польського клиру, що дивились на Унію лиш крізь призму державної політики, виробило у руських владик поняття виражене в листі митрп. Льва Кишки (з Замостя 7. 9. 1720) до польських єпископів домагаючихся права візитацій руських церков, асистенції на Замойськім Соборі, — щоб вони „*potius quaererent salutem haereticorum, schismaticorum, Iudeorum non autem Ruthenorum catholicorum*“. У ватиканських архівах премного є документів зі скаргами й зажаленнями уніятських владик. Вони жаліються перед Ап. Столицею на гнет і переслідування не тільки зі сторони православ'я, але також від латинників. Як характеристичний зразок невідрадного положення Унії між таким молотом а ковалом подаємо ось таку реляцію: Лев Кишка, ще як секретар василіянського Чина, скаржитись 1700 р. у Пропаганді, що „студентів, бажаючих студіювати філософію в єзуїтських школах Литви, змушується до виречення східного обряду, а се дає притоку православним думати, що й Василіяне у своїх школах те саме роблять з незединеними учнями²⁾. І слушно православні могли на підставі таких фактів виробити собі переконання, що Унія, се поміст для латинства. В світлі таких історичних документів зрозуміємо, як то люде о загумінковім горизонті своїх концепцій скривлювали, перели-

¹⁾ Дослівно: „*Διότι αὐτοὶ εἶναι προσθήκη τινὸς ἀμαθοῦς καὶ τολμηροῦ, ὅστις ἐναντιοῦμενος ὡς φαίνεται εἰς τοὺς Λατίνους ἐπηρε*“... Liturgikon. Alexios von Maltzew Berlin, 1902.

²⁾ Сводная Галицко-Русская Лѣтопись, А. Петрушевич Львов 1874. ст. 433.

цьовували й ударемнювали дакекосяглі, навіть всесвітної ваги заміри римських Папів.

З наведених примірів з Східної та Західної Церкви бачимо ясно, чому Св. Отець Пій XI. стає на чолі комісії про Russia і чому так горячо накликає місіонарів, аби вони старалися відповісти висказови св. Апостола Павла: „для всіх стався я всім, щоби всіх зискати для Христа“. При такому успособленню серця дослідників достарчить історія, християнська старина, передання і практичне їх примінення стільки переконуючих доказів про факт церковної єдності таї можливість і конечність її в історичній проекції, що кождий мусить склонити голову перед могутньою силою правди. Хіба що бере в руки історію з виразною постановою, не дати себе переконати, нічо не видіти, нічо не чути, в нічо не вірити.

(Далі буде)

Заломання царату й російської державної церкви висуває проблему з далекосяглими наслідками. — Що станеться з російською церквою? Больтевизм неначе буревій шаліє над нею і нищить все до краю, а очі всіх звертаються на — Рим, на римського Папу. Можливо, що історія Церкви вступає у нову добу, а відділення наблизення Росії на прочі відлучені церкви Орієнту може мати великанське значіння.

D r Klug, D=r katholische Glaubensinhalt. Eine Darlegung und Verteidigung der christlichen Hauptdogmen. Fünfte Auf. (Paderborn 1924) стор. 261. —

Католицька Акція

Про Католицьку Акцію у нас вже не раз писалося, реферувалося її й на останньому єпархіяльному зборі в Перемишлі. Але порушувати частіше так переважну справу, думаю, не буде ніколи за багато... В цьому теж привід написання цієї статті, в якій, зясовуючи головні напрямні засади, хочу подати вказівки що до практичного їх переведення.

Свят. Отець Пій XI. пише в своєму апостольському листі до кардинала Бертрама: „Мусимо, особливо в наших часах, коли чистота віри й обичаїв увиходить щоденно в небезпечніший, рішаючий бій й коли задля недостачі духовних клир не має змоги зарадити душпастирській потребі, тим більше покласти довіря на Католицьку Акцію, яка притягненням численних співпрацівників з шарів мірян має стати на боці малої громади клиру для помочи й доповнення“. Католицька Акція — це повсякчасна думка й найпечаливіше старання папи Пія XI. Як у перших часах Церкви брали міряни живу участь у апостолованні єрархії, так теж і тепер бажає папа, щоб вони прийшли клирові з підмогою в його апостольській праці й під його проведом самі виявляли апостольські змагання в розширюванні правд євангелія словом, ділом і прикладом християнських чеснот на всіх ділянках людського життя... „Католицька Акція хоче все, що діяльне в містичному тілі (тоб-то в Церкві) підпорядкувати відхристиянізованню суспільства. Не хоче вона вилучити ні одної з живих, діяльних сил, як зорганізованих, так і вільно дієвуючих“ (W. Cremers).

Важні тут надприродні мотиви й надприродня ціль: Слава Бога й спасіння душ... Цінности вічності стоять на першому місці... До цього потрібне в кожного члена чеснотливе життєве справовання й належне виповнення християнських обовязків супроти себе самого й інших.

Поклик папи є: Праця всіх католиків з Христом і для Христа в кожному часі й кожному напрямі... „Католицька Акція, каже нунцій Пачеллі, хоче попередусього дати цілій будівлі клітин католицького життя душу: католицьку самосвідомість, католицьку основну вірність, суцільне католицьке думання, хотіння й діяння“. Католицька Акція не надрушує в нічому громадських установ, культурних, господарських і політичних надбань... „Одно хоче вона осягнути й мусить осягнути: католицькому народові дати провідників, які всюди там, де культура, господарство й політика доторка-

ють релігійної й обичайної царини, стоятимуть ясно й певно на ґрунті католицького світогляду“.

Якіж можуть бути способи практичного переведення Католицької Акції?

В цьому напрямі маємо вже цінну обробітку, влучне поучення кардинала Піфля з 1929. На ньому сконструував о. Кремерс тотожній плян, який тут подаємо:

1. В своєму проведенні не знає Католицька Акція загальноустійненого правила. Незмінливий взорець їй чужий. Єпископ означає спосіб проведення. Він приладнює його до релігійних умовин своєї дієцезії.

2. Місця отже з богатьома стоваришеннями й міцно поґрупованим католицьким життям вимагають іншої форми, ніж місця з простішими умовинами.

3. Парох застановляється в стоваришенні з вибраними ним заступниками з світського стану над цим, як провести поставлені єпископом норми в громаді своєї парафії.

4. Католицької Акції не ведуть католицькі організації, тільки одержують духа й напрям від Католицької Акції.

5. Парох має спільно з вибраними ним помічниками з мірянства старатися за духа Католицької Акції, старатися за духа світського апостоляту внутрі єствуючих католицьких стоваришень своєї парафії.

6. Папа, ані нунцій не кажуть, що Католицька Акція має єдино обняти католицькі організації.

7. Одинока ціль Католицької Акції — *Salus animarum*. Тому парох і його світські помічники означають, як вихіснувати сповнення поставлених норм, або як вихіснувати групи, що потворились на домагання єпископа, для парохіяльного душпастировання.

8. Парох і названа підмога мають побуджувати єствуючі стоваришення, тривко зеднаною, пляною, суцільною працею підпирати душпастировання, а коли потрібно, довести до упрощення їх діяльности в стоваришенні.

9. Будова Католицької Акції єдино на католицьких організаціях ударемнилаб її ціль.

10. Католицька Акція осягне свою ціль найпевніше, якщо запряже сили всіх католиків кожного віку, пола, стану й т. д. — зорґанізованих і незорґанізованих до душпастирської праці внутрі парафіяльної родини для парафіяльної родини.

11. Плянова спільнота праці, яка потрібна до могутнього заступства католицьких інтересів у великому публичному вияві для загального християнства введеться тісним кон-

тактом з дієцезіяльним єпископом, а цей сполучний чинник мусять мати всі парохіяльні звязки.

Як бачимо „головна риса Католицької Акції“ — це співпраця мірян у післанництві церкви, це апостоловання мірян у ширшому й тіснішому розумінні. Апостоли є кріпко-характерні, свідомі ціли, обовязкововірні, посвятні, овіяні духом Христа співпрацівники, на яких церков з моральною певністю рахувати може. Апостоли — це сильні персональності, яких святе завдання, прогоняти щораз більше світового духа, що теж має свою акцію, а на його місце ввести в царствовання християнського духа. Полохкість, хиткість, самолюбність, песимізм — також чисто світський оптимізм — і інші етичні блуди, мусять у апостолованні мірян пропасти. А на їх місці мусять у ньому зринуті конечно потрібні апостолам чесноти характерної кріпкості, католицької слухняності, порядку й дисципліни, відважного визнання, витревалості, коротко, всі духові й моральні прикмети, що витворюють католицьку персональність.

Якщо світські апостоли мають довести до цього, щоб втворився інший християнський світ, тож мусить передовсім у них бути християнський світ. Вони мусять бути з ним, значить з Богом, так звязані, щоб плела непереможна сила з цього їх ділання, життя й ества.

З цією силою станула колись Геновефа перед Аттилею і врятувала Париж перед загибеллю. Святіший Отець пише, що тільки цей католик може бути для потомности справді діяльно відповідним, хто зовсім сповнений справжністю віри.

Тільки християнська могутність, повна незахитаного почуття відповідальности, повна цієї сумлінности й призначеної вірности, яка ще й тоді сповняє свій обовязок, коли цілий світ іде на нього, тільки правдиві, значить, католицькі персональності можуть бути цими апостолами, якими послугується церков з доручення Бога, щоб справу Христа, Його шлях відкуплення справжньо промощувати (Cremers).

Щоби Католицька Акція належно розвивалася, повинен кожний священник докладно обзнайомитися з літературою про Католицьку Акцію, головно з енциклікою свят. Отця „Убі агсапо“ з 22. грудня 1922 і з йогож апостольським листом до кардинала Бертрама з 13. листопада 1928.

Далі вже заздалегідь треба подбати за побудованням парафіяльних домівок, у яких моглиб відбувати свої збори, свої сходини парафіяльні кружки, парафіяльні родини, які сталиб осередком Католицької Акції.

„Апостоли Католицького Руху“, пише кардинал Фаульгабер, „не спадуть з неба! Мусимо їх шукати і в належних апостольських школах до їх праці підготовляти“. Мусять виховатися до католицької самосвідомости, до католицької слухняности й засадної вірности; мусять гарно вишколитися, щоб сміливо заглянути в очі всьому, що нехристиянське, що ворожо проступне...

Тому задуми Католицької Акції мусять тепер як найчастіше обговорюватися в проповідях, катехізаціях і при всяких інших церковних нагодах, щоб оформлювалися й щораз виразніше скристалізовувались...

При виборі співробітників з мірянства треба бути міцно уважливим... Око священика повинно заглянути глибоко в душу свого мірянина. Всі нюанси його нутра, його осередка треба по змозі розізнати й перевірити, щоб не напакостити собі й загальній справі... Всі дані наміченої особи з минулости, сучасности ялось перефільтрувати в пильній провірці, а це може статися тільки на частих сходинах парафіяльних кружків... На сходинах кружків розважується й підмічується, яке кому завдання доручити? Хто до чого здібний? Чи до публичного виступу, прилюдного ділання, чи до затишнього, домашнього, хатного апостоловання? Як у людському організмі різні члени окреме діло сповняють, так і в містичньому тілі різні члени мусять поділитися своєю роботою відповідно до свого знання, призначення, стану, віку, свого середовища й своєї здатности... Однак при всьому тому не можна забувати, кажуть творці й пропагатори Католицької Акції, що до її суті належить взаїмне надприродне давання й приймання всіх членів у містичньому тілі, тоб-то в релігійно-моральному напрямі повинні всі на себе взаїмно впливати... Католицька Акція не є нічо інше, тільки заучастовання цілого католицького мірянства над схристиянізованням громадянства...

В яких би формах Католицька Акція не проявлялася, то таки, по намірі свят. Отця, її гасло: „Тісне, злучне обєднання всіх у парохії біля пароха! Тісне, злучне обєднання всіх у дієцезії біля єпископа!

На чолі отже Католицької Акції в єпархії стоїть єпископ; у поодиноких знова парохіях парох.

Під кінець іще раз заважуємо, що до підпоможньої служби мірян у душпастированні потрібне належне, основне вишколення під проводом церковної єрархії, але про це може поговоримо колись у простовільному часі ширше.

ВІСТІ З КАТОЛИЦЬКОГО СВІТУ

Геройські парохі на передмістїу Лондону. Нинішня доба має також святих парохів, незнаних світові героїв, котрі вирікаються всего й провадять життя в найбільшій убожестві та повнім пожертвуванню на периферіях великих міст. Ось такі парохі як; о. Ring, о. Higley, о. Pardon, котрі працюють на крайних і найнужденніших передмістях Лондону т. з. East End, викликають подив не лиш між католиками, але й протестантами. Не легко вийти в глибоке внутреннє життя тих незнаних світови і безпретенсiональних душпастирів. Лиш принагідні вісти вказують на геройство їх життя. У них дома побачите тільки стіл, кілька крісел і трохи богословських книжок; — се все, що вони посідають. Вони дійсно крайно вбогі, бо всі свої скупі доходи роздають нуждарям великого міста. Деякі з них так мало лишають на свої власні потреби, що несвідомо нидіють і вмирають з винищення. Один з таких парохів від 15 літ не покидає своєї убогої пастви, не дозволяє собі на найменшу вигоду, полишає курення, щоб лиш більше мати гроша для убогих. Другий недавно продав останнє вигідніше крісло, щоб за се купити троха харчів для голодуючої родини. Інший цілу зиму не опалював своєї кімнати, бо в його парохії є жінки й діти, котрі не мають ніколи теплої хати. Кожного часу дня і ночі вони готові на услуги своїх вірних не дивлячись, чи се католики, чи протестанти, чи жида, чи невірні. Кілько то жінок і матерей в розпуці з причини знуцання своїх диких мужів, дзвонять до дверей сих парохів шукаючи потіхи та розради й ніколи надармо. Кілько нещасних душ вратували вони від самогубства в брудних філях Темзи. — Інший знова всього відмовляє собі, щоб лиш гурток збіднілих та знужденілих передміських дітей на оден день випроводити на село. „Але — сказав сей примірний душпастир — тільки раз в рік можу дозволити собі на таку розривку“. Парохі лондонських передмість мусять також знати різні фахи. Раз треба було парохови заступити у вечірній порі свого парохіянина кельнера в малій брудній гостинниці, бо той мусів лишитися дома при тяжко хорій жінці, а господар загрозив, що стратить місце, коли не явиться до служби або не дасть заступника. І се тревало цілі тижні. — Оплатиться заглянути в неділю раненько до їх парохіяльної церковці. Там дійсно католицька парохія. Опалені на сонці докові робітники помішані з чорними мешканцями Полінезії. Тут і там стоїть рівнодушний китаєць. Маляйчик, котрий що-й-но прибув зі Сінга Поре, побожно слухає Сл. Б. Там знова згоднілі й вихуджені діти ясними невинними очима глядять на образ Божої Матери і складають до неї свої змарнілі руки. А коли задзвонить дзвінок на „Свят“ — всі голови клоняться перед Евхаристійним Ісусом, котрого в чистих руках держить добрий пастир Христового стада.

Парижські учителі катехізму. Під проводом крилошанина Сауге відбувся в Парижі річний зїзд Союзу вчителів катехізму. В нїм взяли участь мужчини всіх суспільних шарів і всякого віку; всетаки значно переважали молоді.

На програму зібрання зложилися два звіти та займаюча й практична промова провідника. В звітах зясовано методи катехізовання у Франції та її успіхи.

Тепер існує на передмістях Парижа 60 союзів учителів катехізму: 32 займається катехізуванням старших, 25 приготуванням до першого св. Причастя, 3 спізненими. Ті союзи гуртують около 360 мужчин, учи-

телів катехізму, а саме 50 слухачів політехніки, стількиж учителів центральної школи, певну кількість учнів гірничої школи, агрономічного Інституту, школи маринарки, землемірів ітд. Крім тих в навчання релігії беруть участь і старші. Спосіб праці союзів дуже різнородний; одні займаються десятками дітей, другі мають їх двісті; одні навчають катехізму, інші мають завдання повторювати його. Около 25 союзів користується скіоптіконом і кінематографом. Надто союзи мають до своєї цілі бюлетень, котрий має на меті розвивати духове життя своїх членів. Се релігійне життя членів Союзу проявляється головнo в спільних св. Причастях та спільних молитвах.

Союзи розвиваються гарно не лиш в Парижі, але й по краю. Всюди стрічають прихильність населення. Через те відчувається все більша потреба нових сил. Наглядно видно, що апостольство вчителя катехізму, се найконечнійша та найбільш успішна форма Католицької Акції, тої співпраці світських людей з духовенством, що її безвпинно поручає Папа Пій XI.

Здвиг закінчився промовою провідника. В горячих словах взивав зібраних, щоб поширювали своє знання з жерел чистої науки Церкви; щоб не попереставали на давних відомостях і на побіжній лектурі; щоби старалися про постійність і упорядкування праці. Надто нехай розвивають в собі щораз живійше внутрішнє життя, котре є жерелом апостольської праці.

Католицький міжнародний конгрес проти большевизму. У вересні 1920 року відбулося в Фельдкірху (Форальберг) 10 засідання міжнародного католицького Товариства праці під почесним предсідництвом єпископа Д-ра Вайца. Головним предметом нарад була боротьба з большевизмом. Знавці большевизму з 15 різних країв взяли участь в конгресі. Вони виказали, що большевизм нищить не лиш культуру народів Росії, але є також великою небезпекою для заходу. Коли його як слід захід не пізнає і спільним фронтом не відкине, може опісля дуже гірко віджалувати. — Виголошено ряд рефератів. Найцікавіший був реферат про переслідування Христової віри і соціалізацію родини. В останньому сказано, що большевицька Росія взагалі не признає родини в правдивому зміслі. Особливо інтересне у тому рефераті було те, що сільське населення Росії й України з гідною подиву завзятістю боронить родину. Рівнож заходи большевиків коло примінення соціалізації родини через спільні кухні і спільні купальні стрічають великий опір зі сторони робітництва. — Постанови конгресу зміряли до того, щоб сповненням суспільних обов'язків і відповідними реформами, основаними на християнській етиці, пожити таму большевицькій пропаганді в Європі.

Перші приготування до канонізації бувшого професора університету в Павії. На засіданню св. Конгрегації обрядів, до котрої належить канонізація і беатифікація Святих, обговорювано недавно героїські чесноти, якими заблестів недавно померший (в 1902 році) професор римського права на університеті в Павії в Італії Контардо Ферріні. Був се найбільший знаток римського права і взагалі був найбільшим правничим авторитетом. По розв'язання найтрудніших і найбільше замотаних правничих питань — удавалися до него знатоки і авторитети права з цілого світа — і він розв'язував їх на подив усіх учених. Але ще більшу увагу звернув він на себе своїм щиро католицьким поведінням і вповнюванням закону Божого і церковного. Хоч поважний

професор, перед котрого наукою схиляли голови мужі науки без ріжниць націй і віроісповідань, молився він щоденно як мала дитина. Йдучи на університет на виклади, вступав до церкви, — де перед Ісусом Христом — тим світлом небесним, щиро молився і з того небесного жерела черпав своє велике знання. І йдучи після сего небесного світла блестів він на цілий світ не лише знанням, але й геройськими чеснотами правдивого і щировіруючого католика. Святість його життя звернула вже давно увагу, бо давно вже зачислявано його до числа святих людей.

Незадовго — як здається приступить та Свята Конгрегація до канонізації — сего великого ученого-юристи.

Перший міжнародний конгрес католицької преси в Брукселі відбувся з початком вересня 1930 року.

Найважливіші питання, якими занималися учасники сего конгресу, були отсі: чи брак всесвітнього мира буде всилі увязнити католицького духа, чи католицькі денникарі працюючи в атмосфері суперечностей сучасної доби піднесуться понад пригнітаючу їх матерію і чи досягнуть правдивий католицький світогляд. Народи кат. денникарів дали на се вповні вистарчаючу відповідь. Духовою печаттю сего конгресу були слова примаса Бельгії кардинала Van Roey, котрий візвав всіх присутних до праці над розширенням християнської любови й між одиницями і цілими народами. Бо хоча вже нема війни, то душі ще не переняті духом мира.

Згідно з волею св. Отця завзивали референти до розширення кат. преси, котра в порівнянні з ліберальною дуже вбога. В самій Бельгії, де католицька преса розвивається досить добре, відношення кат. преси до ворожої мається так як 1 : 4. Щоби се візвання могло прибрати конкретні форми, треба побороти матеріяльні перешкоди. Надто члени католицької Акції пропагандою, а єпископи пастирськими посланнями нехай пригадують вірним про значіння преси. Найбільше конкретну програму праці подав в своєму рефераті провідник Агенції „Fides“ О. Considine T. I. Він був тої думки, щоби в кождім краю створити народне огнище преси, під наглядом церковної єрархії. До сего мавби причинитися цілий нарід своєю поміччю. Сі знова організації малиби бути підпорядковані всесвітньому (європейському) огнищу преси. Дальше поручив О. Considine утворити сталий комітет для зорганізованя кат. пресової агенції. Ся агенція малаби бути в звязку з іншими подібними організаціями, а передівсім з видавничим комітетом у Кольонії. О. Considine був також за утворенням центральної агенції відомостей. Сю інституцію назвав він дуже влучно кат. міжнародньою метеорологічною стацією. Ціллю її булоб повідомляти кат. пресу про рухи противників, котрі підкопують віру християнських народів і стремлять до знищення християнської моралі в родинах і в публичнім життю. Також малаб вона збирати міжнародні матеріяли про досвід і діяльність кат. Акції, та зі своєї сторони подавати відповідні відомости кат. пресовим агенціям.

Найбільше вражіння на присутних зробив о. Walsh, предсідник папської Комісії помочі для голодних в Росії, котрий відчитав зворушуючий звіт про переслідування в СССР. Він виказав, що антирелігійна боротьба, се лиш часть тої великої боротьби, яку провадять совіти, щоб допровадити до світової революції і в практиці вона йде разом з програмою політ. і екон. комунізму. Вкінці згадав про знану енуційяцію св. Отця і закінчив свою промову візванням до опінії цілого світа, а головнo католицького, виступити однодушно проти страшних надужитъ совітів, котрі є ганьбою не лише одного краю, але цілої доби.

По сім кард. Van Roey відмовив в голос молитву, котру уложив св. Отець за Росію. Всі приявні повтаряли її клячучи. Після того предсідник міжнародного бюро візав учасників, заявитися за протестом, котрий видав св. Отець проти большевицького уряду в імені християнської моральності і цивілізації. По заяві слідували ухвали внесків предложених поодинокими секціями.

При кінці кард. з Malines висловив з великим зворушенням радість з причини успішного перебігу конгресу. Подякувавши його організаторам, візав кат. денників до ревної праці в душі кат. Церкви. Конгрес закінчено торжественним прийняттям в ратуші міста Брукселя, де бурмістр Goelst виголосив промову до кат. денників.

Релігійна статистика чехословацьких шкіл подає докладний образ про велику різноманітність релігійних сект в Чехословаччині. На 1,630 629 учнів народних шкіл було 1,218 283 римо-католиків, 79.570 греко-католиків, звиш 90.000 протестантів, 81,800 визнавців чехословацької церкви, 32.308 „чеських братів“ і т. д; 71.646 було безконфесійних. На 208 683 учнів мійських шкіл є 154.679 католиків, 16.797 визнавців чехословацької церкви і 14.397 безконфесійних. Зпоміж учнів мійських шкіл є отже 75% католиків а з поміж учнів народних шкіл є католиками 79%. Праське міністерство внутрішних справ апробувало ново-основану Др. Канеком „Церкву“ т. зв. „вільне брацтво“. Се вже 20 з ряду релігійна секта в Чехословаччині і всі вони законом дозволені. Бувають між ними і такі секти, що нараховують у себе низше 1000 визнавців.

Політика у відношенню до християнської моралі — Промова о. пралата Зайпля. Подаємо тут виїмок з промови б. австрійського канцлера о. Др. Зайпля, виголошеної в Будапешті з приводу торжеств у честь св. Емерика на міжнародній конференції політиків, денників і кат. правників.

„Глибоко вкорінилася думка, що політика й мораль, се суперечні поняття. Якнебудь є, такий погляд містить в собі почування жалю, що в наших часах так мало моралі в політиці; що висока політика, політика між державами й народами згангренована махіявелізмом; та що звичайна політика, політика внутрішня держав, політика парламентів і партій заражена демагогією. Заперечувати се, не допоможе в нічій справі політиків, бо незаперечений факт, що „політика псує характер“.

В політиці відиграє велику ролю жажда влади. Коли хто думає, що він може прислужитися публичній справі, то мусить стреміти до влади в цілі зреалізованя своєї програми. Та на жаль буває, що влада, котра має бути лиш середником до осягнення мети, стає метою сама для себе. Тоді починається завзята боротьба, щоб владу здобути, — боротьба часто шкідлива для загального добра.

Здобуття влади вимагає з черги примінювання відповідних засобів. В нинішній демократії засобом сего є партії; завтра може будуть народні рухи, — що родяться з опозицій проти партій, — котрі одначе скорше чи пізніше стають також партіями.

І знова виринає небезпека помішання мети з засобами, небезпека ставлення партійного добра вище загального; узнавання навіть найбільше скрайній доктрин одної партії, — чи одної тільки кляси, за одиноко спасенні.

Фальшива вдячність склонює тих, що здобули владу при допомозі якоїсь партії, або народного руху, до визискування своєї влади й впливу

для інтересу та користи тоїж власне партії, замість, як годиться, — старатися служити лише загальному добру.

Перецінювання політичних метод викликає нову небезпеку. Як не можна нічого доконати без точно означеної мети, так не досягнеться ніяких успіхів без змоги примінення себе до обставин, без оцінювання перешкод, без уміння порозуміватися й переконувати, одним словом без тих всіх зручних посуень, котрі цінують доброго політика.

Нічого так не дражнить як факт, що політики не вміють увільнитися зпід впливу політичних метод. Для того часто поступають всупереч правді і слухности, послуговуються підступом і клеветою, замилюючи очі всім, а навіть своїм виборцям, і то в таких справах, де на хитрість нема місця ані потреби. Нераз знова шукають посередних доріг і заключають компроміси без конечної потреби й не пробують навіть прямувати по дорозі правій і простій.

Коли те все дискредитує політику й політиків, то ясною є річчю, що противне поступовання могло б їх зреабілізувати. Таке поступовання вимагає пізнання себе самого, опановання себе, переваги справи над особовістю. Треба перестати уважати власне „я“ за осередну точку всего, та привернути нормальне відношення між засобами. Все те належить до області моралі. Розуміється, що моральними афоризмами не будується желізниці, як сказав оден державний муж давньої Австрії. Ні, моральні афоризми не вистарчать; не допоможуть тут диспути про моральні засади, ані облуди. А тим менше не вистарчає скривлена мораль до доброї політики.

Одначе що иншого є моральні афоризми, або моральні осуди, а що иншого моральні переконання. Фридрих Великий написав Антімахіявеля. Було би пожадане, щоби в наших часах появилася демократичний Антімахіявель. Коли дійсно політика легко псує характер, так ще певніше, що злий характер псує політику, бо веде її зчасом до повного зубожіння, а навіть і до занепаду.

Ми тут на конференції католицьких політиків. Для нас ясне „а ргіогі“, що політика повинна належати до області католицької моралі. Утворім між собою міжнародний кат. союз для моральної політики. Нехай наші власні діла стануть тими засобами, що мають вести нас до мети“.

Рим і Москва. Під тим заголовком мав недавно у Відні звісний публіцист о. Фридрих Мукерман Т. і. дуже актуальний на наші часи реферат. Між иншими висказав він такі думки: В большевизмі все зависить від матеріального поступу в світі. Основа християнства, се віра в Бога й велике Таїнство. Большевизм стремить до колективної форми суспільства, котра не знає особовости; там одиниця, се лиш колісце в машині, се камінчик у будові маси. Навпаки, християнство творить органічний суспільний порядок, правдиву сполуку людей. Тим то, як кажуть московські офіційальні круги, між християнством а большевизмом не може бути ніякого компромісу; комуніст не сміє належати до якоїнебудь церкви. Християнство й большевизм так виключають себе взаїмно, що між ними може бути лиш боротьба на життя і смерть.

В останніх літах, большевизм зачав безоглядну боротьбу з церквою і переводить її послідовно до повного знищення. Коли ще є яка церква в большевії, то хіба лиш церква мучеників. Тепер большевицька пропаганда так настроїла і чорних в Африці і мешканців Китаю, що дуже важко приходить католицьким місіонарам здобувати собі довіря.

Пропагандові фільми Росії, котрі доходять до найдаальших муринських осель, показують муринів, як вони серед найтяжших умовин і знущань працюють в копальнях діамантів і на плянтаціях, коли рівночасно в люксових готелях європейці враз з католицькими місіонерами запивають шампана. На жаль європейські капіталісти, промисловці і політики, так страшно провинилися на примітивнім населенню Африки, так злочинно господарили, що большевицька пропаганда наводить дуже податний ґрунт.

Нині вже захитані основи, на котрих спирається суспільний порядок Європи. А Європа мовчить. Європа засипляє серед свого дуже підозрілого мира, коли її ворог підносить голову. До 1927 р. большевики вимордували 2,200.000 людей, між ними 34.000 священників; від того часу пішли тою дорогою знова сотки тисячі жертв. Сотки тисячів політичних в'язнів працює в копальнях півночі, в лісах Сибірії; працюють вони даром і гинуть тисячами з виснаження на се, щоб гірку працю тих нещасних большевицьких невольників за безцін продавати в Європі і Америці. Тим вони спричиняють загальний думпінг. Хотяй російський товар аж червоніє від крові большевицьких робітників, торгує з ними світ. Чому Європа не борониться? Бо вона в своїй духовій структурі не дуже далека від большевизму. Бо тепер в Європі лунають подібні вільнодумні кличі, котрі вже в Росії взяли верх. Нині всюди бачиться поклонство ідолови-державі, котрому підчинено приватне життя, виховання, родину; просто зроблено осібний державний культ. Чи Росія не перевела в життя ті закони дотично суспільства і релігії, котрі ліберальна Європа вже давно пропагувала й ширила? Ріжниця в тім, що Росія перепрорвадила їх послідовно, а в Європі треба ще троха почекати.

Що ділати, щоб захоронити себе від небезпеки большевизму? Мусимо стати до боротьби, бо ми відповідатимемо за наш край, за Європу, за наші діти. Треба рушити сили християнства. Коли ще нині велика часть боротьби за католицький світогляд переводиться в парламентах, де творять закони про виховання, науку, свободу віроісповідань і пр., коли на те вихіснюється політику, щоб виповісти боротьбу католицизмові, то й католики є обов'язані, взяти повну участь так в публичнім як і політичнім житті. В християнстві на новомусити воскреснути думка спільноти в противенстві до клясової боротьби. Нині посідаючі й ситі не можуть позіставати в безчинности, бо християнство не знає поділу на кляси. Тепер належить усувати всякі перегороди між людьми. Правда, є дуже великі ріжниці між людьми під оглядом багатства, нації, культури, але ні оден католик не сміє нині відтрити брата, коли той звертаєсь до нього, коли показує бажання чогось висшого, коли той показує волю до доброго. Тепер Європа потребує таких християн, а навіть соціяліст Томас, вправді англійський соціяліст, сказав: „Брати, ми потребуємо людей, котрі як апостол Павло будиб кивотами Бога“. Мусить запанувати ідея спільноти. Мусять співпрацювати священники й світські. Се велика думка Риму, що її все й все повтаре. Треба нам також харитативної акції. Коли часом чується вискази: ось маємо вже сиротинці, захисти, робітничі бібліотеки ітд. то так належить відповісти: Се лиш оден відсоток того, що маємо дати вбогим і робітникам. Християнська любов ближнього, се найважніша й може найсильніша противага проти большевизму. Коли накормимо голодних і напоємо спрагнених, тоді суспільність стане достаточньо сильна, щоб опертися большевицькій навалі. Тоді знова запалає любов

до батьківщини, любов до всего, що велике й величне й гарне — тоді знова пробудиться віра в люцькість.

Так говорив о. Мукерман Т. І. у Відні. Ми тут в Галичині стоїмо на самій границі большевизму. На випадок наступу того царства сатани, нам першим загрожує небезпека. Для того головна увага й праця повинна бути звернена на поборювання большевизму. Час вже вийти з оспалости й нерадивости і взятися до діла. На першій місці належить рішучо й зорганізовано виступити проти большевицької пропаганди, котра при помочи матеріяльно випосаженої большевицької і большевізуючої преси затроює наш нарід, у першій мірі рільничий і міський пролетаріят. Треба конечно поширюванням католицької преси, католицькими організаціями й харитативною акцією протиділати й відтак заломити вістря большевизму.

Екскомуніка французького священика Йосифа Турмель. „La Croix“ доносить, що декретом Св. Офіціум з 8 листопада 1930 р. зістав виклятий з Церкви як „vitandus“ Йосиф Турмель, священик дієцезії Rennes у Франції. Наслідком того зложено його з уряду і його письма поставлено на Індексі.

Се священик модерніст, котрий нібито піддався церковному авторитетови, а в дійсности через 40 майже літ публікував свої еретичні й богохульні твори під ріжними псевдонімами. Декрет додає: „Багато діл і статей, котрі появлялися під ріжними назвискими і явно пропагували ереси й безбожні науки, могли дати позір, що досить поважне число священиків збунтувалося проти католицької віри й тим наносили велику кривду французькому духовенству.“ Декрет вичисляє 14 назвиск, під якими укривав Йосиф Турмель свою юдину роботу. Вже 1908 р. Mgr. Duchesne впав на слід, що богохульні й еретичні діла під ріжними іменами вказують на одного автора. Се дало почин до судового дохождення, котре вкінци виказало, що тим автором був не хто инший, як Йосиф Турмель.

Голоси перестороги — три знаменні вискази князів Церкви.

1. Християнська держава. Дня 12. падолиста 1930, в дні оснування австрійської республіки, віденські католики відбули прощу до Кльостернайбургу на гріб св. Леопольда. В тій прощі взяли участь між иншими президент республіки Міклас і Кардинал Піфль. З того приводу Кардинал Піфль виголосив промову про християнську державу. Він сказав: Католицькі мужі! Кожного року в державне свято відбуваемо прощу до Кльостернайбургу на гріб святого, щоб тим зложити наше визнання для християнської держави, як її описав св. Августин і як її св. Леопольд здійснив на Австрії. Християнська держава, се ідеал, до якого здійснення ми, австрійські католики, стремимо тим сильніше, чим більше з кожним днем загрожує нам небезпека протихристиянської, поганської, большевицької держави. В дни державного свята заявляємося за християнською упорядкованою державою, котрої закони овіяні ще духом відповідальности перед Найвисшим Єством; де християнський ідеал справедливости і любови, се фундамент суспільного порядку; де виховання дітей має законні основи у вічних засадах

найбільшого виховавця людяності й приятеля дітей Ісуса Христа; де клітина суспільності родина, єдністю і нерозривністю св. Тайни подружжя, законом захоронена перед знищенням і розбиттям; де скиптр держить не ідея брутальної влади, але правдивої етичної свободи; де заступники народу, та законодавча влада, чуються відповідальними і звязаними в совісті не лиш перед виборцями, але передовсім перед Богом-судією. За такою державою заявляємося, ми австрійські католики, й нині, в дні державного свята, складаємо наше публичне ісповідання, а тимсамим підносимо торжественний протест проти насильства й терору в державі, проти анархії і большевизму в суспільності. Для того тут на гробі Святого Заступника Австрії складаємо сильне приречення, не спочати, ніяким неповодженням не знеохочуватися, поки за Божою допомогою і спільними силами всіх добромислячих не доведемо в Австрії до остаточної перемоги ідею християнської держави."

2. Небезпека модерної демократії. В католицькій високій народній школі (Volkshochschule) в Берліні мав Еп. Др. Христіан Шрайбер реферат на тему: „Демократія в світлі католицького світогляду“. Головні думки відчиту, достойного прелегента й знаного соціолога такі: Церква не відноситься ворожо до демократії. Треба однак пізнати ті небезпеки, котрі криються у демократичному принципі. І так засади панування народу легко може перетворитися в абсолютизм лиш на основі чисельної більшости. Для того муситься створити відповідну противагу. Така противага, котру належить протиставити чисельній більшості, буде: цінення і перестерігання етичного закону з його обов'язковими нормами справедливости й любови ближнього; розумне поширення самоуправи через законне забезпечення меншостей, пропорціональним а не математичним розумінням демократичної рівности й органічним розумінням спільного життя через береження етично-релігійних ідей. Правда ми (тут говорить бесідник до берлінських Німців) живемо в державі, розбитій під оглядом конфесійним і світоглядом. Просто неможливо перенести всіх горожан ідеями та релігійними силами, котрі має католицька Церква. Все таки всі повинні стремити до того, щоби принайменше на основі загальної етики і розумної та природної совісті зділати нашу демократичну конституцію засобом загального добра народу.

Друга небезпека, се принцип рівности в демократії. Коли сей принцип перетягнеться поза розумну границю, тоді гине всяка індивідуальність, всяка особиста ініціатива, загалом всяка відповідальність. Проти того треба піднести розумне органічне розуміння народної спільности, народного й державного життя. Всяке життя остільки доскональше, чим більше різноманітні його члени і їх спосібности, котрі не живуть самостійно кождий для себе але в спільнім організмі, для нього ділають і працюють. Демократична державна форма ставить до горожан дуже високі вимоги. Тепер більше як колиінде демократична держава потребує між правлячими мужачи й заступниками народу людей свідомих своїх обов'язків так з огляду на державу як і на нарід, людей, повних самовиречення і посвяти з високим почуттям спільности, людей, котрі державну мораль не лиш проголошують, але й виконують.

3. Нинішня доба дозріла до всесвітної революції. Архієпи-

скоп пражський Др. Кордач проголосив у „Internationale Lehrfilmschau“ ствіттю великої ваги: „Жиемо в добі капіталізму, котрий веде за собою загальне зубожіння; а під тим тягаром терпимо ми католики так само, як соціалісти й марксісти. Нині маси позбавлені не лиш матеріального капіталу, але ще більше духового. Такий стан мусить довести до роспуки. Стоїмо перед небезпекою запасти в некультурну темряву й для того мусимо ужити всіх сил, щоб наново оживити давню культуру. Як колись християнство відродило загибаючу римську й грецьку культуру, так і нині треба на ново оживити християнську культуру. Російські большевики знають добре, що нинішні соціальні умовини, се знамените підложе до пропаганди їх ідей. Жиемо в добі повного егоїзму й занепаду. Сей загальний занепад, се наслідок неморального капіталу, котрий накопичують вже то лихварі-спекулянти, вже то цілі корпорації як банки й трусти. А той мертвий капітал, се вислід продуктивної праці робітників і урядовців; і замість служити поступови, він стає причиною загального вбожества й занепаду. Я зовсім не упереджений до капіталу, але капітал мусить підпомагати робітників. Справедливий національно-економічний закон даний людям вже на першій сторінці Старого Завіту. Там написано: „Ти маєш бути паном, а не рабом“. Нині не панує порядок, а хаос. Кому служить нині загальна інтелігенція люцкості? Лиш капіталови й матерії. Капітал присвоїв собі всі овочі люцкокого духа: технічні винаходи, досліди науки, нові методи праці. Тим чином все те, що мало бути благословенням для люцкості, стало її прокляттям. Я також не противник машин. Я знаю, що вони можуть спричинити поступ, але ті льондонські робітники, що порозбивали й понищили перші машини, відчули інстинктивно, що колись ті машини позбавлять їх хліба, що приведуть їх до нужди й роспуки. В розквіті промислу й техніки не бачу ніякого поступу, як довго чоловік, котрий має бути паном матерії, є її рабом, — як довго не машина чоловікови служить, але чоловік машині. Богу дякувати вже нині є капіталісти, що знають недолу робітників і ділять з ними зиск праці, будують їм вигідні мешкання, читальні, купілі, місця відпочинку і пр. Але що можуть одиниці проти потопу матеріалізму? Жиемо в добі історичного перевороту, який хиба був за вандрівки народів і котрий знищив зовсім грецько римський світ. Тоді великанський пролив крові зродив християнство. Великі події повстають лиш з моря крові. Условили до такого проливу крові вже є і тільки треба чекати, коли дійдуть до кульмінаційної точки. Се зрозуміли совіти й тому порушили всі пружини, щоб викликати ту катастрофу. Горе народам, горе державним мужам, котрі видять ту небезпеку, а не звертають на неї уваги. Доба dospіла до світової революції. І коли володарі й капіталісти не схочуть признати законів християнства, то цілий світ згорить в морі червоного огня!“

УВАГА: Вісти з католицького світа й до церковного огляду беремо з католицьких журналів: *Schönere Zukunft* — *Das Neue Reich* — *La Croix* — *Kathol. Kirchenzeitung* — *Theol. prakt. Quartalschrift* — *Przegląd Powszechny* — *Przegląd Katolicki* — *Ateneum kapłańskie* — *Wiadomości Katolickie* — *Acta Apost. Sedis* — *Civiltà Cattolica* —

I. ЦЕРКОВНИЙ ОГЛЯД

ЗМІСТ: Місійний день. — Місійний Чин „Божого Слова“ і торжество в Штайлю. — Наука східних обрядів в духов. семінаріях. — Зєднання Якобітів. — Навчання релігії в середніх школах в Італії. — Новий катехизм. — Дипломатичне тіло при Апост. Столиці. — Конкордат в Романії. — Переслідування католиків в Греції і Югославії.

1. Св. Отця Пія ХІ. слушно називають: „Місійним Папою“. По „Католицькій Акції“ справи місій і навернення нещасних поган, се головна жура і печальність Христового Намісника. Ось на виразне бажання св. Отця цілий католицький світ обходив „місійний день“. В тій справі зарядив архієп. К. Сальотті, секретар св. Конгрегації для розширення віри, щоб 19. жовтня м. н. був „днем місійним“. — Се мав бути головний день молитви за поширення місій і навернення поган. Приписаною була особна Сл. Божа. Кождий священник мав виголосити відповідну проповідь. Вірні, котрі того дня приступали до св. Тайн, відвідали Ісуса в Пресв. Евхаристії і помолилися в намір св. Отця, доступили повного відпусту. Всі складки того дня призначено на „Папське діло поширення віри“. — Коли се нутеємо, мимоволі стає жаль, чому у нас ні слуху ні чулки про місійну акцію. Нема кат.лицького народу, котрий не давби своїх синів на далекі місії, а в нас навіть власні люде в Америці, Канаді, Бразилії та Аргентині не мають відповідного числа священників. Шож туг говорити про навернення поган!

2. На Заході існують особні Чини й законні Згромадження, котрі виключно посвячуються місіям. До таких належить недавно оснуване (перед 50-ти роками) місійне Згромадження ОО. „Божого Слова“. Як воно прегарно розвинулося, показує статистика з 1930 р. Згромадження ОО. „Божого Слова“ має тепер 6 Єпископів, 4 Апостольських префектів, 1 Ап. Адміністратора, 1060 священників, 395 клириків, 178 клириків-новиків, 1251 законних братів, 248 братів-новиків, 240 братів-постулянтів, 149 братів-кандидатів і 3125 ювеністів. З 1060 священників працює 370 між поганам на Філіпінах, в Африці, Індіях, Японії в північній і полудневій Америці; 200 свящ. зайнятих в колоніях полудневої Африки, а 490 по монастирях і душпастирстві. Дня 5. серпня 1930 р. в матернім домі ОО. „Божого Слова“ в Штайлю (Steyl) відбулося прегарне торжество, бо виправляли наймолодшу генерацію на далекі місії. В торжестві взяв участь Гаагський Ап. Нунцій, Архієп. Шіопа. Того дня о год. 6 вечером прибув він до Штайлю, де при тріумфальній брамі привитав достойного гостя генерал Згромадження о. Гір. Раненько священники, що були призначені на місію, відправили св. С. Б. О год. 9 відслужив архієрейську Сл. Б. сам Нунцій і по Сл. Б. уділив зібраним Апостольське благословення. О год 2½ по пол. знова увійшов Ап. Нунцій до переповненої вірними церкви. По скінченій вечірній й короткій проповіді приступив до головного престолу, поблагословив місійні хрести, передав їх 33 священникам і 15 братам та уділив їм церковне посланництво словами: „Ідіть у весь світ. Працюйте у Господній винниці, щоб перед світлом Слова і ласкою св. Духа уступила темрява гріха й ніч поганства...“ Того дня кардинал секретар Пачеллі прислав від св. Отця Апост. благословення молодим місіонарам і всім вірним, котрі взяли участь в тій святі.

Ми нарочно описали те торжество, бо між тими 33-ма священниками був оден Українець о. Николай Бабій, бувший питомець львівського Семинара. Заохочений своїм тодішнім ректором, вступив до

місійного Згромадження ОО. „Божого Слова“, там покінчив студії і тепер виїхав на місію до Китаю. Се первісток українського католического народу для поганських місій. Знаємо о тім, що деякі його товариші питомці довідавшись, що йде до місійного Чина, у своїм незнанню казали: Пропав для свого народу. — Ні, не пропав. Навпаки, о. Бабій, се перший Українець-місіонар між поганями. Булоб побажаним, щоб більше молодих сердець загоріло ревністю і бажанням, посвятити свої праці і життя для навернення поган.

3. Крім місій між поганями Ап. Столиця велику звертає увагу на уніоністичну акцію.

І так: кардинал префект св. Конгрегації для семинарій та університетів звернувся до всіх єпископів-ординаріїв особним листом, в котрім кладе їм на серці збільшити дбайливість відносно орієнтальних студій в семинаріях та формування питомців в катехизі. Хотяй на оснування окремих кафедр для орієнтальних студій можуть спромогтися тільки більші католицькі університети, всетаки в семинаріях треба узгляднювати в змісті папського письма з 8/9. 1928 р. „*Rerum orientalium*“ східні обряди: їх історію, догматику і літургію. В названім письмі подається також деякі вказівки в тому напрямі та поручається, щоб висилати до орієнтального Інституту в Римі для дальшого формування таких питомців, які бажають посвятитися місійній праці у великім ділі зєдинення.

4. Що ідея св. Унії набирає щораз більше актуальности, вказує радісна вістка про зєдинення з Ап. Престолом яковітських єпископів полудневої Індії. Ось недавно появилася папське рішення, що навернені згадані єпископи задержують надаліше своє єпископське достоїнство. Тепер зачислено їх в ряди католицьких єпископів і полишено ту юрисдикцію, яку вони посідали перед актом зєдинення. Се вирішення ґрунтується на точнім дослідженню, що на протязі 400 літ, коли яковітська церква відлучена була від Риму, священники й єпископи важно були висвячувані. Кандидати духовного стану (питомці) при наверненню мусять прийняти зобов'язання, висвячуватися тільки в безґрешнім стані. Яковітська церква числить тепер 400.000 вірних. Між наверненими єпископами є також архієпископ Іваніос, длятого треба надіятися, що зєдинення обійме широкі круги яковітського населення.

5. В останньому часі вирішено в Італії справу навчання релігії в середніх школах після вказівок Св. Отця та постанов Конгрегації. В кожній класі середньої школи має бути призначена на науку релігії одна година на тиждень; підручники до науки релігії можуть бути лиш ті, котрі мають затвердження Конгрегації та Єпископа даної дієцезії. Іменувати священників, монахів та світських осіб на учителів релігії мають єпископи в порозумінні з управителями шкіл. Право навчання релігії уділятиметься що року, а єпископ може кожної хвили його відкликати. Від науки релігії можуть бути звільнені лиш ті ученики, котрих батьки або опікуни внесуть на початку шкільного року подання до дирекції заведення з просьбою о звільненні. Се право одначе не відноситься до тих заведень, що знаходяться під управою священників і монахів.

6. В звязи з навчанням релігії в Італії появилася новий катехизм під титулом „*Catechismus Catholicus, cura et studio Petri Card. Gasparri concinnatus.*“ Перший примірник вручено св. Вітцеві. Катехизм обнімає 464 сторін і ділиться на 3 часті. Перша часть з 26 питаннями призначена для дітей, що приступають до першого св. Причастія; друга з 240

питаннями призначена для дітей, що вже приступали до першого св. Причастія; третя частина з 595 питаннями призначена для дорослих. Під надписом „Testimonia“ знаходиться на кінці збірка рішень вселенських церковних соборів, папів і вискази св. Отців та Учителів Церкви. Автор підкреслює на вступі, що в працях над тим катехизмом брали участь учені богослови університету „Грегоріанум“, Біблійного Інституту, Папського східного Інституту і різних римських колегій. Перекладати той катехизм на інші мови вільно лиш за згодою автора. Новий катехизм не має урядового характеру, як пр. кодекс канонічного права, бо Ординаріям полишено на дальше свободу вибору катехизму в їх епархіях.

7. Як високо піднісся по війні престиж Ап. Столиці, показує недавно оголошений і ватиканською Поліглоттою виданий офіційний показник дипломатичного тіла при Ватикані. Дипломатичне заступництво творять: 12 Амбасадорів, а саме: Бразилії, Германії, Польщі, Бельгії, Аргентини, Франції, Італії, Іспанії, Чиле, Перу, Болівії і Колумбії; 23 повновласних міністрів: Нікарагуї, Баварії, Прусії, Монаха, Реп. Сан Маріно, Югославії, Литви, Мадярщини, Латвії, Чехословачії, Сальвадору, Австрії, Панами, Ірландії Португалії, Гондурас, Мальти, Сан Домінго, Румунії, Венецуелі, Гаїті, Костаріки й Ліберії. Англію заступає особна легация при посольстві Вел. Британії.

8. Румунія заключила недавно конкордат з Ап. Престолом. На основі того конкордату злучено дві давні латинські епархії Satumare і Ordeamare в одну, а натомість отворено нову в Mimisara. Крім того ериговано також нову гр.-католицьку епархію в Baia Mare. З огляду на се, що в ту нову румунсько-кат. епархію входить 38 гр. кат. парохій, призначено для них гр. кат. генерального Вікарія в особі Впр. о. Сабова. Притім зайшла цікава обставина, котра вказує, як пересадний націоналізм впливає і на релігійно-церковні справи. Між тими 38 гр. кат. парохіями, котрі перед війною належали до Угорщини, кілька, помимо виразної заборони Церкви, впровадили мадярську літургічну мову. Тепер цілком слушно вирішено, щоби прийняли до Літургії або румунську або церковно-славянську мову. Тимчасом згадані парохії внесли до Нунціятури прошення, дозволити їм перейти на латинський обряд. Мотив тут виразно національний, бо в тих околицях латинські священики переважно мадяри. Се новий доказ, як пересадне твердження, що наше населення „так дуже привязане“ до свого обряду.

9. В Греції та Югославії положення катол. Церкви стає щораз тяжше. Коли в Греції головна боротьба йде проти греко-католиків, то в Югославії загалом проти католицької Церкви. В обох державах наступ йде зі сторони православно-масонського правительства. І так в Греції зборонено гр. католикам відправляти Богослуження в східнім обряді, священикам не вільно носити такі строї, які мають православні. Замкнули всі гр. кат. школи й добродійні Інститути. Рівнож закарзували дітям грецьких горожан учащати до чужих шлїл, крім американських. Тим зарядженням завдали тяжкий удар латинським монашим школам і інтернатам.

Які знова тяжкі церковні відносини в Югославії, вказує отсей факт: Недавно відбулася в Загребі конференція католицьких Єпископів під предсідництвом Архієпископа А. Бауера. На поручення уряду диктатури загребський директор поліції зажадав, щоб допущено його до участі в конференції та, щоб зібрані єпископи зложили декларацію в користь диктатури. Оба домагання відкинено. Поліція хотіла вже арештувати

зібраних єпископів. лиш на інтервенцію високого церковного достойника не прийшло до сего.

Крім того диктатура щораз більше утруднює науку релігії по школах. Коли 1929 р. появилвся шкільний закон, котрий просто унеможливив учення катол. релігії, Архієп. Бауер звернувся письмом до католицьких родичів, в котрім пояснив справу виховання дітей з точки католицької науки. У відповідь на се, сам король заявив Архієпископови, що католики будуть мати свободу учення релігії в школах. Коли звернено королеви увагу на противенство між його приреченням а законом, а Архієп. Бауер знова виступив з посланням про релігійне виховання, 1930 р. появилвся новий закон. Але й тепер наука релігії дуже утруднена для католиків. І так § I. опреділює, що учителів релігії поодиноких віроісповідань іменує і усуває адміністраційна влада. Надто 7 точка того параграфу каже, що міністерство освіти може, на предложення адміністраційної влади банату, усунути учителя релігії, коли його діяльність поза школою не стоїть в гармонії з ціллю школи. Іншими словами, світська влада має можливість кожної хвили усунути учителя релігії без жадної інтервенції зі сторони духовної власти.

II. НАШІ ЦЕРКОВНІ СПРАВИ

Зміст: Важкі переживання останніх днів. — Католицькі організації і діяльність УКО-ї. — Кодифікація східного церковного права. — Декрет для Канади св. Конгр. для Схід. Церкви. — Візитація в Бразилії і Аргентині.

1. Минулий рік невеселими споминами записаний в памяти нашого народу. І церковне життя дізнало важких потрясень і гірких упокорень. Відомі події відбилися смутком і пригнобленням. Особливо діямаючі були напади й обвинювання великої частини польської преси не виймаючи католицької, котра не пощадила й нашу Єрархію. Факт конфіскації Пастирського послання наших Владик злородно вихіснував офіційний православний часопис „Воскресное Чтеніє“ (Нр. 45 з 9. XI. 1930 ст. 711).

Притім насувається досить характеристичне спостереження. В останніх 15-ти літах наше духовенство кілька разів переносило дуже важкі обвинення, а затим і діямаючі упокорення та тяжкі досвіди й переживання.

Одначе, внявши гонення в добі російської інвазії, ні в однім випадку причини не були релігійно-церковні, но все суто національно-політичні. Чи се не яка немезіс за ненормальне становище й ролю нашого духовенства в національно-політичному життю? Коли взяти під увагу останні десятки літ, так наше духовенство йде переважно в хвості національно-ліберальних політичних угруповань і грає ролю не духовних провідників, лиш послушних рядовиків, а часом тільки заганнячів всяких установ, на котрих чолі стоять переважно індеферентні, а часом і ворожі Церкві люде. Вартувалоб застановитися над тим.

2. Серед дуже тяжких обставин, що неначе темними хмарами досвідів і терпінь пригнітають наше церковне й релігійне життя, тут і там час до часу продираються ясні промінчики, мов заповіт майбутньої ясної днини. Ті промінчики, то познаки поступу католицької свідомости й по-

ширення католицького світогляду. І так щораз більше говориться і працюється над зорганізуванням свідомих католиків на різних областях нашого життя. Щораз частіше відзиваються голоси про „Католицьку Акцію“, ту найважливішу загально церковну справу, котру св. Отець поставив на першій пляні свого понтифікату. Правда, її організація доперва твориться, але підготовчі праці вже йдуть.

Замітні також вже овочі п'ятилітньої діяльності УКО-її. Її головна ділянка, католицька преса, розвивається з кожним роком і знаходить щораз більший відгомін у нашій суспільності. Визначний дар старшого духовенства станиславівської єпархії з приводу 25-літнього ювілею Преосв. еп. Хомишина на фонд друкарні УКО-ї — се вимовний об'яв розуміння католицької преси. Також почини організування українців католиків на політичному полі, се великий і важкий крок наперед. Нині тяжко обчислити значіння того факту. Може за рік буде можна більше сказати. Перед УКО-ією стоять ще інші важкі завдання, а саме: послідовна й рішуча боротьба з большевицькою пропагандою серед нашого населення і католицькі професійні робітничі організації.

3. Преважним для розвою нашого церковного життя, се праці над кодифікацією церковного права для Східної Церкви. Оскільки з принагідних вістей в заграничних католицьких журналах можна довідатися, праці над кодифікацією йдуть скорим кроком.

Головні жерела, котрими послугується папська комісія при кодифікації такі: канони, конституції та декрети вселенських соборів і тих партикулярних синодів, що їх прийняли св. Отці, римські Папи і римські Конгрегації; також і новіші провінціональні синоди, одобрені Апостольським Престолом. — На другім місці вже лиш як помічні жерела (*Subsidia*) узгляднують деякі тексти, потрібні до розуміння канонічного права як: кодекс Юстиніана, новелі і декрети синодів, котрих вправді не признано, а котрі помагають пізнати звичаї і обичаї поодиноких церковних провінцій. Коли ходить о жерела нашої церковної провінції, крім Кормчої книги, сего найдавнішого пам'ятника церковних законів, входять під увагу Синоди: львівський і замостський, декрети Папів і римських Конгрегацій. Се дає запоруку, що життя нашої гр.-кат. Церкви піде даліше по тій лінії, по якій вона правильно розвивалася від перших часів св. Унії.

4). В „*Acta Apostolicae Sedis*“ з 7 серпня 1930 р. св. Конгрегація для Східної Церкви проголосила декрет „*De administratione Ordinariatus graeco-rutheni in regione Canadensi.*“ Є се у великій частині поновлення звісного декрету св. Конгрегації для Розширення віри з 18 серпня 1913, „*quae leges S. Congr. pro Ecclesia Orientali, mutatis rerum temporumque circumstantiis eo modo, qui sequitur, noviter aptare et praesenti decreto iterum ferre censuit et statuit.*“ Декрет обіймає чотири глави: перша трактує про єпископа, друга про священників, третя про вірних а четверта про подружжя мішаних обрядів. Важніші заарядження такі:

а) Місце резиденції єпископа призначається місто Вінніпег. Єпископ обов'язаний кожного п'ятого року посилати через апостольського делегата до св. Конгрегації для Східної Церкви точні реляції про персональний, моральний і матерьяльний стан місій гр.-кат. обряду, а бодай кожного десятого року особисто бути у Апостольській Столиці.

б) Єпископ буде старатися конечно мати виховане місцеве духовенство. Для того чим скорше має подбати про власний семінар на разі бодай малий, бо великий може якийсь час заступити папська колегія в Римі. В тій цілі сама св. Конгрегація усильно просить і українського Ординарія

і Апостольського делегата, щоби при помочи місцевих католицьких єпископів приготувати все, що до оснування і будови семинара потрібне.

в) До духовної семінарії приймати можна виключно таких, які перед Ординарієм зобов'язуються приступати до свячення тільки у безженнім стані.

г) Що дотичить священників, котрі на разі з браку місцевого клиру походять з Європи, до душпастирства можуть бути допущені лиш безженні або бодай бездітні вдівці. Одначе й ті мусять мати, крім дозволу власного єпископа, виразне завізвання від канадійського Ординарія або можуть бути післані св. Конгрегацією. Хто не мавби тих умовин, не може отримати дозволу ані на правління Сл. Б. ані на уділювання св. Тайн ані не може отримати якогонебудь церковного уряду.

д) Вірні гр.-кат. обряду зобов'язані заховувати приписи свого обряду й відвідувати та радо удержувати свої церкви. Одначе в околицях де нема ані гр.-кат. церков ані священників, ддя задоситьучинення приказам Церкви, мають вислухувати Сл. Б. в католицьких церквах иншого обряду і там приймати св. Тайни від священників иншого обряду. Се одначе не впроваджує зміни обряду.

е) Не дозволено священникам лат. обряду когонебудь з грецького обряду спонукувати до прийняття лат. обряду.

з) Подружжя заключені між католиками гр. і лат. обряду не зборенені, а жінка йде за обрядом мужа. При заключуванні подружжя має держатися форма декрету „Ne temere.“

5. В Бразилії і Аргентині відбувається тепер візитація наших гр.-кат. церков, котру з поручення Ап. Столиці переводить Впреосв. Константин Богачевський, Єп. американських Українців з Філадельфії. Про ту візитацію подає католицький український тижневник „Праця“, видаваний бразилійськими оо. Василіянами в Прудентополі, ось такі подробиці:

Пароплавам „American Legion“ прибув Ап. Візитатор Впреосв. Богачевський до Ріо де Жанейро дня 4. вересня 1930 р. У пристані привitalи Впреосв. Візитатора: авва оо. Венедиктинів і пріор тогож Чина також о. Климентій Бжуховський ЧСВВ, назначений секретаром Преосв. Богачевського на час візитації в Бразилії. В місцевості Понта-Гросси, де Преосв. прибув 8 вересня ждали на достойного гостя Преосв. Антоній Маззоротто, Єп. Понта-Гросської і багато німецьких місіонерів Згромадження „Божого Слова“. Слідуючого дня прибув Ап. Візитатор до грек. кат. української колонії в Куритибі. На стації привitalи Ап. Візитатора місцевий лат. Єпископ Д. Йоан Брага з численним латинським духовенством, о. Евст. Турковид, ігумен монастиря в Куритибі, о. О. Ананевич, майже вся українська колонія і багато чужих.

Дня 12 вересня візитував Преосв. Кир Константин гр.-кат. колонію в Гважувіра а 13-го верес. в Марцеліні. Відтак дня 14 т. м. в самій Куритибі Ап. Візитатор посвятив нову гр. кат. церкву. При тій нагоді укр. колонія приготувала Достойному Гостеві сердечний привіт.

Найгарніше випало торжество в Прудентополі. На празник Чесного Креста, коли заповіджене було посіщення Ап. Візитатора, з усіх сторін прибуло таке велике число Українців, що нова і простора церква не могла помістити вірних. Візитація тревала три дні, се були три дні великої місії. Кожного дня відправлялися торжественно богослуження, проповідавав сам Впреосв. Константин, а наряд тисячами тиснувся до сповідальниць. Перший раз Прудентополь бачив таке торжество й такий здвиг народу. Шкільна дітвора шкіл СС. Службениць приготувала Достой-

ному й Дорогому Гостеві гарний концерт. Побут Ап. Візитатора, а ще більше Іх науки, головню про привязання і вірність для св. католицької Церкви, полишили нестерте вражіння в душах та серцях тамошних наших людей.

о. Леопольд Фонк Т. І. † у Відні 19. жовтня 1930 р.

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА.

Подаємо тут вістку про смерть звісного бібліста бл. п. о. Л. Фонка Т. І., бо деякі наші священики, особливо ті, що кінчили студії в Інсбруці або в Римі, знали Покійного особисто. Родився 14. січня 1865 р. у Віссені в Вестфалії. Фільософічні й богословські студії кінчив як питомець Джерманікум в Римі, де досягнув степеня доктора. По студіях 1890 р. повернувся до своєї єпархії і там працював як духовник і учитель релігії у виховавчій Інституті в Тельгеті. В три роки пізніше вступив на новіціят ОО. Єзуїтів в Бліенбек у Голандії. Потім довгі літа студіював орієнтальні мови й св. Письмо в Лондоні, Римі, Берліні, Монахії. Для глибшого виображення відбув довші подорожі по Палестині і Єгипті. Вкінці 1901 р. заіменовано його звичайним професором на університеті в Інсбруку. На той час припадають його найцінніші наукові праці: *Streifzüge durch die biblische Flora* (Bibl. Stud. V/1) Freib. 1900; *Die Parabeln des Herrn im Evangelium*, Innsbruck 1903. 2 Aufl. 1907; *Der Kampf um die Wahrheit der Hl.'Schrift*, Innsbruck 1905; *Wissenschaftliches Arbeiten. Beiträge zur Methodik des akademischen Studiums*, Innsbruck 1908. 3 Aufl. 1926. Те останнє діло дочекалося переведу на французьку, італійську, латинську й польську мову. Крім тих творів, о. Фонк писав дуже часто в наукових богословських журналах та видавав багато брошур.

Найважливіше однак діло Покійного, се Біблійний Інститут в Римі, оснований Папою Пієм X письмом „*Vinea electa*“ з 7 мая 1909 р. О. Фонк був першим ректором того Інституту, де показав не лиш великий науковий але й організаційний талант. Помимо, що не мав найменших фондів, цілу справу поручив Пресв. Серцю Христовому. В тій цілі враз зі св. Отцем Пієм X. зачали відправляти девятницю до Пресв. Серця Христового. Коли о. Фонк відправив 10, а Папа Пій X. — більше як 30 девятниць, молитви увінчалися прегарним успіхом: Ото одна французька родина, незнана ні св. Отцю ні о. Фонкови, приняла на себе всі кошти будови й випosaження Інституту. Тим чином став в Римі Біблійний Інститут багато вивінуваний при Piazza della Pilotta. О. Фонк був ректором того Інституту до 10 грудня 1918 р. — По війні дальше працював в Інституті. Доперва 1929 р. розпрощався з вічним містом, де посвятив свої сили на услуги св. Церкві. Настоятелі вислали його на проповідника для Німців до Праги. Смерть застала його серед праці, бо шестого дня реколекцій, котрі давав СС. Служебникам Пресв. Серця Христового у Відні.

Його ученики з вдячністю згадують того доброго і ревного професора. Також його реколекції, давані студентам богословії в Канізіанеум

в Інсбруці або в Августінеум у Відні націховані були великим намащенням і горячою апостольською ревністю. Ті стрічки посмертної згадки пише оден з учеників о. Фонка, бо головню Покійному завдячує горяче замилювання до студіюм св. Письма. В. Й. П.

о. Т. Г.

НОВІ КНИЖКИ Й ВИДАННЯ

P, Theophilus Spácił S. J. *Doctrina Theologiae Orientis separati de SS. Eucharistia*. I. Bibliographia, doctrina theologiae Orientis separati in genere. II. Quaestiones de forma Eucharistiae, de pane Eucharistico — de communione sub utraque specie et de communione parvulorum. — *Orientalia christiana*, vol. XIII.—3. Nr. 48. 1928; vol. XIV—1. Nr. 50. 1929. (Pont. Institutum orientalium studiorum. Romae).

Проф. о. С. знаний автор творів про богословську науку незєдиненого сходу, дав основний огляд науки незєдинених про тайну Евхаристії. Твір має дві частини. Перша подає загальну науку незєдинених про тайну Евхаристії і порівнює її з наукою католицькою.

О. С. розбирає науку евхаристійну незєдинених на основі символічних книг. До них зачисляє: Ісповідання Петра Могили, відповіді Єремії, ісповідання Доситея і Митрофана Критопуля, ухвали царгородського собору з р. 1672., катехизм Філарета, відповідь Антима VI. і Антима VII. Потім переходить до евхаристійної науки новітніх незєдинених богословів. Розсліджує її о. С. по категоріям католицької богословії.

До головних ріжниць між католиками і незєдиненими в предметі тайни Евхаристії зачисляє о. С. такі: Матерія освячення незєдинених є хліб квашений; епikleза є конечна до освячення; дорослих треба причащати під двома видами; св. Причастя належить давати також малим дітям.

В другій вже подрібній частині твору розсліджує о. С. докладно науку незєдинених про епikleзу. Зачинає від дефініції і називає епikleзу — літургійною молитвою по словах установлення св. Евхаристії, в котрій священник просить Бога Вітця, щоби на св. дари зіслав св. Духа, котрий замінює їх в Тіло і Кров Христову зділав, щоби ті, що їх приймають, стали учасниками небесних дарів. В деяких літургіях епikleза стоїть перед словами установаження, в деяких по тих словах, а в еще інших є подвійна епikleза перед і по освяченню.

Розсліджуючи форму Евхаристії завважує о. С., що про форму Евхаристії нема торжественної і виразної дефініції католицької Церкви. Одначе загальна думка катол. богословів висказує, що слова установаження («Се є тіло моє» і «Се є кров моя»), се суттєва і повна форма Евхаристії. Ту науку піддержують ріжні вискази автентичного вчительського Уряду Церкви і літургійна практика. Хотій деякі західні богослови думали, що епikleза, бодай у східних, потрібна яко причина або умова переєствоваження, всеж такий погляд не дасться погодити з автентичними висказами вчительського церковного Уряду, котрий досить ясно каже, що слова Господа, се суттєва і повна форма Евхаристії. Тут належуть: лист Климента VI. до вірменського Католика; декрет для Вірмен і декрет для Яковитів; римський катехизм;

многі відповіді римських Конгрегацій. Також вискази папів, як: відповідь Климента XI. архієпископи Тиру і Сидону; відповідь Венедикта XIII. мельхитському патріархови Кирилови; лист Пія VII. до патріярха Антіохії і єпископів греко-мелхитських; лист Пія X. «*Ex quo nono labente saeculo*» з дня 26. XII. 1910, звернений до апостольських делегатів Сходу, осуджуючий статтю: «*Pensées sur la question de l'union des Eglises*» в «*Roma e l'Oriente*» з 1910 р. Тому також відповідає літургична практика. Рубрики Службника приписують почитання зараз по виголошенню слів установлення. Тим чином наука, що слова Христа, се форма Евхаристії є католицькою наукою. Приводом до думки про освячення через епikleзу були: літургія св. Василя, де святі Дари по словах установлення називаються *ἀντίστα* і одно місце св. Івана Дамаскина правдоподібно не зовсім правильне або але понятє.

Перший М. Кавасилас († 1371) учив, що до освячення, крім слів установлення, потрібна також епikleза. Також Симеон Тессалійський в 15-ім столітті слова освячення бачить тільки в епikleзі. На флорентійськм соборі Греки устами нікейського Висаріона згодилися на науку, що освячення відбувається словами установлення, хоч київський Ізидор уважав і епikleзу за конечну до довершення жертви. Противником католицького погляду лишився одинокий Марко з Єфезу.

Аргументи за поглядом незєдинених подає Евстратій Аргентіс († 1760) такі: а) Жертва Христа була так само суттєва, як жертва, котру звершає священник. Христос освячував благословенням, що видно вже з самої назви Евхаристії *τὸ ποτήριον, τῆς εὐλογίας, ἄρτος τῆς εὐλογίας*; І коли Христос висказав слова установлення, вже Христове тіло було в руках апостолів; б) Також інші тайни освячуються молитвою; в) Ні одна тайна не освячується словами св. Письма; г) Всі літургії мають епikleзу і латинники її мали. — Евстратій відповідаючи на закиди противників, виходить з того становища, що слова установлення, чисто історичні, а не практичні.

Українські і російські богослови держалися в тім предметі якийсь час католицької науки. До російських богословів зачисляє о. С. також українських емігрантів, як Гавриїла Домецького, Дмитра Туптала Ростовського, хоч Славинецького називає Київлянином. Не зазначено відповідно впливу київської школи на російську. О. С. може за пересадно ухилиє всякий вплив католиків на науку про Пресв. Евхаристію на українських і російських православних богословів. Прим. не вважаючи на ворожнечу до католиків, Петро Могила в редакції Требника підлягав сильно латинським впливам.

Проф. о. С. переходить відтак до опрокинення доказів незєдинених, формулюючи свій аргумент ось так: а) Епikleза не є частю загально літургичною; б) Вона не конечна до освячення і не є частинною формою. Бо Епikleза не знаходиться в усіх літургіях, а св. Отці не вчили загально, що епikleза конечна до освячення. Також не улягає сумнівови, що епikleзу не конче треба розуміти яко молитву про еще недовершене освячення.

Стислої епikleзи не мають навіть всі орієнтальні літургії (пр. літургія в Завіщанні Господа Ісуса Христа, літургія науки апостолів). Літургія римська має деякі молитви подібні до епikleзи, але многі богослови не вважають їх за епikleзу. Повної епikleзи немає також літургія галійська. Те саме відноситься до літургії медіолянської.

Отці Церкви нігде не вчать виразно, що освячення відбувається через епikleзу або довершується тільки по виповненні епikleзи. Вправді в письмах деяких Отців знаходяться вискази, що освячення звершається молитвою, візванням св. Духа, одначе такі вираження мають різне значіння і доперва зі звязи слів требаби доказувати, що в тих місцях мова про властиву епі-

клезу. Вкінці требаби доказати, що в поглядах св. Отців на конечність епikleзи панує однозгідність думок, а се доказати не дасться, бо самі незєдинені признають, що деякі ОО., бодай західні, виразно учать, що освячення Пресв. Евхаристії в літургії довершується словами установлення.

Про значіння і змісл епikleзи, думки богословів розбіжні. І так хибний є погляд, що епikleзоу просимо о довершення освячення, радше треба вважати, що епikleза повстала пізнійше з иншої молитви (тесрія історичного розвою). Епikleза може бути прошенням, щоб Пресв. Тіло і Кров Христова стали для нас спасенною поживою (теорія причастія). Деякі вважають її благанням о освячення, котре одначе вже зістало довершене словами установлення (теорія драматична або літургічна). О. С. приймає другу думку, себ-то тесрію причастія.

Дальше переходить автор до позитивних доказів католицької думки про епikleзу. Він зазначає, що католицька наука про освячення основана на св. Письмі. І так в св. Письмі нема ні згадки про епikleзу; навпаки, всі три синоптики й св. Павло подають лиш слова установлення і то суттєво ті самі, хоч у відмінній формі. Годі припустити, щоб вони замовчали те, що суще, а подали принагідне. На тій основі треба заключати, що словами, котрими Христос установив Пресв. Евхаристію, Цевква освячує; або кажучи богословськими термінами: Христові слова установлення Пресв. Евхаристії є формою, так як і форма св. Тайни хрещення є таксамо слова Іс. Хр. Сей погляд загалу католицьких богословів не тільки не противиться висказам св. Отців Церкви і церковних письменників, но навпаки, находить повне подтвердження. Само собою зрозуміле, що в перших часах не обговорювано питання про форму св. Тайни Евхаристії. Також правда, що деякі Отці на сході учили, що Пресв. Евхаристія звершується діланням св. Духа, не входячи при тім в питання форми. Маємо одначе свідоцтво св. Юстина (II ст.), котре потверджує католицьку науку. Св. Юстин називає Пресв. Евхаристію *ἐν δὲ εὐχῇς λόγον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εὐχαριστοῦσαν τροφήν*. — Виринає питання, про яку то молитву говорить св. Юстин, що вона довершує евхаристійну поживу. Відповідь може бути трояка, залежно від розуміння слова *λόγος*. І так: а) *λόγος* може означати — Слово, другу Божу особу, тоді освячення докнутається призыванням Слова, котре походить від Отця; б) *λόγος*, се сотворене, устне слово і в тексті взяте в значінню *gen. object.*, тоді освячення довершується словною молитвою, котра походить від Іс. Хр; в) *λόγος*, се устне слово, граматично злучене з *διὰ*, а *εὐχῇς* є *genet. qualit.*, або прикладка до *λόγου*, тоді освячення довершується словною молитвою установленою Христом. І сей третій змісл висказу св. Юстина приймає о. С. А про яку молитву, установлену Христом, тут бесіда? Протестанти кажуть: Отче наш. Се однак виключене, бо та молитва нічого не має спільного ані з установленням Пресв. Евхаристії, ані з її освяченням. Не можна також розуміти тут літургічні молитви: анафору й епikleзу, бо ті молитви не походять від Іс. Хр. Лишається одинока можлива розвязка; св. Отець мав на думці слова установлення Пресв. Евхаристії. Крім св. Юстина багато Вітців і церковних письменників слова установлення уважали формою Пресв. Тайни Евхаристії. Тут належать: св. Амврозій, Псевдо-Амврозій, св. Аґустин, Кесарій Арелатенський і Тертуліян; зі східних Григорій Нанзіянський, Іван Золотоустий, Гезіхій.

Також богословські рації промовляють за католицькою наукою. Слова установлення як найкраще означають переміну і її спричинюють; в тім припущенню добре можна розуміти доразність переєствовання. Слова установлення краще віддають характер жертви в переєствованні, бо силою слів

Христа Тіло і Кров кладуться особно і в той спосіб Христос містично жертується. Католицьку науку про епikleзу доказує о. С. надто на основі орієнтальних літургій. Слова установлення знаходяться у всіх літургіях; виголошуються з такими обрядами, що вказують на їх таїнственне значіння; по їх виголошенню приписано в російським архієрейським служебнику поклін і тим зазначено вже довершену переміну. Те саме підтверджують слова: Твої (т. є. Тіло і Кров) від твоїх (т. є. перемінені з хліба і вина) Тобі приносимо.

Так пояснивши епikleзу переходить о. С. до спору про евхаристійний хліб. Уживання прісного або квашеного хліба в Евхаристії уважають католики за справу церковної дисципліни, незєдинені беруть сей припис за Христову заповідь. О. С. подає короткий історичний огляд спору, що завчався 1053 р. листом Льва ахридського. З поміж православних Українців, що писали в тій справі, подає о. С. митрополита Івана (р. 1089) і Никифора київського. Можнаб ще згадати про полеміку против опрісноків в іпатієвським літописі і твір Василя Остроського »Книжица« (р. 1588).

Незєдинені спирають своє твердження про конечність квашеного хліба в Евхаристії на думці, що сам Христос освячував на квашенім хлібі і що такий звичай панував загально давніше в Церкві.

Поминаючи квестію, чи все, що Христос ділав і ми мусимо ділати, о. С. доказує, що Хр. обходив пасхальну вечеру 13-го нізана, тимсамим при установленню Пресв. Евхаристії уживав опрісноків. Також безосновне твердження, неначе в Церкві був загальний звичай уживати до Сл. Б. лиш квашеного хліба. І слово *ἄρτος* не обмежується тільки до квашеного хліба, бо вже в св. Письмі приходить в значінню прісного хліба. Якого хліба уживали до Сл. Б. в перших часах христіянства, нема певних вісток ані в письмах св. Отців ані в інших письменних пам'ятниках. Певні є докази, що на заході від IX. ст. уживали при освяченню лиш опрісноків і нема сліду, щоб сей свичай доперва тоді був впроваджений.

Вкінці розбирає о. С. послідну спірну справу, причастя під обома видами, яке незєдинені уважають за конечне бодай задля важної заповіді Христа. Церква католицька уважає сю річ за справу дисципліни. Причастя під двома видами не є конечне, бо під кождим видом є цілий Христос. Христос кілька разів виразно заявив, що повну користь з Пресв. Тайни Евхаристії одержує той, хто її уживає під видом хліба (Йо. 6, 50, 52, 59). Колиж каже, що не буде мати життя той, хто не п'є Його Крови, то треба се розуміти про споживання Крови, оскільки вона знаходиться також під видами хліба (Йо. 6, 54). Так само неконечне причастя дітей перед уживанням розуму, як се практикують незєдинені.

Закінчуючи рецензію твору о. С., мусимо замітити, що автор совісно виконав своє завдання, використав велику літературу і старався зробити виклад ясным і прозорим. Поділ на загальну і подрібну часть приніс з собою ту недогідність, що деякі правди, як про матерію Евхаристії, її форму, причастя дітей, повторяються.

Добре ভাল, щоб автор був додав поіменний і річевий показчик (індекс) цитатів св. Письма, Вітців і соборів, бо тоді уживання книжки булоб значно улєкшене. Книжка о. С. становить поважну працю в новітній богословській літературі. Її використають автори богословських підручників і за їх допомогою розширяться знання догматики незєдиненого сходу.

о. Інокентій Баган ЧСВВ.

Ks. Dr. Y. Walter **Kaplan katolicki**. Tłumaczył Paweł Ku-bicki, biskup sufr. sandomierski. Sandomierz 1930. 8°. Część pierwsza

XVII + 364. Część druga 596. Nakładem tłumacza. Główny skład: Dom Sióstr Najśw. Marji Panny Miłosierdzia, Radom, ul. Kozienicka № 29. Ціна за обі часті (брошур.) 15. зол.

Священик душпастир і катехит бажаючи гідно відповісти своєму високому званню, мусить сам перенятися Христовим духом, мусить в своїм серці розпалити вогонь Божої любові, щоб опісля вогнем своєї ревності протиділав зіпсуттю світа. Без тої висшої сили — як Перекладчик зазначає в передмові (I. часть, стор. III-IV) — не рушимо з місця нашої справи і не допровадимо світа до Христа. При анемії священичого духа не посухнуть наперед Божої справи ніякі побожні практики, ні організації. Коли нині йде боротьба на життя і смерть за душі, коли всьо сприяглося проти Христа, коли не лиш чужі але й свої засівають в душу народа їдь сектарства, духовенство мусить взятися до совісної праці, освяченої молитвою. Годі марнувати час на безхосенних розмовах, на радіях і грамофонах з занедбанням праці над освяченням власної душі і душ наших ближних. — Образ католицького священика в його особистому життю і в його душпастирській діяльності прегарно змалював в своїм творі о. Др. Вальтер, бувший духовник при Семинарі. Перша часть твору, присвячена особистому життю священика, порушає ось такі теми: священичий дух, священиче поведення, розважанне, Служба Божа, молитва, наука, духовне читання, відпочинок, єдність і згода між священиками, церковний змісл, сповідь, духовні вправи, священича бібліотека. Другу часть твору виповняють розділи: душпастирська ревність і розвага, істота священичого достоїнства, проповідниця, школа, сповідальниця, опіка над хорими, печаливість про Божий дім, набоженство до Христового Серця і Божої Матери, суспільна діяльність священика, його мужество. — Про вартість твору свідчить найкраще обставина, що в німецькій мові маємо вже п'яте видання, а крім того появилвся переклад в кількох мовах. Польський переклад значно розширений численними дописками: про адорацію Найсв. Евхаристії, про перше св. Причастіє дітей, про католицьку акцію, про катехізацію дорослих, про організацію позашкільної молоді, про парохіяльне посіщення вірних, про апостольство зглядом хорих, про відношення священика до політики й інші актуальні теми. Та книжка повинна знайтися в бібліотеці і в руках всіх священиків душпастирів і катехитів. —

о. С. Лукач.

O. K. Klemens C. SS. R: **O miłości ukrzyżowanego Zbawiciela.** Rozmyślenia o gorzkiej męce Pana Naszego Jezusa Chrystusa. Przekład z niemieckiego. Kraków 1925. Wydawnictwo Księży Jezuitów. Два томи, 8°, стор. 384 + 418. Ціна обох томів брошур. 5. зол., опрaвл. 8-50 зол.

Як трудяща пчїлка невтомимо літає з квітки на квітку збираючи соловодкий мід, так автор сего твору довгі літа збирав матерiали до опрацювання страсних розважань з творів Отців церкви так західних як і східних, з творів Учителів церкви і з творів многих Святих. Зібрав всьо, що найкращого дали в тій матерії натхнені Богом людські уми. Плодом невсипущої праці вийшло 92 розважань про Христові Страсти і 6 розважань про Воскресення та Вознесення Ісуса на небо. Як артист-музик своєю вмілою рукою добуває чудні акорди з інструменту, так автор вмілим добором аскетичних правд і вказівок повязав всі вибрані тексти, перлини страдальної літератури, в одну гармонійну цілість. Се не конгломерат думок ріжних авторів, а майстерно сконструована будова, в якій кожний текст, немов до-

кладно виміреним і витесаним камінь, знаходиться якраз на своїм місці. В кожній віруючій душі, що з увагою відчитує ті розважання і над прочитаним застановиться, викликають ненависть до гріха, співчуття і любов до терплячого Спасителя, та побуджують до наслідування чеснот, яких величний приклад лишив нам Ісус, головні в своїх страстях. Майже нема подробиць з Христових страстей, котру автор поминув би мовчанкою. Отцям-Душпастирам віддасть та книжка першорядну прислугу в опрацюванні великопісних проповідей і то не на оден рік, а на цілих десятків літ.

о. С. Лукач.

Ks. Dr Józef Donat T. J. prof. uniw. w Innsbrucku. **Wolność nauki. Obraz nowoczesnego życia umysłowego.** Z trzeciego wydania niemieckiego przełożył ks. Dr Władysław Roslan. 8° (336). Kraków 1930. Nakładem Wydawnictwa księży Jezuitów. Ціна; брош. 8. зол. опр. 10. зол.

Ся книжка трактує про свободу науки і її філософічні основи, про свободу дослідів і їх відносини до віри, про ліберальну свободу думки і її ненауковість, про свободу научування і її відносини до етики й до держави, врешті про відносини богослов'я до науки й до університету. Автор порушує найрізніші погляди й філософічні системи, які мали і мають великий вплив на духове життя модерного світа. До трактування кожної фрази, кожного принципу, кожного закиду проти науки церкви послуговується автор стислою невмислою логікою, залізною консеквенцією і результатами новітніх дослідів.

Сей твір віддасть великі услуги кожному світському інтелігентови ізза багатства квестій, в яких образований чоловік хоче бути поінформований, а також кожному священикови, котрий силою свого стану мусить нераз подавати розв'язку на різні апологетичні питання й на різні закиди підношені проти церкви в ім'я науки. У світського читача сей твір може збудити захоплення для найвищих ідеалів людства, готовість до боротьби за католицький світогляд і відвагу до отвертого визнання віри в практичному житті.

О. Др. Баран.

Die Stellung der Religion in der modernen Seele, Schlund, P. Erhard, München, Verlag C. v. Lama's Nachfolger (K. Wielmann). 1930. ціна: брош. М. 2.80., стор. 118. м. 8°.

Автор вже звісний з видавання релігійно-апологетичних відчитів. Подібно і та книжочка повстала з відчитів, котрі автор виголосив перед ширшим кругом слухачів. В чотирох розділах обговорює він про істоту релігії, її цінення зі сторони модерних, розвій в душі модерної людини та перепони релігійності. Відчити ціхує зібрання великої кількості матеріалу та ясне представлення відносно порушених квестій. Кожному, хто лиш бажає скоро познакомитися з питаннями, якими займається релігійна феноменологія (істота релігії, її повстання, різні типи релігійності і тд.) — чито для власної практики чито для ведення других —, стане ся книжочка на услугах.

о. Др. Василик

Das geistige Leben Der Ukraine. In Vergangenheit und Gegenwart — так називається збірка під редакцією Д-ра В. Залозецького видана в 1930 р. німецькою накладнею Aschen-dorfsche Verlagsbuchhandlung в Монастері у Вестфалії. Збірка ця є черговим 28-29 випуском серії видавництва п. н. Deutschland

und Ausland. Studien zum Auslandsdeutschtum und zur Auslandskultur. VI+219 стор тексту формат 8°.

Крім передного слова видавництва й редакції обнімає збірка 14 статей: Прсф. Д. Дорошенка, Дра. З. Кузелі, проф. Л. Білецького, дра. І. Мірчука та дра. В. Залозецького. Збірка уложена хронологічно, то значить, окремо зібрані статті (3), що відносяться до середньовіччя (X-XVI ст.), до нових часів (XVI-XVII ст.) 3 статті) і окремо до XIX ст. (6 статей). Дві статті мають загальний характер.

Як видно вже з самого наголовку книжка ся, се короткий огляд історії духової культури укр. народу, щось на зразок російського видання «Український народ въ его прошломъ и настоящемъ» під ред. М. Грушевського і тов. з тою ріжницею, що видана вона для інформації заходу, в першу чергу Німців. Це не наукова праця і не призначена стисло для спеціалістів, але радше інформаційна, загально-образуюча для пересічного західно-європейського читача. Ті обставини ставлять до того рода публікацій особливі вимоги. Наукова правда й об'єктивність, це очевидно кардинальні вимоги. Але не менше важні вимоги, це ясність і релефність. Це вимога кожного нарису (шкіцу), тим паче призначеного для тих, що гаразд не знають «терену», себто для чужинців. А вже непростима прямо річ, коли поодинокі статті такої збірки не зіспівані гаразд, коли як у данім випадку признає сам впорядчик збірки, «in der allgemeinen Stellung des Problems Individuelles nicht unterdrückt worden ist». А шкода. Бо замість дати чужинцям прозорий нарис із минулого культурного життя українського народу, редакція дала їм хіба зразок нашого «що голова, то розум».

Це відноситься в першу чергу до статей на церковно-релігійні теми, котрі нас спеціально цікавлять. На ту тему дав дві статті Др. І. Мірчук. Перша відноситься до середніх віків і має наголовок «Kirche und geistiges Leben» (стор. 36 - 51), друга відноситься до нових часів XVI-XVIII ст. (стор. 78 - 99) п. н. Geschichte der geistig-religiösen Strömungen. В обох сих статтях автор представив схрещення на нашій землі двох релігійно-культурних течій зі Сходу і Заходу, та цілком слушно вважає синтезу тих двох елементів історичною місією України. Можна тільки замітити, що автор не використав усіх, особливо новіших дослідів нашої й чужої історіографії та прим. при оцінці унії не вийшов поза Грушевського та його школу. Підхід автора до теми чисто світський, що впрочім зрозуміле.

Впорядчик збірки В. Залозецький до тих двох статей додав ще свою, п. н. «Gaistesgeschichtliche Einleitung». Яка мета цієї статті можна збагнути хіба з його вступного слова, бо зі змісту — годі. Там сказано, що хоч цілість книжки терпить на недостачу суцільности (Einheitlichkeit), одначе... »Trotzdem wurde versucht, über das Tatsächliche hinaus einen Überbau zu geben« Це в часті правда. Автор дійсно вийшов далеко поза »Tatsächliches« та пустився на манівці своєї уяви. Годі переповідати тут зміст цієї наскрізь баламутної статейки. Автор уявляє собі Україну типовою преставницею візантійського Сходу, котрий зойно завдяки російській революції освідомлює собі добре свою самотність. Того »рода візантійством« перенята ціла статейка В. Залозецького, яка в тій збірці, що найменше зайва. В кожному разі це не »Überbau«, як хоче автор, але радше зовсім незугарна прибудівка — Nebenbau. І тут, як ми зазначили вище, найслабший бік збірки.

Ілюстрований Календар Сирітського Дому на рік 1931 старанням і накладом СС. Василянок в Філядельфії,

Па. 3 Друкарні при Сирітським Домі N. 832 N. 7-th Street. 8° ст. 157.

Досить багатий змістом і інтересний світлинами, котрі свідчать про розвинене церковно-релігійне життя серед наших переселенців в Спол. Держ, бодай в тих осередках, де працюють ревні душпастирі. Дуже хосенне і для нас європейських українців важне, се показчик всіх українських гр.-кат. церков і священників у Спол. Державах Америки, уміщений при кінці календара ст. 149-152.

Christliche Gesellschaftslehre von dr. theol. et rer. pol. Otto Schilling. Форм. 8° стор. VIII+116. Freiburg im Breisgau 1926. Herder & Co. G. m. b. H. Verlagsbuchhandlung.

Автор професор університету в Тібінгені коротко й приступно виловив теоретичні основи суспільних наук зі становища католицького світогляду. Праця ділиться на три часті. В першій загальній автор, обговорюючи основні християнсько-суспільні науки, підчеркує велике значіння св. Євангелія й природного права для розвою тих наук. В другій часті подає автор аналізу суспільного організму з християнського становища. З окрема говорить про державу, родину, супружжа, про становище жінки в родині й суспільности. Дальше обговорює питання приватної власности, праці, справедливости в поступованні з людьми, чесности торгівлі у кредиті і про проблему права до праці. Під кінець розділу пише про християнську демократію й обосновує тезу суспільности як організму. В третій часті дуже цікаво і ясно виложена суть капіталізму і соціалізму та їх критика з християнсько-католицького становища. Мірилом оцінки й основою викладу християнсько-суспільних наук послужили авторові християнська наука, так як вона представляється в християнським переданню у Отців Церкви, св. Томи з Аквіну і Папи Льва XIII, так, що цілість творить звязкий і ядерний виклад суспільної етики. — Книжка, для тих, що хотять мати науково уґрунтований погляд на суспільні питання з католицького становища дуже хосенна й може служити введенням до дальших студій в тім напрямі. Для Впр. Отців Духовних, в часах, коли суспільне питання стає з кождим днем все більш актуальне — прямо необхідна, тим більше, що в нашій мові чогось подібного ще нема.

Leitfaden für die Soziale Praxis von Anton Retzbach dr. theol. et rer. polit. 6 і 7 вид. цілковито перепроблене й доповнене. Freiburg im Breisgau 1922. Herder & Co. G. m. b. H. Verlagsbuchhandlung. Форм. 8° стор. 8+307.

Підчас коли висше згадана праця має більше теоретичний характер, то ця друга трактує суспільне питання в практичнім, життєвм приміненню в умовах німецької дійсности і є начеби доповненням тамтої. Книжка має пдручниковий й інформативний характер. Можна знайти в ній майже все, що потрібно знати німецькому суспільному діячеві в його праці на суспільній ниві. Та з неменшю користю можуть її прочитати й наші суспільні діячі і духовенство, коли хочуть мати ґрунтовний і ясний перегляд суспільних питань і вказівки в суспільній праці з християнсько-католицького становища особливо в її частині загального характеру. Але й ті устути, що говорять спеціально про німецьке суспільне законодавство, дає дуже цінний матеріал для порівняння з тим, як мало ще зроблено в нас в тій ділянці. Книжка ділиться на 5 розділів. В першім загального характеру є мова про суть і завдання суспільної практики, про основи суспільного й

економічного устрою, про капіталістичний устрій, про соціалістичні системи й їх критику, погляд на німецьке економічне й суспільне життя. В другому розділі обговорене подрібно робітничі питання зокрема про робітників фабричних, їх самопомочеві організації, союзи, партії, суспільне законодавство, каси хорих ітп. далі про робітників рільних і їх правне та суспільне положення. В третьому розділі є мова про т. з. середній стан ремісників, середніх і малих купців та середно-заможних селян, про їх організації, суспільне й економічне значіння й вигляди розвою на будуче та їх правне становище в державі. Окремий розділ посвячений аграрному питанню, де є цікаві дані про німецьке рільництво. В четвертому розділі обговорює автор загально-суспільні квестії як: становище молоді, жіноче питання, суспільну гігієну й мораль, мешканеве й алкогольне питання. В останньому розділі порушена справа загального добробуту й законодавство в справі убогих й організації харитативного характеру.

Науковий Збірник географічної секції при Українській Студентській Громаді в Кракові під редакцією д-ра Волод. Кубійовича, доцента ягайлонського університету. Краків 1930. Стор. 114 + II + 2 мапки.

Зміст: Передмова, Володомір Кубійович: Мапи осель і господарських культур східних Карпат. Іван Декайло: Оселі яру Серета. Р. Бабяк. М. Габлінський. Т. Музичшин: Приріст населення у східних Карпатах в рр. 1880-1910. Петро Біланюк: Розміщення населення на Закарпатті після височини. Микола Ковалюк: Кути — антропогеографічна студія. Др. Марія Рабій: Очерк антропогеографії самбірського повіту. Микола Кулицький: Зимаркові оселі на галицькій Гуцульщині.

З приємністю занотуємо появу осьього «Збірника», такого рідкого явища на нашій запустілій науковій ниві в після воєнному лихолітті. І то з двох причин, по перше, що се праці наших молодих adeptів науки, по друге, що це розвідки з області антропогеографії, себто ділянки, яка досі стояла в нас майже облогодом. Зокрема треба підчеркнути заслугу молодого й рухливого ученого д-ра В. Кубійовича, що з його ініціативи й під його кермою вийшов отсей «Збірник». З признанням також треба підкреслити те, що автори власними силами покрили в більшій мірі кошти друку, мимо трудних матеріяльних умовин. На сім примірі бачимо, яке значіння для розвитку науки має се, що студіююча молодь має змогу працювати під проводом і по вказівкам свого професора, якому лежить на серці розвиток рідної науки. Полишаючи подрібну оцінку поодиноких розвідок науковим журналам, замітимо, що всі ті розвідки дають багато нового матеріялу, який може зацікавити навіть нефахівців. Звернемо тільки мимоходом увагу на кілька моментів у тій збірній праці. В дуже цікавій збірній розвідці «Приріст населення в Східних Карпатах в рр. 1880—1910» узглядно тільки приріст населення на протязі 30-ліття перед війною (1880—1910) і на підставі тих статистичних даних населення пороблено відповідні заключення. Натомість не узглядно спису населення з 1921 р. мотивуючи се тим, що 1) воєнна заверюха забурила у згаданому 10-літтю нормальний розвиток населення і через те не можна інтерпретувати приросту зглядно убутку населення географічними чинниками 2), спис населення з 1921 р. має в собі, особливо на нашому просторі, багато недокладностей, тому годі його брати за підставу наукових дослідів" (стор. 28). Нам здається, що всеж таки треба було взяти під увагу статистичні дані з 1921 р. мимо їх недокладности й відповідно їх справити на підставі епархіяльних шема-

тизмів й інших статистичних засобів та порівнявши з передвоєнними статистичними даними, ствердити, який вплив на приріст населення на досліджуваних теренах мала світова й українська війна. Не узглядено також у розвідці національного моменту. В розвідках «Оселі яру Серету», «Кути — антропогеографічна студія», «Очерк антропогеографії самбірського повіту» приймається урядові статистичні дані, на основі котрих всіх греко-католиків вважається Українцями, а римо-католиків Поляками. Тимчасом в дійсності так не є. Є багато римо-католиків, котрі говорять у дома українською мовою і почуваються Українцями. Проф. Степан, Рудницький нараховує їх біля 500 тисяч. Це треба було бодай підчеркнути. Належалоб також більше звернути увагу на чистоту мови, багато в розвідках польонізмів, також впадає в очі не досить докладна коректа. В наукових працях се особливо разить.

Одначе ще раз підчеркуємо, що назагал ті розвідки становлять значний вклад в нашу наукову літературу. Пабажатиб тільки, щоб за сею першою спробою слідували нові, щоб дали про себе знати в подібний спосіб й ті наші люди, що студіюють інші області науки. — П.

Klug J. Dr., **Der gute Meister**. Paderborn 1929, Verlag Ferdinand Schöning, м. 8°, 178 стор., опр. Mk. 4.50.

Отся книжочка являється найбільш дозрілим висловом одушевлення для Христа і Його науки, яке ціхувало ціле життя і діяльність покійного автора. Можна би її назвати трактатом «про правдиву релігію». Предмет в ній порушений, се особа Христа, Його Боже Синівство та Царство. Прикінці (стор. 157-187) знаходиться розділ про цінного чоловіка (vom wertvollen Menschen); се початок нового твору п. н. «Das wertvolle Leben» заповідженого покійним автором. Оригінальність Ключа замітна головню в трьох розділах про кусителя (89-110 ст.); при слідуючій виданню належить справити цитат Лук. 15, 50. (ст. 78).

о. Др. Василик

О. Юліян Дзерович, **Катихитика**. Львів 1930. Форм. 8°, ст. 184. — Праці гр. кат. Богословської Академії у Львові Т. VII.

Автор поділив свій підручник Катихитики на дві часті. Перша частина обширніша трактує про релігійне навчання; друга коротша про релігійне виховання.

Релігійне навчання обіймає такі уступи: 1. Катихизування загалом; 2. Катихит; 3. Катихумени; 4. Катихиза; 5. Катихизм. Релігійне виховання говорить: про життя з віри, про молитву, про Сл. Божу, про Евхаристійне виховання, котре заключає приготування до першого св. Причастія і частійше Причастіє дітей, про св. Тайну Покаяння; вкінці про полове освідомлювання і Марійські Товариства.

Оцінювати сю працю можна під двома оглядами: як популярно-научний підручник Катихитики, призначений головню для ужитку слухачів богословії, також для душпастирів і катихитів, або як методично-наукову працю. Обмежимося лиш до першого згляду, бо сам автор признає, що та його праця повсталася з записок викладів катихитики, котрі «доповнив матеріалом, черпаним з новіших катихитичних творів» (Передмова). — Треба признати, що автор вповні відповів своїй задачі, та що вартість і хосен сеї праці великий. Се перший методичний підручник Катихитики в нашій убогій богословській літературі, опертий на найновіших дослідках в тій ділянці. Ще цінніший він тим, що ґрунтується на довголітній практиці та досвіді автора. І се вважаємо особлившою прикметою того підручника.

Попри ті додатні сторони має він одначе й деякі недостачі. І так педагогічна часть про релігійне виховання занадто обмежена в порівнянню з дидактичною про релігійне навчання. Коли релігійне навчання обіймає 126 ст., то релігійне виховання лиш всего 43 ст. одже ледви третину цілого матеріалу. В научуванню одначе релігії, особливо в перших степенях науки, без порівняння більше значить релігійне виховання і на те головну треба класти вагу, як само навчання. Автор не узгляднює, хіба лиш принагідно середні школи, а обмежується до нисших степенів науки. Пропускає майже зовсім апольоґетичну сторону в научуванню правд віри, що так потрібне в теперішних часах наступу схизми, сектанства, безвірства і большевизму. Так само про навчання історії Церкви поданий лиш один короткий уступ (ст. 119-120) без осібногo узгляднення історії нашої гр. катол. Церкви й наших святих (св. Свщ. Йосафата). З літурґічного виховання основно обговорена Сл. Божа, св. Причастіє і св. Тайна Покаяння. Проче, що відноситься до Літурґії лиш коротко намічене.

З життєвих питань порушене т. зв. сексуальне освідомлення і то досить коротко й поверховно; полишено інші питання як, тепер так актуальні суспільні справи, пересадний майже поганський націоналізм, котрий нині наносить тільки шкоди, вкінці за мало підчеркнене католицьке освідомлювання, а воно так конечне. Брак сеї свідомости, се причина, чому наш нарід так скоро дається баламутити всякого рода сектярам та підпадає під вплив радикальних і большевицьких агітаторів.

Помимо тих недотач, Катихитика о. Ю. Дзеровича, се великий і важний здобуток на полі нашої богословської літератури й велика та помічна прислуга для душпастирів, особливо для катихитів. Т. Г.

Записки Чина св. Василя Вел. Львів 1929/30. Том III.
Вип. 3-4. форм. вел. 8^о мт, 305-764. Ціна сього вип. 24 зол.

ЗМІСТ I. Статті. Софійський собор у Києві і його відношення до візантійської архітектури (д-р В. Р. Залозецький) ст. 305. — К. Fejervary. De moribus et ritibus Ruthenorum и аналогичныя свѣдѣнія М. Бея и А. Сирмаи (дръ А. Петровъ) ст. 320. — Рукописи бібліотеки монастиря св. Онуфрія ЧСВВ. у Львові (д-р Яр. Гординський) ст. 345. — Христіанство на Україні за часів кн. Ярополка I. (969-979) (Вяч. Заїкин) ст. 377. — II. Матеріяли. »Relacja o zamordowaniu: bł. Józafata« (о. Й. Скрутень, ЧСВВ.) ст. 403. — Посищення закарпатських монастирів ЧСВВ. в рр. 1755, 1756, 1765, 1809 (о. Гл. Кинах, ЧСВВ.) ст. 432. — Малярі-Василіяни на тлі західно-українського церковного малярства XVII. в. (М. Голубець) ст. 447. — Причинки до життя і справи м. Мокр. Мечиславської, ЧСВВ. (свщ. Е. Майковський) ст. 467. — Життєписи Василян (о. Й. Скрутень, ЧСВВ.) ст. 496. — Каталог Прокураторського Архіву в Римі (свщ. Кирило Королевський) ст. 521. — Miscellanea. Унійні видання і »руські« переклади А. Поссевіна в 1580-их рр. (Ів. Крип'якевич) ст. 537. — З історії Папського Алломнату у Вильні (В. Харкевич) ст. 552. — Скальний монастир у Розгірці (В. Карпович †) ст. 262. — Проект знесення нашого обряду (М. Андрусак) ст. 574. — Василянський монастир у Варшаві і його судьба (О. Кладочний) ст. 582. — Спір про початок Руси (В. Заїкин) ст. 591. — Сковорода в освітленню новітньої німецької літератури. (В. Залозецький) ст. 614. — Бібліографія. ст. 624-748. Як бачимо зі змісту, се одно з найповажніших наукових українських видань, які появилися в минулому році. Сама Бібліографія обнимає рецензію 44 творів, виданих на різних мовах. Покищо нотуємо тут се видання. Докладнішу оцінку сего поважного й наукового Видавництва ОО. Василян подамо в слідуючій числі нашого часопису.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ.

Хто не хоче передплачувати „Доброго Пастиря“, нехай зверне се число назад. Задержання 1. числа уважає Адміністрація за рівнорядне з замовленням. Передплату проситься посилати на залучених складанках П. К. О.

Замовляйте отсі книжки

БІБЛІОТЕКИ УКР. КАТ. ОРГАНІЗАЦІЇ

ЛЬВІВ, ВУЛ. КЛЬОНОВИЧА Ч. 8/П.

	Золоті
Ч. 1. Основи соціології	3.—
Ч. 3. Спіритизм	2.—
Ч. 4. Життя св. Кирила і Методія	0·80
Ч. 5. Секти і сектанти	0·80
Ч. 6. Петро, перший уніятський митрополит України-Руси	1·50
Ч. 7. Греко-кат. Церква	0·95
Ч. 8. Др. О. Назарук: Преса	3.—
Ч. 9. Борці за Церкву (Св. Павло)	2·00
Ч. 11. Др. О. Назарук: Вчасна весна в північній Альберті	0·50
Ч. 12. о. Т. Галущинський: Найвищий Пастирський Уряд в Хр. Церкві	0·60
Ч. 13. Зброя до оборони і наступу (Начерк реферату про пресу)	[добр. даток]
Ч. 14. о. Т. Галущинський: Царство сатани настає на нас	0·80

Ширіть католицьку пресу!

„НОВА ЗОРЯ“

Се найбільший український католицький часопис. Містить цікаві статті різнородного змісту як з життя українського, так із життя чужих народів. Має дуже старанно ведений діл літератури, науки й мистецтва, одинокий в усій нашій пресі. Добірні оповідання в фейлетонах і легкі наукові та філософичні розвідки. Вісти з церковно-політичного життя та політично інформаційний відділ.

Появляється двічі в тиждень.

Коштує 6 зол. на квартал, на рік 24 зол.

Адреса: „НОВА ЗОРЯ“, ЛЬВІВ, КЛЬОНОВИЧА 8/II.

„ПРАВДА“

Ілюстрований популярний часопис. Найбільше поширений з ідеологічних органів Галичини. Приносить короткі, ядерні статті на всякі теми, вичерпуючі інформації зі світа і Церкви, фейлетони, господарські поради, правні поучення, гумористичні фейлетони, сатири і т. п.

Виходить раз на тиждень в обемі 12 стор.

Коштує 12 зол. річно, 1 зол. місячно.

Адреса: „ПРАВДА“, ЛЬВІВ, ВУЛ. КЛЬОНОВИЧА 8/II.

„БЕСКИД“

Тижневий часопис, призначений для релігійного освідлення народу, а спеціально для поборювання православної й сектярської пропаганди між нашим народом. Приносить цікаві статті з історії нашої гр.-кат. Церкви та про її подвижників, популярні апольоґетичні статті, дописи з місць, крім того новинки й господарські ради.

Коштує річно 8 зл., чвертьрічно 2 зл., місячно 80 с.

Адреса: „БЕСКИД“, ЛЬВІВ, ВУЛ. КЛЬОНОВИЧА 8/II.